

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

ПРОГРАМА З КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ

«КОРЕКЦІЯ РОЗВИТКУ.

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ»

ДЛЯ 1-4 КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Автори:

Ільєнко Тетяна Анатоліївна, учитель-логопед вищої категорії, «Учитель-методист»,
Відмінник освіти України, СШВК «МРІЯ» м. Києва;

Стах Олена Григорівна, учитель-логопед вищої категорії, «Старший вчитель», СШВК
«МРІЯ» м. Києва

Укладач: Трофименко Л.І., канд. пед. н., ст. наук. сп. відділу логопедії Інституту
спеціальної педагогіки НАПН України

Київ - 2018

Вступ

Стратегія модернізації освіти передбачає поліпшення якості спеціальної освіти. На сьогодні особливої уваги набули питання розвитку мови та мовлення. Кожна людина користується рідною мовою, щоб передати свої думки і зрозуміти думки, висловлені іншими.

Мовлення є формою опосередкованого пізнання дійсності, її відображенням за допомогою рідної мови. Для того, щоб людина могла досить точно передавати свої думки іншій людині, вона повинна дуже добре володіти рідною мовою.

Проблема розвитку мовлення молодших школярів, формування й удосконалення мовленнєвих умінь є провідною в сучасній спеціальній школі.

Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів – одна з найактуальніших проблем шкільного навчання. Набуті в початкових класах особистісні якості, зокрема пов'язані з мовленням, не тільки забезпечують основу для подальшого навчання, виховання і розвитку підлітків та молоді, а й значною мірою обумовлюють практичну, громадську та професійну діяльність кожної дорослої людини.

Процес формування у школярів комунікативних умінь вимагає від них орієнтуватися в умовах спілкування, планувати висловлювання, реалізувати заплановану програму, контролювати хід й наслідки процесу мовлення, які необхідні для побудови розгорнутих висловлювань. Робота в цьому напрямі значуща, оскільки формування комунікативних умінь сприяє становленню особистості й виробленню в учнів навичок практичного володіння рідною мовою.

Пояснювальна записка

В основу програми покладені такі основні принципи розвитку мови та мовлення, як: принцип прискорення темпів збагачення мови, принцип уваги до матерії мови, принцип розуміння мовних значень, принцип оцінки виразності мовлення, принцип мовного чуття, принцип випереджувального розвитку усного мовлення перед писемним, принцип комунікативної спрямованості, принцип особистісно-орієнтованого підходу з урахуванням компенсаторних можливостей у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в умовах спеціального загальноосвітнього навчального закладу.

Програма побудована за принципом кумулятивності, тобто те, чого учні навчилися на попередніх етапах, «*додається*» до нового змісту. У кожному наступному класі передбачається повторення попереднього матеріалу, його ускладнення, з використанням оновлених завдань.

Зміст програми передбачає у цікавій, різноманітній формі розвиток у дитини загальних мовленнєвих навичок: звуковимови, дихання, темпу, ритму, виразності; збагачення, активізація та поширення словникового запасу; формування зв'язного мовлення на такому рівні, щоб дитина мала змогу засвоювати граматичні конструкції речень, прийоми словотворення та словозміни за аналогією, використовуючи власний досвід; і як результат – удосконалення мовленнєвої компетентності учнів.

Завдання корекційної роботи з розвитку мовлення в початковій школі:

- формування повноцінного мовленнєвого спілкування дітей та комунікативної компетенції;
- подолання або послаблення вад вимови;
- розвиток усіх мовленнєвих систем, повноцінної мовленнєвої діяльності.

Вирішення цих завдань потребують розробки спеціальної корекційної моделі формування мовленнєвої й комунікативної компетенції, яка допоможе подолати виявлені порушення складових (фонетичної, лексичної, граматичної, та діалогової компетенції) та підготувати дітей до успішного навчання у школі.

Структура роботи з дітьми визначається трьома основними етапами:

I *етап*. Формування фонетико-фонематичного компоненту мовлення, корекція звуковимови. Розвиток повноцінних фонетичних уявлень, фонематичного сприймання, корекція звукових узагальнень під час виконання вправ на звуковий аналіз та синтез слів.

II *етап*. Уточнення значень наявних у дітей слів і збагачення словникового запасу як шляхом накопичення нових слів, так і за рахунок розвитку вміння активно користуватися різними засобами словотворення.

III *етап*. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, моделями різних синтаксичних конструкцій. Розвиток навичок побудови зв'язної розповіді: встановлення зв'язності і послідовності мовлення; відбір мовленнєвих засобів для побудови розповіді з різною метою спілкування. Формування мовленнєвої й комунікативної компетенції.

Характеристика мовленнєвих порушень у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату

Мовленнєві порушення у дітей із (ДЦП) спричинені локальними ураженнями головного мозку і вирізняються великою різноманітністю, включаючи такі складні вади, як моторна та сенсорна алалії, афазія, заїкання, ринолалія, дизартрія, загальний недорозвиток мовлення.

Порушення мовлення виникають також під впливом загального фізичного ослаблення дитини, недоношеності, рахіту, різних порушеннях обміну речовин тощо.

Характерною особливістю мовленнєвих порушень у дітей з ДЦП є їх патологічний зв'язок з руховими розладами. Найчастіше діти мають ознаки органічного ураження ЦНС, спостерігаються дизартрії різної форми і ступеня тяжкості. У дітей із дизартрією страждають звуковимовна та просодична сторони мовлення, інтонаційна забарвленість, порушуються процеси читання та письма. Вади мовлення обтяжені загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). При загальному недорозвиненні мовлення порушені усі сторони мовної системи: звуковимова, фонематичний слух, письмо, читання, лексико-граматична будова мовлення, комунікація.

У переважної більшості учнів підготовчого та першого класів спеціальної школи з порушенням опорно-рухового апарату наявні дизартрії з різним ступенем мовленнєвого недорозвитку, в більшості II та III рівнів (за Р. Є. Левіною).

У дітей з ДЦП формування фонетико-фонематичної складової мовлення ускладнене через наявність комплексу порушень:

- рухові проблеми у всіх відділах артикуляційного апарату;
- слабка сила видихуваного повітря під час артикуляції тощо.

Дизартрія та інші порушення зумовлені розладами рухливості, справляють негативний вплив на формування фонематичного компоненту мовлення. У учнів спостерігаються поліморфні порушення звуковимови та складової будови слова, несформованість фонематичного сприймання, фонетичних уявлень, а також навичок звуко-складового аналізу та синтезу. Мовлення дітей нечітке, невиразне, у деяких учнів з дизартрією, алалією, ринолалією малозрозуміле. У дітей з порушенням ЦНС спостерігаються недостатня іннервація м'язів мовленнєвого апарату, звуковимова самостійно не вдосконалюється внаслідок того, що не формуються необхідні кінестезії, обмеженість словника, недосконалість граматичної будови, труднощі у формуванні і оформленні власних висловлювань. У них виявляються нечіткі і недиференційовані уявлення про синтаксичні зв'язки слів у реченні. В мовленні відсутні складні синтаксичні конструкції, наявні аграматизми в простих синтаксичних конструкціях. Монологічне зв'язне мовлення ситуативне, або повністю відсутнє, або розвивається своєрідно.

Діти мають відхилення в формуванні писемного мовлення – дисграфію, дислексію, що виступають як самостійні порушення, і як наслідки недостатнього розвитку усного мовлення, просторових порушень, несформованості моторики руки тощо.

Зазначена категорія дітей має свої психологічні особливості:

- нестійка увага;
- недостатня пильність, спостережливість за мовленням;
- недостатній розвиток словесно-логічного мислення;
- недостатня вербальна пам'ять;
- недостатній розвиток самоконтролю за власним мовленням;
- порушення емоційно-вольової сфери.

Мовленнєві дефекти негативно впливають на можливість вільного спілкування дитини з іншими дітьми. Усе це поєднується з особливостями психічної діяльності, що значно утруднює спонтанний розвиток комунікативної поведінки.

Складність патогенезу і клінічних проявів різних форм мовних розладів визначає необхідність комплексного, динамічного педагогічного підходу до їх діагностики й корекції.

Заняття з розвитку мовлення

Мета, завдання та структура занять з розвитку мовлення

В спеціальній початковій школі передбачені заняття з розвитку мовлення для учнів, що мають недорозвиток мовлення різного рівня, різні види дизартрій, алалій, заїкання, порушення процесів читання та письма тощо. Робота вчителя-дефектолога неможлива без співдружності з логопедом, психологом, інструктором лікувальної фізкультури, лікарем, масажистами, медперсоналом, вихователями, батьками. Цей взаємозв'язок забезпечує планомірну, систематичну, динамічну, комплексну корекційну допомогу дітям з вадами опорно-рухового апарату.

Корекційна робота з розвитку мовлення починається з комплексного психолого-лого-неврологічного обстеження, знайомства з направленням ПМПК, обов'язковою бесідою з батьками. Для ефективного використання методів і засобів корекційної роботи необхідно провести обстеження стану мовлення дітей на перших заняттях. Одержані дані фіксуються логопедом в шкільній логопедичній картці, складаються перспективний індивідуальний плани роботи для корекції мовленнєвих порушень та формування мовленнєвих навичок молодших школярів (Додаток 1).

На основі одержаної картки стану мовлення, читання, письма учнів класу вчитель-дефектолог, після погодження з логопедом, планує корекційну роботу на уроках рідної мови, на уроках корекції розвитку згідно з програмовими вимогами і рекомендаціями логопеда. Дані обстеження доцільно заносити в зведену таблицю (Додаток 2), яку заповнюють вчитель-дефектолог та логопед. Це дає змогу в кінці року оцінити динаміку розвитку мовлення учнів, допомагає спланувати напрями та визначити зміст необхідної корекційної роботи. Спостереження за ходом

мовленнєвого розвитку учнів у процесі навчання та спеціальне вивчення мовлення під час його обстеження спрямовані на виявлення типологічних і індивідуальних особливостей учнів.

Кожне заняття повинно сприяти позитивним зрушенням в мовленнєвій діяльності учня. За можливості слід усунути все, що заважає вільному спілкуванню, навчанню дитини, і створити найсприятливіші умови для мовленнєвого розвитку в колі сім'ї і школі.

Корекція помилок вимови, читання, письма є обов'язковим компонентом діяльності вчителя-дефектолога на будь-якому занятті. Наступність та системність комплексної колективної роботи всіх працівників школи впродовж усіх років навчання дозволяє здійснювати спостереження за якістю мовленнєвого розвитку дітей. Постійний робочий контакт з логопедом, медперсоналом, психологом та батьками учнів дозволяє компенсувати вади мовлення. Це поєднується з єдиним мовленнєвим режимом, який здійснюється усім медичним і педагогічним персоналом і підтримується батьками в колі сім'ї. Про позитивний результат корекційної роботи можна говорити лише тоді, коли за результатами спостереження, навчальної діяльності учні демонструють бажані автоматичні уміння та навички у мовленні.

Заняття з розвитку мовлення забезпечують ефективний напрям у системі корекційно-розвиткової роботи щодо подолання чи послаблення мовленнєвих вад у дітей з порушеннями опорно-рухового апарату в умовах спеціального загальноосвітнього навчального закладу.

Методика корекційної роботи та її зміст залежать від віку, мовленнєвих недоліків, стану мовленнєво-рухової та рухової сфери дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

У процесі корекційного впливу пріоритетним напрямом стає формування комунікативної компетентності учнів, формування соціально активної особистості молодшого школяра. Також звертається увага на формування різних видів комунікативних компетентностей, які сприяють розвитку міжособистісного спілкування, на удосконалення вміння точного, комунікативно доцільного і граматично правильного вживання мовних засобів у процесі продукування словосполучень, речень та зв'язних висловлювань.

Головна мета занять – подолання чи послаблення мовленнєвих порушень, сприяння розвитку комунікативної функції шляхом реалізації ідеї міжрівневих мовних зв'язків: фонетико-фонематичного, лексико-семантичного, словотворчого, морфемно-морфологічного і синтаксичного.

Заняття з розвитку мовлення проводяться для дітей молодшого шкільного віку два рази на тиждень в підготовчому, 1-4 класах одним або двома спеціалістами: вчителем-дефектологом або логопедом (до занять пропонуємо залучати вчителя відповідного класу).

Учитель-дефектолог включає в заняття вправи для розвитку загальних мовленнєвих навичок, мовленнєві ігри, творчі завдання, які розв'язують корекційні завдання щодо подолання вад мовлення.

Вихователь класу здійснює контроль за мовленням дітей під час позаурочних заходів. Після занять вчитель-дефектолог та вихователь класу продовжують відпрацьовувати ті види вправ, які викликали труднощі на занятті, вправляють у правильних мовленнєвих навичках, сприяють їх автоматизації у дітей, що забезпечує наступність у системі корекційно-педагогічного впливу. Тривалість заняття 35–40 хвилин.

Про позитивний результат корекційної роботи можна зазначати лише тоді, коли за даними спостереження, навчальної діяльності учні демонструють отримані уміння та навички у мовленні, які набувають автоматичності.

Основними складовими заняття є:

•**I.** Вступна частина (10-15% від часу всього заняття) передбачає обов'язковий організаційний момент, який налаштовує учнів на заняття, дає змогу повторення попереднього матеріалу, повідомляється тема заняття, утворюються відповідні мотиви наступної діяльності з урахуванням віку і ступеня розвитку дітей. Вона включає вправи на розвиток мовленнєвого дихання та голосу, почуття ритму, темпу, артикуляції та міміки, дрібної моторики, які підвищують інтерес до змістовної та технічної сторони мовлення.

II. Основна частина (70-80% часу всього заняття). Перед учнями ставиться проблемне завдання з метою активізації їх творчого потенціалу, а також асоціативних зв'язків на мовленнєвому та немовленнєвому рівні. У основній частині вирішуються головні завдання заняття, використовуються різні навчально-корекційні методи та прийоми, з метою створення мовленнєвої ситуації. На занятті використовуються художня література, народна творчість, аудіо- та відео-матеріали, дидактичні ігри та вправи, різноманітний ілюстративний матеріал. Створюються умови для активної мовленнєвої діяльності учнів. Проводиться фізкультхвилинка, пов'язана з лексичною темою.

III. Заключна частина (10-15% від часу всього заняття) коротка та емоційна. В заключній частині закріплюються та узагальнюються знання, відпрацьовані в основній частині заняття, дається оцінка мовленнєвих досягнень учнів у підсумковій бесіді.

Проведення **занять з розвитку мовлення** з учнями, що мають порушення опорно-рухового апарату, є обов'язковим.

Орієнтовна лексична тематика програми планується на основі тісного міжпредметного зв'язку із загальноосвітніми предметами і курсом рідної мови. Рекомендується під час підготовки календарно-тематичного

планування використовувати лексичну тему в поєднанні з *основними видами* практичної мовленнєвої та творчої діяльності дітей на даному занятті.

При виборі літературних джерел, лексичного матеріалу бажано спрямовувати увагу на українську національну культуру, використовуючи її зв'язки з духовним, матеріальним і практичним життєвим світом людини. Літературні джерела добираються з урахуванням вікових особливостей учнів. До уваги береться складність змісту, доступність лексики, граматичної будови і стилістики, здатність нести певну виховну мету, обсяг тексту.

У орієнтовному плані подано назви всіх тем і підтем, які складають їх зміст.

Мета та завдання програми «Розвиток мовлення» реалізується у п'ятьох змістових блоках:

- Формування фонетико-фонематичного компоненту мовлення з одночасним формуванням фонематичних процесів.
- Розвиток граматичної будови мовлення (розвиток лексики й граматичного ладу мовлення).
- Розвиток лексичного запасу (розширення обсягу словника, уявлень про довкілля у процесі практичної, мовленнєвої та пізнавальної діяльності).
- Формування управління й узгодження слів у реченні, робота над зв'язним мовленням.
- Розвиток мовленнєвої комунікації, націленість на розвиток та удосконалення уміння користуватися мовленням у міжособистісному спілкуванні зі значущими дорослими та однолітками, стимулювання ініціації контакту.

Корекційно-розвивальна робота за визначеними блоками забезпечує виправлення та формування у учнів спеціальної початкової школи порушених чи недорозвинених складових мовленнєвої діяльності, які зумовлюють як засвоєння мовних знань, так і виконання їх в актах комунікації, а також упередження можливих труднощів у навчанні, пов'язаних із проявами чи впливами вад мовлення.

Від творчого підходу педагога до планування і проведення занять залежить ефективність розвитку мовлення молодших школярів.

З кожним наступним роком навчання дані види роботи ускладнюються (обсяг учнівських висловлювань збільшується, стає змістовнішим, використовуються різні виражальні засоби мовлення, підвищуються вимоги до зв'язного мовлення учнів тощо).

Для роботи з дітьми із **загальним недорозвиненням мовлення** використовуються вправи:

- на розвиток загальних мовленнєвих навичок, просодії;

- на розвиток почуття ритму, темпу;
- на розвиток артикуляції та міміки;
- на формування фонематичного сприйняття;
- на автоматизацію поставлених звуків;
- дидактичні ігри та вправи;
- ігри на розвиток всіх видів уваги й пам'яті;
- на етапі формування комунікативних навичок використовуються піктограми, картинки, дидактичні завдання з мовленнєвим матеріалом, насиченим контрольними звуками, ігри на збагачення словника, колективні ігри;
- вправи та завдання на формування граматичної будови мовлення і розвиток зв'язного мовлення за тематичними циклами.

Для занять із дітьми, які мають **дизартрію, заїкання, ринолалію**, використовуються вправи, спрямовані на:

- регуляцію м'язового тону, координацію роботи органів мовленнєвого апарату;
- розвиток мовленнєвого дихання та голосу;
- формування просодичних характеристик мовлення (розвиток інтонаційного, виразного, ритмічного мовлення, здатності до модуляції голосу);
- розвиток загальної, дрібної, довільної моторики, міміки, орального праксису одночасно з динамічною координацією та з мовленнєвими вправами;
- розвиток фонематичного сприймання, корекцію звуковимови;
- розвиток слухової та зорової пам'яті, почуття темпу і ритму;
- формування особистісних якостей;
- набуття та закріплення навичок активної поведінки, вільного спілкування.

Особливості роботи на заняттях з розвитку мовлення:

- увесь процес спрямовується на формування, корекцію мислення, операцій аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування, узагальнення, формування психічної активності;
- обов'язковим є максимальне включення аналізаторів, актуалізація відчуттів різної модальності, а також використання максимальної і різнопланової наочності;

- необхідно особливо ретельно відпрацьовувати етапи і механізми закріплення правильних мовленнєвих навичок з включенням елементів новизни за змістом і за формою;
- для ефективного засвоєння мовленнєвих навичок слід підтримувати у учнів інтерес до виправлення мовлення, впливати на їх емоційну сферу;
- пріоритетним є залучення в організацію корекційного процесу нових інноваційних технологій, ефективних прийомів і методів;
- виховання у дитини позитивної цільової боротьби з труднощами, що мають місце в мовленнєвому розвитку; підтримка, намагання завоювати довіру учня і навіяти йому не лише незадоволення своїм мовленням, але й прищепити бажання його покращення не лише для себе, а й для близьких йому людей.

Розвиток лексичної сторони мовлення, граматичної сторони мовлення та зв'язного мовлення

Розвиток мовлення розглядається як процес формування умінь і навичок точного, виразного мовлення, вільного й адекватного використання мовних одиниць, дотримання правил мовленнєвого етикету. Чим краще розвинене мовлення, тим успішніше дитина складає розповіді, запам'ятовує нові слова, звороти, вірші, казки, передає зміст побаченого й почутого, оволодіває новими знаннями, – мова є «операційним» засобом засвоєння будь-яких знань. Недостатність словника та нерозуміння граматичних форм та виразів призводить до неповного засвоєння навчального тексту, умови арифметичної задачі, перешкоджає оволодінню повноцінними навичками навчальної діяльності. Виникають утруднення в спілкуванні, розгорнутих висловлюваннях.

Система занять з розвитку мовлення ґрунтується на психологічних закономірностях засвоєння мовлення в онтогенезі як засобу спілкування. Оволодіння мовленням передбачає сформованість у дитини таких передумов:

- 1) здатність управляти м'язами мовленнєвого апарату, координувати мовленнєво-рухові та слухові відчуття, що обумовлено взаємодією провідних аналізаторів;
- 2) здатність розуміти лексичні та граматичні мовленнєві значення різного ступеня узагальнення;
- 3) здатність розрізняти відтінки лексичних, граматичних, фонетичних значень, що дозволяє відчувати виразність мовлення іншої людини, уявляти її внутрішній стан і виражати своє ставлення до повідомлення;
- 4) здатність запам'ятовувати закономірності поєднання мовних одиниць у потоці мовлення, засвоювати норму літературного мовлення, що залежить від сформованості в дитини чуття мови;
- 5) здатність до засвоєння писемного мовлення на основі його зіставлення з генетично більш раннім усним мовленням;

б) темпи збагачення мови прискорюються по мірі удосконалення всієї мовотворчої системи.

Тому основними завданнями навчання дітей з дитячим церебральним паралічем є формування навичок вільного та правильного користування рідною мовою у живому, безпосередньому спілкуванні з оточуючими людьми, розвиток усного виразного мовлення, створення бази для формування писемного мовлення.

Вирішення основних завдань забезпечується низкою спеціальних завдань, а саме:

1. *Розвиток лексичної складової.* Оволодіння словниковим запасом складає основу мовленнєвого розвитку дітей, оскільки саме слово є основною одиницею мовлення. У словнику відображений зміст мовлення. Слова позначають речі, слово визначає ознаки, дії, відношення, слово об'єднує об'єкти у відомі системи.

Робота над словом спрямована на кількісне збільшення лексичних одиниць, на якісне збагачення словника (засвоєння соціально закріплених значень слів), на формування уміння правильно, точно й виразно використовувати в своїй мовленнєвій практиці лексичні структури української мови. Насамперед діти засвоюють слова, необхідні для їх життєдіяльності та спілкування з оточуючими.

Завдання та зміст словникової роботи визначаються з урахуванням мовленнєвих, пізнавальних та вікових особливостей дітей і передбачають засвоєння слова на рівні елементарних понять. В основі збагачення словника лежить утворення зв'язків між уявленнями про об'єкти, дії і відповідними назвами як самого об'єкта, так і певних його ознак, властивостей. Важливо, щоб діти засвоїли закономірності поєднання слова та його асоціативні зв'язки (семантичне поле) з іншими словами, особливості використання у мовленні. Крім загальних завдань приділяється увага до багатозначності слова відповідно до контексту, засвоєння лексичних засобів виразності (антоніми, синоніми, метафори тощо). Лексична робота тісно пов'язана з розвитком інших сторін мовлення.

2. *Формування граматичного боку мовлення* передбачає формування уявлень про морфологію (зміна слів за родами, числами, відмінками), способів словотворення і синтаксису (засвоєння різних типів словосполучень і речень). Без оволодіння граматиною неможливе мовленнєве спілкування. Для дітей з церебральним паралічем засвоєння граматичної будови мовлення часто являє собою великі труднощі, оскільки граматичні категорії характеризуються абстрактністю, наявністю непродуктивних форм і винятків із граматичних норм і правил. Опанування граматичних форм відбувається шляхом виконання граматичних вправ, засвоєння мовних узагальнень, користування граматичними навичками й уміннями у мовленнєвому спілкуванні. Великого значення надається мовному зразку як засобу попередження граматичних помилок.

Мінімальною комунікативною одиницею мовлення є речення. Формування фразового мовлення включає роботу над структурою фрази, її граматичним та інтонаційним оформленням. Необхідно навчати дітей граматично правильно змінювати слова та поєднувати їх у реченні, правильно вживати складні граматичні форми, використовувати у мовленні речення різної структури (прості, поширені, складні), зі сполучниками, сполучними словами і без них. Звертається увага на засвоєння усіх частин мови, різних способів словотворення, словозміни. Закріплення засвоєних граматичних форм відбувається у зв'язному мовленні.

3. *Формування та розвиток зв'язного мовлення* передбачає навчання дітей діалогічного та монологічного мовлення. Робота з розвитку діалогічного мовлення спрямована на формування у дітей такого рівня комунікативно-мовленнєвих умінь, який забезпечить можливість вільного та правильного спілкування на основі побудови і реалізації висловлювання відповідно до завдань комунікації.

Учні з дитячим церебральним паралічем залучають до різних форм активного мовленнєвого спілкування: насамперед формують потребу у ньому, поступово збагачуючи мотиви, навчають уважно слухати і розуміти звернене до них мовлення; починаючи з простих форм діалогу, формують уміння відповідати на запитання різних видів коротко і докладно в залежності від мети, звертатися з ними до дорослих, однолітків, підтримувати бесіду зі співрозмовником, брати участь у колективній бесіді, контролювати власні відповіді та відповіді інших дітей, вміти їх доповнити.

У процесі мовленнєвого спілкування виховують навички культури мовлення: дотримання правил і норм поведінки під час бесіди, дотримання мовного етикету: вміння звертатися до дорослої людини та однолітків, попросити вибачення, дозволу щось зробити або взяти. У діалогічному мовленні розвиваються уміння для більш складної форми мовлення – монологу.

У молодшому шкільному віці діти повинні оволодіти формами основних типів зв'язного мовлення (розповідь, опис, роздум). У залежності від віку та мовленнєвих можливостей у дітей спочатку формують уміння слухати і розуміти зв'язні тексти, потім – розповідати самостійно переказувати невеличкі оповідання та казки, описувати різні предмети, іграшки, людей, тварин, складати розповідь за картиною, серією картин, про події з власного досвіду, розповіді творчого характеру. Під час розповідання діти повинні дотримуватися послідовності та логіки сюжету, чіткості та адекватності викладу. Ці вміння формуються на основі елементарних знань про структуру тексту й типи зв'язку в ньому. Дітей навчають правдиво зображувати дійсність у розповіді на реалістичні теми, давати оцінку героям, життєвим явищам, фактам, використовуючи для цього необхідні мовні засоби.

4. Формування елементарного усвідомлення явищ мови і мовлення забезпечує більш ефективне оволодіння усним мовленням дітей з церебральним паралічем, їх підготовку до навчання грамоти. Проводиться робота, спрямована на усвідомлення звуків мовлення, слів, речень. У процесі навчання дітям дають завдання вслухатися у звучання слів, знаходити однакові звуки у словах, порівнювати їх за акустичними ознаками, пригадувати слова із даним звуком, розрізняти слова-пароніми, добирати слова-антоніми, синоніми, вставляти необхідні слова за смислом у речення, знаходити визначення й порівняння у текстах тощо. Учні знайомлять із термінами і поняттями «звук», «склад», «слово», «речення», «текст», навчають усвідомленого звукового та звуко-буквеного аналізу й синтезу слів, словесного складу мовлення, що передбачає вміння вирізняти звук, слово й речення як одиниці мови, чути їх у складі цілого (слова, речення, тексту). Це створює умови для подальшого розвитку мовлення, підвищує рівень контролю за власним мовленням.

Крім цього відбувається безпосереднє навчання дітей письма та читання. На цій основі здійснюється розвиток оптико-просторового гнозису та праксису, емоційно-вольової сфери, графо-моторних навичок, поскладового повільного читання. Корекційно-розвиткову роботу з розвитку зв'язного мовлення та формування комунікативної компетенції слід розпочинати виважено. Спочатку треба виявити рівень мовленнєвої та комунікативної компетенції учнів і на цій основі на кожному занятті планувати роботу над словом і словосполученням, образним висловом, точністю та доречністю їх вживання, розвивати у учнів звичку свідомо підходити до оформлення власної думки, прищеплюючи інтерес та увагу до слова в процесі оволодіння граматичним матеріалом. Це виражається в тому, що дітей вже на перших заняттях навчають розуміти, а потім використовувати різні синтаксичні моделі, при цьому велику увагу приділяють роботі над словосполученням як будівельним матеріалом речень.

Достатній розвиток зв'язного мовлення учнів можна забезпечити тільки системним плануванням, яке чітко дозує мовленнєвий матеріал: фонетико-фонематичні уявлення, словник, синтаксичні конструкції, види мовлення, вміння будувати зв'язні висловлювання.

**Орієнтовне планування корекційно-розвиткової роботи
з формування зв'язного мовлення у дітей з мовленнєвими порушеннями**

№	Теми занять	Мета занять
1	<p>Розвиток мовного аналізу і синтезу на рівні тексту (речення):</p> <p>а) інтонаційне оформлення речень в усному мовленні;</p> <p>б) диференціація речень за темою висловлювання;</p> <p>в) аналіз тексту;</p> <p>г) граматичне оформлення речень на письмі.</p>	<p>Формування (закріплення) навички виділення речення із мовленнєвого потоку.</p> <p>Формування навички змістовного і інтонаційного оформлення речень в усному мовленні.</p> <p>Формування (закріплення) вміння визначати кількість речень у тексті.</p> <p>Формування (закріплення) навички граматичного оформлення речень на письмі.</p>
2	<p>Розвиток мовного аналізу і синтезу на рівні речення (слова):</p> <p>а) диференціація понять <i>речення, слово</i>;</p> <p>б) аналіз речень;</p> <p>в) визначення кількості, послідовності слів у реченні.</p>	<p>Уточнення (закріплення) понять <i>речення, слово</i>.</p> <p>Формування (закріплення) навички визначення кількості та послідовності слів у реченні.</p>
3	<p>Активізація словникового запасу, лексико-граматичної будови мовлення:</p> <p>а) лексика:</p> <ul style="list-style-type: none"> - слова-назви предметів, явищ природи, утворення множини іменників; - слова-дії; - слова-ознаки предмета; - багатозначні слова; - слова-антоніми; - слова-синоніми; - слова-омоніми; - переносне значення слів; - слова-пароніми; - фразеологізми. 	<p>Уточнення значення слів в мовленні школярів.</p> <p>Збагачення словникового запасу, шляхом накопичення слів, які відносяться до різних частин мови.</p> <p>Уточнення (закріплення) знань про склад слова. Формування умінь підбирати споріднені слова.</p> <p>Уточнення значення префіксів. Розвиток (закріплення) вміння створювати нові слова за допомогою префіксів.</p> <p>Уточнення значень суфіксів. Розвиток (закріплення) вміння створювати нові слова за допомогою суфіксів.</p> <p>Уточнення лексичного значення слів, які утворені за допомогою різних груп суфіксів.</p> <p>Узагальнення (закріплення) знань про морфологічний склад слова.</p> <p>Формування навички використання різних способів словотворення.</p> <p>Уточнення лексичного значення приєменників.</p>

	<p>б) словотворення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - склад слова (корінь, слова-родичі); - спільнокореневі слова; - споріднені слова (чергування г-з-ж; к-ц-ч; х-с-ш у споріднених словах; чергування голосних о-і; е-і у коренях слів; - відмінність і спільність споріднених і спільнокорневих слів; - розвиток операції словотворення (префікси); - розвиток операції словотворення (суфікси); - складні слова; - збагачення, актуалізація словникового запасу; <p>в) збагачення знань про склад слова;</p> <p>г) розвиток, удосконалення лексико-граматичного оформлення мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прийменники: диференціація прийменників і префіксів; - уточнення (розвиток) навички узгодження прикметника з іменником (в роді, числі, відмінку); <p>д) уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученням, зв'язком слів у реченні, моделями різних синтаксичних конструкцій.</p>	<p>Формування (закріплення) вміння узгоджувати слова в словосполученнях, реченнях, моделях різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>Формування навички програмування з логічної установки (зв'язності, послідовності) висловлювання.</p> <p>Добір мовленнєвих засобів, адекватних для побудови висловлювань з тією чи іншою метою спілкування (передача змісту тексту, сюжетної картини, міркування, доказовість).</p>
4	<p>Розвиток навичок побудови зв'язної розповіді:</p> <ul style="list-style-type: none"> - встановлення зв'язності і послідовності мовлення; 	<p>Розвиток навичок зв'язного мовлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - текст: аналіз змісту; - логічна послідовність, конструювання; - робота над планом;

<ul style="list-style-type: none"> - відбір мовленнєвих засобів для побудови розповіді з різною метою спілкування: - типи речень за метою висловлювання, діалог; - зв'язок слів у реченні; - відновлення змісту деформованих речень; - складання речень за схемою, малюнками, поширення речень; - текст; будова тексту, редагування тексту (вправи на порівняння розповіді і її деформованих варіантів); - тема і мета висловлювання, заголовок; - типи текстів (розповідь, опис); - спостереження за засобами зв'язку речень у тексті; - відновлення деформованого тексту; - переказ тексту-опису предмета за запитаннями; - складання тексту-опису предмета за планом і опорними словами; - переказ тексту-розповіді за предметно-графічним планом і самостійно; - складання предметно-графічного плану розповіді; - складання тексту-розповіді за сюжетним малюнком за предметно-графічним планом; - складання казок за графічною схемою; - розмова-діалог, культура ведення розмови, тема висловлювання «Знайомство», «День народження»; - складання оповідання за серією сюжетних малюнків. 	<p>Використання різних видів робіт: скласти розповіді за планом, закінчити розповідь за запропонованим початком, скласти розповідь за кінцівкою, скласти кінцівку (вступ) до розповіді, скласти розповідь із запропонованими словами, скласти розповідь на задану тему із запропонованими словами, скласти розповідь на задану тему на основі спостережень, скласти розповідь-опис, скласти листа, скласти розповідь за картиною, написати статтю в стіннівку, передати зміст вірша своїми словами.</p>
--	---

Під час роботи над розвитком словника перед вчителем-логопедом постають такі завдання:

- 1) збагачувати і розвивати кількісний і якісний словниковий запас як шляхом накопичення нових слів та словоформ, так і завдяки розвитку уміння користуватись різними способами словозміни і словотворення;
- 2) формувати уявлення про слово як основну мовну одиницю;
- 3) здійснювати актуалізацію словника;
- 4) навчати дітей точному вживанню слів у мовленні;
- 5) уточнити значення знайомих слів у єдності їх лексичного, дериваційного та граматичного значень;
- 7) розвивати лексичну системність з урахуванням словникового запасу, що є в учнів (здійснювати групування слів за тематичною єдністю); розширювати і закріплювати зв'язки між словами;
- 8) надати дітям елементарних теоретичних відомостей зі стилістики і лексикології;
- 9) розвивати «чуття мови», бажання говорити яскраво, образно, відповідно до комунікативної ситуації;
- 10) відбирати і використовувати лексичні засоби з урахуванням жанру і стилю висловлювання.

Основні напрями та зміст роботи з розвитку лексичної сторони мовлення дітей із порушеннями опорно-рухового апарату.

Основними напрямками роботи по збагаченню та розвитку лексики є такі:

1. Розвиток обсягу та якості номінативного словника. При цьому пропонуються завдання, спрямовані на актуалізацію словника, що є у дитини, а також на знайомство з новими словоформами, виділення спільних і відмінних ознак у серії зображених предметів. Наприклад, що спільне між сорочкою та футболкою. При цьому слова узагальнюються за одним поняттям (гарячий чай – холодний чай), розвивається навичка і подвійного узагальнення.
2. Формування умінь називати дію за демонстрацією предмету або його зображення, явищем природи.
3. Розвиток уміння підбирати якісні ознаки до слів, що означають предмети. При цьому дітям пропонуються конкретні запитання (Шафа яка? Помідор який?). Вживаються якісні, відносні та присвійні прикметники.
4. Розвиток уміння підбирати слова-антоніми: вибір антонімів серед слів; закінчення речення словом-антонімом; підбір антонімів до багатозначних слів; знаходження антонімів у віршах та текстах, а також підбір синонімічних груп антонімів.
5. Розвиток уміння відбирати слова-синоніми: відбір синонімів із ряду слів; знаходження синонімів у текстах; групування синонімів за змістом або за ступенем збільшення або зменшення однієї з ознак; диференціація синонімів і

антонімів; підбір синонімів до слів.

6. Виділення слів-омонімів у тексті, пояснення їх значень, підбір до кожного синонімів та антонімів.

7. Розвиток умінь пізнавати та пояснювати значення слів під час виконання таких завдань: пізнавати слова за описом (слова-іменники); виділення іменників серед інших частин мови; узагальнення дії одним словом; пояснення значення дієслів. Рази із цим діти вчатья описувати предмети та виділяти його ознаки, характеризувати за цими ознаками, співвідносити назви якості, ознак із їх лексичним значенням.

8. Робота над багатозначними словами, розвиток уміння виділяти та пояснювати переносне значення слів, словосполучень, речень. Пояснення значень слова у словосполученні та реченні, образних висловлювань. Учні навчаються знаходити та пояснювати значення стійких зворотів, прислів'їв, приказок, фразеологізмів.

Збагачення лексики відбувається також шляхом засвоєння слів, які включені у різні словосполучення та речення, та виражають певну синтаксичну роль у реченні.

Вивчаючи різні способи словотворення, діти на практичному рівні вчатья порівнювати слова за значенням та виділяти в них спільні та відмінні морфеми.

З метою формування морфологічного компонента мовленнєвої діяльності розвиваються такі уміння :

- 1) виділяти спільне лексичне значення слів і підбирати споріднені слова;
- 2) визначати спільні словотворчі афікси в словах із різним лексичним значенням (хлопчик, стільчик, олівчик);
- 3) визначати значення словотворчих афіксів (наближення): приїхав, прибіг, приповз; (вмістилище): цукорниця, салатниця, цукерниця;
- 4) співвідносити значення і звучання морфем (коренів слів);
- 5) диференціювати словотворчі афікси за значенням і звучанням;
- 6) систематизувати слова на основі спільності морфем;
- 7) конструювати слова на основі продуктивних моделей словотворення.

Розвиток системи словозміни відбувається за такими напрямками:

- а) розвиток умінь вживати іменники в однині та множині;
- б) формування умінь уживати прийменниково-відмінкові конструкції у словосполученнях та реченнях;
- в) розвиток умінь узгоджувати прикметники з іменниками у словосполученнях і реченнях за родами та числами;
- г) розвиток умінь узгоджувати між собою іменники, прикметники з іменниками, іменники з дієсловами у словосполученнях та реченнях за відмінками;

- г) формування умінь диференціювати дієслова однини і множини теперішнього часу;
- е) формування умінь диференціювати дієслова минулого часу за родами .

Розвиток системи словотворення відбувається за такими напрямками:

- а) розвиток суфіксального словотворення: утворення назв дитинчат; утворення присвійних прикметників; відносних прикметників і т. д.;
- б) розвиток префіксального словотворення;
- в) утворення складних слів з опорою на вихідні пари слів і картки;
- г) утворення або відбір споріднених слів з опорою на лексичне значення морфем з використанням текстів оповідань, загадок, віршів.

Диференціація на практичному рівні частин мови (іменників, прикметників та дієслів) відбувається у певній послідовності:

На 1 етапі учні мають навчитися визначати кожен частину окремо, відрізнити її від іншої частини мови. На 2 етапі учні опановують навички диференціації різних частин мови:

- а) диференціація іменників та дієслів;
- б) диференціація прикметників та іменників;
- в) диференціація іменників, прикметників та дієслів;
- г) закріплення знань про різні частини мови;
- д) визначення граматичних категорій слів у словосполученнях;
- е) визначення граматичних категорій слів у реченнях;
- є) формування умінь складати речення за відповідними заданими схемами;
- ж) формування умінь складати речення за граматичними питаннями і з опорою на схеми:

ХТО? – ЩО РОБИТЬ? – ДЕ?

ХТО? – ЩО РОБИЛО? – ЯКЕ?

ХТО? – ЩО РОБИТЬ? – КОГО? – З ЧИМ?

- з) диференціація граматичних значень слів та уточнення зв'язків з формальними ознаками.

Напрями роботи:

1. Розвиток умінь визначити рід різних частин мови за їх закінченням.

2. Формування умінь помічати граматичне значення суфіксів в іменниках і прикметниках.

Види роботи:

- а) визначення роду іменника за кінцевою буквою у словах;
 - б) визначення роду іменників за пропущеною частиною слова (з опорою на малюнок);
 - в) формування умінь помічати граматичне значення різних суфіксів.
- Формування умінь визначати споріднені слова і робити морфологічний аналіз слів:

- а) визначення зайвого слова;
- б) відбір із групи слів-родичів;
- в) підбір слів-родичів з опорою на запитання;
- д) підбір слів-родичів з опорою на лексичне значення заданої форми;
- е) підбір слів-родичів до вказаних слів;
- є) знаходження у словах спільного кореня;
- ж) знаходження у словах спільного префікса;
- з) знаходження у словах спільного закінчення;
- и) морфологічний розбір слів із використанням «пам'ятки».

Формування комунікативних компетенцій

Причинами недостатньої сформованості комунікативної поведінки дітей з порушеннями опорно-рухового апарату є обмеженість мовленнєво-рухових можливостей; порушення мовленнєвої моторики; особливості психічного розвитку, недосконалість соціального виховання.

- Успішність розвитку мовлення, формування мовленнєвих умінь і навичок у школярів залежить від потреби в спілкуванні або комунікації. Обов'язковим є стимулювання бажання дитини вступити у комунікативні взаємовідносини, користуватися різними засобами комунікації (як вербальної, так і невербальної). Програма передбачає, передусім, формування розмовного мовлення. У прямій залежності від видів діяльності учнів, умов і форм спілкування передбачено його поступове ускладнення.

- Для забезпечення змістовності учнівських висловлювань необхідно пропонувати дітям говорити тільки про те, що їм добре відомо і доступно: на основі знайомих фактів, власних спостережень, щоб у них передавалися обмірковані думки, щирі переживання; уникати завдань, якими передбачається складання власних висловлювань про те, що учні не знають, до чого не готові.

Комунікативна спрямованість навчання є провідною та визначається основними функціями мовлення, які спрямовані на формування соціально активної особистості і полягає у формуванні різних видів комунікативних

компетентностей, що сприяють розвитку міжособистісного спілкування. Корекційна робота з розвитку мовлення проводиться в комплексі заходів, направлених на мобілізацію всіх потенційних мовленнєвих можливостей школярів, спрямованих на розвиток комунікативної поведінки.

Рівень сформованості комунікативних умінь залежить від багатства словникового запасу молодшого школяра та умінь використовувати всю різноманітність граматичних засобів мови при побудові власних висловлювань. Комунікативно доцільним мовлення буває при наявності в ньому таких якостей, як точність, виразність, образність. У результаті корекційного навчання у учнів початкової школи повинно сформуватись свідоме ставлення до власних усних та писемних висловлювань, прагнення уникати помилок, дотримання етики мовлення.

Перед вчителем-дефектологом ставиться завдання розвитку *основ комунікативно-мовленнєвих умінь учнів:*

- частково-мовленнєві (звуковимовні, орфоепічні, лексичні, граматичні);
- загально-мовленнєві умінь (слухати, говорити, читати, писати).

Завдання вчителя-дефектолога – навчити молодших школярів вільно володіти діалогічним та монологічним мовленням, емоційно-експресивними засобами, постійно дбати про мовленнєву досконалість.

Відповідно до цього в структурі занять з корекції мовлення мають бути передбачені такі ситуації, які визначають його мотивацію, ставлять школяра перед необхідністю правильно висловлюватися, пробуджують у нього інтерес і бажання про щось розповісти.

Слід розвивати здатність мовця забезпечити правильне застосування словесних і невербальних засобів з учасниками спілкування. Розвивати основні комунікативні ознаки мовлення: правильність, чистоту, логічність, точність, виразність, образність, доступність, дієвість, доцільність.

Мовлення учителя-дефектолога повинно стати зразком для наслідування учнями та відповідати правилам літературної вимови та слововживання. Завдання розширення мовленнєвої практики спілкування не обмежуються розвитком діалогічного та монологічного мовлення учнів. Великого значення набувають й інші види мовленнєвої практики, особливо вправи з розвитку лексико-граматичного боку мовлення, у результаті виконання яких у дітей формуються мовні узагальнення, що, в свою чергу, прискорює весь процес мовленнєвого розвитку, сприяє корекції мовленнєвих вад. Вчитель-дефектолог планує роботу над словом, словосполученням, реченням, формує усне мовлення на практичному рівні. Формуються умінь структурувати смислову ситуацію, виділяти в ній основні компоненти і виражати їх у мовній формі, умінь планувати власне висловлювання..

Без постійної підготовки учнів до занять з розвитку мовлення не можна досягти високої навчальної активності. Тому необхідно залежно від теми, що опрацьовується, на кожному занятті виконувати певні завдання, вправи з розвитку комунікації, які активізують вправлення учнів у діалоговому мовленні та нададуть змогу кожному учневі проявити свої потенційні можливості, вміння зіставляти мовні явища, порівнювати, класифікувати, доводити правильність власного судження, узагальнювати матеріал та розв'язувати проблемні ситуації.

Учні повинні опанувати вміння зв'язно висловлювати свої думки в усній формі, дотримуючись етики мовленнєвого спілкування. Не рекомендується давати учням одночасно більше одного комунікативного завдання, при цьому важливими є чіткі інструкції щодо початку спілкування та його закінчення (можна використати різноманітні сигнали: звукові, зорові, наприклад, малюнки із зображенням закритого та відкритого ротика) (Додаток 3).

Робота над інтонацією проводиться в декілька етапів:

- 1) формування уявлень про інтонаційну виразність в імпресивному мовленні;
- 2) формування уявлень про інтонаційну виразність в експресивному мовленні.

Головна мета – показати учням, що усе багатство людського мовлення виражається емоційністю почуттів за допомогою сили, темпу, модуляції, висоти та тембру голосу.

Учитель привертає увагу учнів до існування різних інтонацій: питальної, розповідної, спонукальної, окличної.

Робота над створенням діалогу проводиться в три етапи:

1) Підготовчий (переважають колективні форми роботи):

– Опис ситуації, за якої має відбуватися діалог. учитель-дефектолог подає опис ситуації: «Буває так, що ви іноді забуваєте вдома ручку чи інші шкільні приладдя. Тоді вам необхідно звернутися до однолітка із запитанням: «Чи немає зайвої ручки?». Якщо є, то ви просите дати вам її для користування».

2) Основний (переважно робота в парах):

- Мовленнєве завдання. Як правильно звернутися? Які ввічливі слова необхідно використати у запропонованій ситуації?
- Розподіл ролей.

3) Творчий (пошукова самостійна та групова робота):

- Озвучення діалогу.
- Аналіз результатів діалогічного мовлення:
- Чи досягнуто мети у спілкуванні?
- Чи доброзичливий тон розмови?

- Чи вдало вибрано силу голосу?
- Чи правильно вжиті слова *ввічливості*?
- Чи правильно співрозмовники будували розповідні і питальні речення?

Навчання діалогічного мовлення здійснюється такими способами:

- з використанням діалогу-зразка;
- на основі поступового створення діалогу;
- через створення ситуації спілкування.

Навчання діалогічного мовлення з використанням діалогу-зразка може здійснюватись за допомогою різноманітних вправ:

- Слухання діалогу з попередніми настановами (завданнями): Хто в кого запитує? Про що запитує? Що відповідає співрозмовник?
- Читання і аналіз змісту та особливостей форми діалогу: Скільки людей бере участь у розмові? Як привіталися співрозмовники? Про що запитували? Повторіть слова дійових осіб розмови.
- Відтворення діалогу за особами (уточнення значень слів; розподіл ролей; переказ розмови; аналіз мовленнєвої діяльності учасників діалогу).
- Відновлення деформованого діалогу (визначення реплік кожного із співрозмовників; розміщення реплік в правильній послідовності; читання упорядкованого діалогу).
- Доповнення пропущених реплік діалогу (осмислення змісту прочитаного; уточнення лексики; відновлення (доповнення, продовження) діалогу).
- Створення діалогу за прочитаним (прослуханим) текстом (складання діалогу із використанням питальних слів: де?, що роблять?, яка?, скільки?, коли?, хто?, як?, про кого? тощо).
- Зіставлення діалогу та монологу.
- Створення діалогу за аналогією до зразка, але в іншій ситуації (зі зміною співбесідника, із зміною мети висловлювання).

Навчання діалогічного мовлення на основі поступового (поетапного) складання діалогу може здійснюватися із застосуванням таких вправ:

- виділення у діалозі єдності: спонукання-відповідь;
- вибір реплік до означеної ситуації (з поданого ряду реплік вибрати ті, що підходять до конкретної ситуації);

- називання за описаною ситуацією відповідних цій ситуації реплік (складання реплік до зазначеної ситуації);
- побудова за описаною ситуацією і готовою реплікою спонукання реплік реагування (згоди, незгоди, здивування, схвалення), використовуючи усталені розмовні формули вираження емоцій (за зазначеною ситуацією і реплікою спонукання скласти репліку-відповідь, що виражає згоду (незгоду, здивування тощо);
- складання до цієї ж ситуації і спонукання репліки іншого реагування (наприклад, відмови);
- розширення реплік реагування, зазначивши причини згоди (відмови, схвалення, заперечення тощо);
- складання діалогу із запропонованих реплік до зазначених ситуацій;
- трансформація діалогу шляхом зміни однієї з реплік.

Ситуативно зумовлене навчання діалогічного мовлення може бути представлено такими вправами:

- створення діалогу на тему до описаної ситуації на основі програми спілкування;
- створення діалогу за серією малюнків та опорними словами;
- створення діалогу за змістом малюнка;
- створення діалогу на певну тему до означеної ситуації;
- створення діалогу на одну і ту саму тему, але для різних ситуацій.

Методика навчання школярів діалогічного мовлення охоплює такі напрями:

1. Робота учнів у парах, групах.
2. Навчання умінь ставити одне одному запитання щодо прослуханого (прочитаного).
3. Навчання ставити запитання до тексту (діалог з текстом і автором).
4. Знаходження діалогів у текстах, уміння їх читати.
5. Конструювання діалогів у текстах, уміння їх читати.
6. Побудова текстів-описів і текстів-розповідей на основі діалогу.
7. Перетворення абзаців розповідного тексту на діалоги.
8. Інсценізація діалогів.

Формування комунікативних компетенцій учнів неможливе без забезпечення мовленнєвої практики для молодших школярів, а саме:

– проведення мовленнєвої роботи комплексно на різних рівнях (орфоепічному, лексичному, морфологічному, синтаксичному, текстовому);

- опанування учнями різних типів діалогів: ігри та вправи з діалогом етикетного характеру; ігри та вправи з діалогом розпитування; ігри та вправи з діалогом домовленості; ігри та вправи з діалогом обміну думками, повідомленнями;
- важливим є використання різноманітної ігрової, предметно-практичної діяльності дітей (її різні види), асоціативних таблиць, малюнків, піктограм тощо, що дозволяє вчителю зробити заняття цікавим, емоційним і продуктивним;
- користування учнями різними типами пам'яток для забезпечення правильного діалогічного мовлення: пам'ятки «Основні правила ведення діалогу»; «Формули мовленнєвого етикету»; «Основні правила спілкування»; «Правило розмови по телефону»;
- створення уявних, ігрових, мовленнєвих ситуацій, ситуаційних вправ з дорученнями для учнів (індивідуальні, парні, колективні із завданнями для розвитку комунікативної спрямованості мовлення), які визначають мотивацію власного мовлення учнів, розвивають їхні інтереси, потреби і можливості самостійного мовлення;
- постановка перед учнями у різний спосіб проблемних питань (колективне обговорення та виокремлення проблеми, створення проблемної ситуації, наприклад, через обговорення наочних матеріалів, завдання для самостійної пізнавальної діяльності: малювання, складання розповідей, діалогів тощо);
- використання бесід з обговоренням певних подій і вчинків, з проблемними запитаннями, спонукання дітей до міркувань, навчання передавати своє відношення до даної проблеми;
- використання ігор із драматизацією з поступовим ускладненням мовленнєвого матеріалу забезпечують формування конкретних мовленнєвих умінь; ця робота проводиться з обов'язковим обговоренням змісту діалогу, добором опорних слів і виразів, етикетних мовленнєвих формул;
- обговорення та розповіді за картиною, фільмом, мультфільмом, прочитаним текстом про побачене, пережите, почуте розвивають: спостережливість, вміння виділяти головне, осмислювати, описувати, передавати свої знання, почуття, наміри;
- використання вправ та настільно-друкованих ігор ознайомлюють учнів із засобами немовленнєвої комунікації: емоційними станами, жестами, піктограмами;
- емоційно-розвивальні вправи «Прояви емоцій» дозволяють звернути увагу дитини на різні прояви настрою, кумедні ситуації зобразити, програти разом із педагогом ці емоційні стани;

- проведення тренінгових вправ, емоційних етюдів сприяють м'язовій та емоційній релаксації, вираженню свого стану голосом, наслідуванням жестам, зображенню емоцій мімікою;
- використання словесних ігор та вправ, забезпечують засвоєння учнями достатнього лексичного матеріалу, граматичних форм, синтаксичних конструкцій, логічних зв'язків; активізують вживання слів, словотворення, змінювання слів, словосполучень, побудову конструкцій;
- збагачення свідомості дитини різними уявленнями й поняттями від життєвого досвіду до обсягу знань, для формування багатого, точного та змістовного мовлення;
- користування різними засобами комунікації (як вербальної, так і невербальної) з метою спілкування і використання предметів, малюнків, жестів, символів допомагає дітям яскравіше передати свої почуття, привчає до послідовного мислення, формують конкретні мовленнєві уміння;
- організація повноцінного, ввічливого доброзичливого спілкування, сприяє покращенню загальної атмосфери, створює атмосферу прагнення до високої культури мовлення, сприяє налагодженню добрих стосунків між його членами;
- виховання мовленнєвої культури, любові до рідного слова, формування пізнавальної та емоційно-вольової сфери – невід'ємні частини саморозвитку та соціалізації дитини.

Розподіл етапів формування в учнів діалогічного мовлення
(підготовчий, 1- 4 класи)

В підготовчому, першому класах вчать учнів користування різними засобами комунікації (як вербальної, так і невербальної) з метою спілкування і використання предметів, малюнків, жестів, символів. Це допомагає дітям яскравіше передати свої почуття, привчає до послідовного мислення, формує конкретні мовленнєві уміння. Дітей вчать відтворювати за особами діалоги, які містять в собі невеличкі пісеньки, вірші, казки, розповіді.

Опановуючи діалогічну форму готових висловлювань, діти вправляються в просодії, опановують інтонацію реплік, навчаються вимовляти їх з емоційними відтінками (радісно, сумно, схвильовано, здивовано), засвоюють форми характерного українського звертання та мовленнєвого етикету. Школярі навчаються будувати запитання й відповіді на них за прослуханим текстом, малюнком, переглядом аудіо-відео матеріалів, мультфільмів. Сформовані вміння готують дітей до складання та розігрування діалогів за темами, близькими до їх життєвого досвіду. Ця робота проводиться з обов'язковими обговореннями змісту діалогу, добром опорних слів і виразів, етикетних мовленнєвих формул.

В 2 - 3 класах продовжують розпочату роботу користування різними засобами комунікації (як вербальної, так і невербальної), відтворюють та розігрують діалоги з прослуханих та прочитаних текстів. Основна увага повинна бути

приділена навчанню школярів складати діалогічні висловлювання на задану тему: три-чотири репліки на кожного учасника без урахування вступних і прикінцевих етикетних формул. Створюються ці діалоги спільно з однокласниками після попереднього обдумування протягом чотирьох-шести хвилин самостійно або з використанням різноманітних допоміжних засобів, які добирає вчитель-дефектолог.

В 3 - 4 класах опрацьовуються діалоги за малюнком і описаною мовленнєвою ситуацією, з опорою на допоміжні засоби та без них. Діти вживають в діалогах слова, що виражають прохання пропозицію, побажання, вибачення в процесі спілкування. У процесі навчання збільшуються вимоги до обсягу діалогів (5-6 реплік на кожного учасника без урахування етикетних формул початку та кінця розмови), розширюється їх тематика, поступово згортається підтримка учнівських діалогів допоміжними матеріалами.

Розвиток і удосконалення фонетико-фонематичної складової мовлення, вимовної функції

Вади звуковимови та слухового сприйняття перешкоджають оволодінню звуковим аналізом та синтезом, а далі утруднюють засвоєння письма і читання.

Правильне фонетичне оформлення мовлення усного мовлення передбачає не лише вимову, а й правильне його сприймання на слух. Вимова, яка відповідає нормі, дозволяє точно розуміти та продукувати мовлення, а також диференціювати фонемі і на цій основі оволодівати звуко-складовою та морфологічною будовою слів. Робота над вимовою відбувається на спеціальних логопедичних заняттях; передбачається як формування правильної артикуляції звуків, складів, слів, так і оволодіння просодичною стороною мовлення (мовленнєвим диханням, інтонацією, наголосом, нормами орфоєпії).

Перед вчителем-дефектологом ставляться завдання, які б попереджали виникнення у дітей мовленнєвих помилок і закріплювали розпочату логопедом роботу по їх виправленню, удосконалювали вимовні навички в процесі вимовної практики.

Мета:

1. Формування звуковимови:

- Розвиток мовленнєвого дихання, голосу; розвиток артикуляційних рухів і певних якісних особливостей цих рухів (сили, точності, координованості, синхронності), розвиток кінестетичних відчуттів та уявлень; поживлення миміки обличчя.
- Формування та розвиток ритмічної та звукоскладової структури слова.
- Розвиток інтонаційної виразності мовлення, робота над наголосом, темпом, ритмом, мелодикою, просодією.

2. Формування повноцінних фонетичних уявлень, розвиток фонематичних процесів (на базі розвитку фонематичного сприймання).
3. Корекція звукових узагальнень під час вправ на звуковий аналіз та синтезу слів.
4. Формування навичок релаксації, зменшення м'язового і емоційного напруження, зняття страху і заборон, розвиток довільних рухів.
5. Укріплення реакцій гальмування синкінезій, гіперкінезів.
6. Розвиток динамічної координації мовленнєвих рухів.
7. Розвиток та корекція фонетико-фонематичної системи мовлення: формування сенсорного та перцептивного рівнів сприймання, формування звукових образів слів, які відповідають мовним нормам, формування алгоритму звукового аналізу з опорою на слухове сприймання; розвиток самоконтролю за мовленням.
8. Формування слухового, зорового та кінестетичного образу фонем, їх виокремлення на фоні слова з опорою на вказані ознаки і співвіднесення з відповідним оптичним знаком і графічним написанням.
9. Подолання дислексії, дисграфії та дизорфографії.

Робота вчителя-дефектолога в процесі логопедичних хвилинок на заняттях: активне використання комплексів артикуляційної, мімічної, дихальної гімнастики; відпрацювання навичок організації дихання, фонації, артикуляції, темпу і відповідного ритму мовлення, тактовне виправлення помилок, автоматизація правильної вимови учнів, робота над просодикою. Корекцію вимови слід поєднувати з різними вправами, спрямованими на розвиток координованості, синхронності рухів пальців рук.

Розвиток і удосконалювання *фонетико-фонематичної складової мовлення, вимовної функції* учнів неможливе без:

- комплексів дихальних та голосових вправ, релаксації;
- комплексів мімічних, артикуляційних вправ для розвитку мовнорухового апарату з метою формування у дітей орального праксису, кінетичних і кінестетичних уявлень, поліпшення функціонування м'язів мовнорухового апарату, розвиток і узгодження рухів артикуляційного апарату (Додаток 4);
- пам'яток – способів вимови звуків за основними групами (голосні, губно-губні, африкати, свистячі, шиплячі, сонори в твердих та м'яких варіантах);
- правил мовлення для здійснення контролю за звуковимовою учнів, вчителями, вихователями, батьками і формування у дітей самоконтролю;

- вправ, ігор, методів і прийомів роботи для нормалізації темпу, розвитку ритму і мелодико-інтонаційного боку мовлення;
- вправ і ігор для розвитку фонематичного слуху і усного звуко-буквеного аналізу і синтезу складів і слів та удосконалення фонематичних узагальнень;
- вправ і завдань, спрямованих на подолання специфічних порушень письма і читання;
- підбір різноманітного дидактичного, наочного і мовленнєвого матеріалу для автоматизації, диференціації звуків рідної мови;
- використання фонологоритмічних вправ.

***Орієнтовне планування корекційно-розвиткової роботи
з формування, удосконалення фонетико-фонематичної складової мовлення, вимовної функції***

№ з/П	Теми занять	Мета занять
1	Розвиток мовного аналізу і синтезу на рівні тексту (речення): а) інтонаційне оформлення речень в усному мовленні; б) диференціація речень за темою висловлювання; в) аналіз тексту; г) граматичне оформлення речень на письмі.	Формування (закріплення) навички виділення речення із мовленнєвого потоку. Формування навички змістовного і інтонаційного оформлення речень в усному мовленні. Формування (закріплення) вміння визначати кількість речень у тексті. Формування (закріплення) навички граматичного оформлення речень на письмі.

2	<p>Розвиток мовного аналізу і синтезу на рівні речення (слова):</p> <p>а) диференціація понять <i>речення, слово</i>;</p> <p>б) аналіз речень;</p> <p>в) визначення кількості, послідовності слів у реченні.</p>	<p>Уточнення (закріплення) понять <i>речення, слово</i>.</p> <p>Формування (закріплення) навички визначення кількості та послідовності слів у реченні.</p>
3	<p>Розвиток фонематичних процесів: сприйняття, уявлення, аналіз, синтез:</p> <p>а) утворення мовленнєвих і немовленнєвих звуків;</p> <p>б) диференціація понять <i>звук – буква</i>;</p> <p>в) голосні звуки [а], [о], [у], [е], [и], [і] та їх буквене позначення;</p> <p>г) виділення голосних звуків 1 ряду із звукового ряду, складу, слова;</p> <p>г) приголосні звуки та їх буквене позначення;</p> <p>д) диференціація голосних і приголосних звуків.</p>	<p>Формування поняття <i>звук мовлення</i>. Знайомство зі способами утворення звуків мовлення.</p> <p>Формування (уточнення, закріплення) поняття про букву як про графічний образ звука.</p> <p>Розвиток фонематичного сприйняття, складового і фонематичного аналізу і синтезу, фонематичних уявлень.</p> <p>Розвиток (закріплення) вміння розрізняти на слух голосні і приголосні фонемі.</p>
4	<p>Розвиток мовленнєвого аналізу і синтезу на рівні складу:</p> <p>а) складоутворювальна функція голосних;</p> <p>б) наголос, наголошений склад.</p>	<p>Розвиток складового аналізу і синтезу на матеріалі слів різної складової структури.</p> <p>Формування (закріплення) навички визначення наголошеного складу в словах.</p>

5	<p>Розвиток фонематичних уявлень, звуко-буквеного аналізу і синтезу слів:</p> <p>а) голосні звуки та їх буквене позначення;</p> <p>б) утворення голосних II ряду;</p> <p>в) розвиток звуко-буквеного аналізу і синтезу слів з буквами я, ю, є, ї:</p> <ul style="list-style-type: none"> - на початку слова; - в середині і в кінці слова після голосного; - в середині і кінці слова, після апострофа. 	<p>Знайомство зі способом утворення голосних II ряду.</p> <p>Формування (уточнення, закріплення) навички фонетико-фонематичного аналізу і синтезу слів з буквами я, ю, є, ї на початку слова, коли вони позначають два звуки [йа], [йю], [йє], [йї].</p> <p>Формування (уточнення, закріплення) навички фонетико-фонематичного аналізу і синтезу слів з я, ю, є, ї в середині слова (коли вони позначають голосний звук та пом'якшують попередній приголосний) та в кінці слова після голосного.</p> <p>Формування (уточнення, закріплення) навички фонетико-фонематичного аналізу і синтезу слів з я, ю, є, ї в середині і кінці слова, після апострофа.</p>
6	<p>Розвиток фонематичних диференціацій на матеріалі твердих і м'яких приголосних:</p> <p>а) диференціація твердих і м'яких приголосних [т-т']; [д-д']; [р-р']; [л-л']; [н-н']; [с-с']; [з-з']; [ц-ц']; [дз-дз']; [й];</p> <p>б) букви а, я після твердих і м'яких приголосних:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в складах і словах, - в словах і словосполученнях, - в реченнях і текстах; <p>в) букви е, є після твердих і м'яких приголосних:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в складах і словах, - в словах і словосполученнях, - в реченнях і текстах; <p>г) букви у, ю після твердих і м'яких приголосних:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в складах і словах, - в словах і словосполученнях, 	<p>Уточнення, порівняння артикуляції і звучання твердих і м'яких приголосних.</p> <p>Формування (закріплення) навички вживання букв а, я після твердих і м'яких приголосних на письмі: в складах і словах, в словах і словосполученнях, в реченнях і текстах.</p> <p>Формування (закріплення) навички вживання букв е, є після твердих і м'яких приголосних на письмі: в складах і словах, в словах і словосполученнях, в реченнях і текстах.</p> <p>Формування (закріплення) навички вживання букв у, ю після твердих і м'яких приголосних на письмі: в складах і словах, в словах і словосполученнях, в реченнях і текстах.</p> <p>Формування (закріплення) навички вживання букв и, ї після твердих і м'яких приголосних на письмі: в складах і</p>

	<p>- в реченнях і текстах; д) букви и, і після твердих і м'яких приголосних: - в складах і словах; - в словах і словосполученнях,- в реченнях і текстах; е) буква ь після м'яких приголосних в кінці слів; є) буква ь після м'яких приголосних в середині слів. ж) буквосполучення ьо з) буквосполучення йо и) подовжені приголосні і визначення їх на письмі.</p>	<p>словах, в словах і словосполученнях, в реченнях і текстах.</p> <p>Формування (закріплення) навички вживання букви ь після м'яких приголосних в кінці слова. Формування (закріплення) навички приголосних в середині слова. Формування (закріплення) навички вживання букви ь після м'яких приголосних. Розрізнення буквосполучень ьо-йо.</p>
7	<p>Диференціація голосних звуків [о-у]; [о-а]; [і-и]; [у-и]; [и-є]: - в ізольованій позиції; - в складах і словах; - в словах і словосполученнях, - в реченнях і текстах;</p>	<p>Розвиток фонематичної диференціації звуків [о-у]; [о-а]; [і-и]; [у-и]; [и-є]: - в ізольованій позиції; - в складах і словах; - в словосполученнях і реченнях; - в текстах.</p>

8	<p>Розвиток зорової диференціації на матеріалі букв о, а. (Спочатку провести роботу по фонематичній диференціації голосних звуків [о-а]).</p> <p>Розвиток зорової диференціації на матеріалі букв і-и, і-ї-й. (Спочатку провести роботу по фонематичній диференціації голосних звуків [і-и]).</p> <p>Розвиток зорової диференціації на матеріалі букв и-у. (Спочатку провести роботу по фонематичній диференціації голосних звуків [и-у]).</p>	<p>Розвиток зорової диференціації прописних букв о, а:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в ізольованій позиції; -в складах і словах; -в словосполученнях і реченнях - в текстах. <p>Розвиток зорової диференціації прописних букв і-и, і-ї, ї-й:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в ізольованій позиції; -в складах і словах; -в словосполученнях і реченнях - в текстах. <p>Розвиток зорової диференціації прописних букв и-у:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в ізольованій позиції; -в складах і словах; -в словосполученнях і реченнях - в текстах.
9	<p>Розвиток зорової диференціації на матеріалі букв е-и, е-є.</p> <p>Диференціація звуків [е-и] у наголошених складах. Ненаголошені [е], [и] (Спочатку провести роботу по фонематичній диференціації голосних звуків [и-е]).</p> <p>Розвиток зорової диференціації на матеріалі букв ьо-ю.</p> <p>Розвиток фонематичної диференціації на матеріалі дзвінких і глухих приголосних.</p>	<p>Розвиток зорової диференціації прописних букв е-и, е-є,ьо-ю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в ізольованій позиції; -в складах і словах; -в словосполученнях і реченнях - в текстах.

10	<p>Диференціація звуків [с-з]:</p> <ul style="list-style-type: none"> -в ізольованій позиції; -в складах і словах; -в словосполученнях і реченнях; - в текстах. 	<p>Уточнення, порівняння артикуляції звуків [с-з].</p> <p>Розвиток фонематичної диференціації звуків [с-з]:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в ізольованій позиції; -в складах і словах; -в словосполученнях і реченнях; - в текстах.
11	<p>Аналогічно ведеться робота з іншими парними дзвінками і глухими приголосними [б-п], [д-т], [д'-т'], [з-с], [з'-с'], [г-к], [г-х], [дз-ц],[дз'-ц'] [ж-ш],[дж-ч]. Розрізнення [ф-хв].</p>	
12	<p>Розвиток фонематичних диференціацій в групах, свистячих; шиплячих; африкатів і звуків, які входять до їхнього склад ([с-ш], [з-ж], [ш-ж], [дж-дз], [с-ч], [с-ц], [ш-ч], [ш - щ], [ц - ч], [ц - т], [ц- т'], [ш-ч-щ]).</p>	

13	<p>Диференціація і уточнення вимови звуків [л];[р];[л'];[р']</p> <p>Виділення їх з ряду:</p> <ul style="list-style-type: none"> - звуків; - складів, - на початку, в кінці, в середині слова, в різних положеннях [р-р'], [л-л'], [р-л],[р'-л']. Розрізнення букв р-л. <p>Розвиток зорової диференціації на матеріалі букв: п-т, л-м, х-ж, к-н, т-н, п-н, ш-щ, и-ш, б-д, б-в, д-в, д-з, р-з, п-р, к-н, к-т, к-п, н-п, г-г; великих букв П-Т, Л-М, Х-Ж, К-Н, Ш-Щ, Ч-Ш, І-Г.</p>	<p>Уточнення, порівняння артикуляції звуків.</p> <p>Розвиток фонематичної диференціації звуків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - в ізольованій позиції; -в складах і словах; -в словосполученнях і реченнях - в текстах. <p>Розвиток зорової диференціації на матеріалі букв: п-т, л-м, х-ж, к-н, т-н, п-н, ш-щ, и-ш, б-д, б-в, д-в, д-з, р-з, п-р, к-н, к-т, к-п, н-п, г-г; великих букв П-Т, Л-М, Х-Ж, К-Н, Ш-Щ, Ч-Ш, І-Г.</p>
----	---	--

Розвиток дрібної моторики рук

Молодші школярі із ДЦП, у яких є ЗНМ, дизартрія, алалія, ринолалія, заїкання, мають труднощі в оволодінні складними руховими навичками. Спостерігається недостатня точність, узгодженість, уповільнення темпу рухів. Порушення мануальної функції проявляється в синкінезіях, несформованості динамічної організації рухів, зорово-просторової організації рухового акту. Майже у всіх учнів спостерігається порушення пальцевого гнозису та праксису. Страждають всі види моторики (загальна, артикуляційна, дрібна) .

На корекційних заняття, особливо у підготовчих, перших класах, необхідно включати вправи на розвиток моторики руки, елементи логопедичної ритміки, формувати практичні навички просторового праксису. У процесі діяльності важливо, щоб дитина вправлялася лівою та правою руками, починала дії з більшими предметами, потім з дрібнішими, супроводжувала свої дії мовленням, промовлянням римованого тексту. Це збагачує мовлення учня, нормалізує темп та ритм дрібної моторики, чіткість і точність мовних рухів, складову структуру мовлення.

Рухові ігри та вправи створюють позитивний емоційний фон. Розвивати дрібну моторику потрібно в ігровій формі, систематично повторюючи й урізноманітнюючи вправи. У роботі необхідно використовувати наочні посібники: сюжетні та предметні картинки, таблиці тощо (Додаток 5).

Мета та зміст роботи:

- поєднання мовно-рухового та слухового аналізаторів із розвитком загальної моторики;
- розвиток дрібної моторики, координування чіткості, ритмічності, синхронності, перемикання рухів загальної моторики і органів мовленнєвого апарату;
- формування просторових уявлень, сприйняття, розрізнення і відтворення різних ритмів;
- удосконалення ручної моторики;
- робота над відновленням можливості послідовного скорочення і розслаблення м'язів руки, ліктя, кисті, пальців, їх плавного руху;
- виконання вправ на корекцію рухів кистей рук, зняття рухового спазму, їх релаксацію;
- навчання керувати своїм м'язовим тонусом, щоб розлади мінімально заважали під час виконання трудових, побутових навичок;
- розвиток точності і плавності рухів необхідних для навичок письма.

Орієнтовний перелік вправ, ігор:

1. Вправи з кульками (гумовими, скляними, дерев'яними). Прокачування кульки між долонями і пальчиками; почергово кожний палець з великим пальцем; футбол (прокачування кульки по столу, одна рука – ворота, другою забиваємо гол).
2. Вправи з кільцями Су-джок для пальчиків та долоні.
3. Пальчикова гімнастика: *Ми художники, Веселі долоньки, Граємо на дуді, Граємо на піаніно, Веселі чоловічки, Пальчики крокують, Веселі звірята* тощо.
4. Кольорові прищепки та веселі зображення. Доповнення площинного зображення: сонечко, ялинка, людина (руки, ноги), жуки, їжачок, смайлики тощо.
5. Цікаві гудзики: сортування за ознакою, викладання візерунку, доповнення площинного зображення (шини у машини, ведмедик, платтячко тощо).
6. Ігри з мотузкою: змійка, клубок, геометрична фігура, вузлики, котушка з пальчика, переплетений тин тощо.
7. Робота з пальчиковим басейном: зберемо всі скарби тощо.

8. Вправи з імітацією: пилка, хлопавки, рубаємо дрова, млин, прання білизни, прасування, місимо тісто, розкатуємо тісто, ріжемо тісто, печемо пиріжки, посипаємо пиріжки маком, дзвоник, пазурі кішки, друкування тощо.

9. Ігри з олівцями: прокочувати олівець (гладкий та ребристий) між долонь, між столом та долонею, між пальцями рук, повертання олівця між пальцями тощо.

10. Вітання пальців: з'єднання всіх пальців почергово з великим пальцем; зігнути пальці в кулак всі разом та по черзі; постукати кожним пальцем під рахунок 1, 1-2, 1-2-3.

11. Дидактична вправа «Склади візерунок» із паличок, із геометричних фігур: за зразком; по пам'яті; за уявою.

12. Робота з мозаїкою, з пластиліном.

13. Обведення предметів за контуром, їх зафарбовування, штрихування.

Орієнтовний тематичний план роботи з розвитку мовлення учнів із порушеннями опорно-рухового апарату (1-4 класи)

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Ш К О Л А	Предметний словник: <i>Імена, по батькові вчителів, вихователів та інших працівників школи; назви навчальних предметів, меблів, ігор.</i> Дієслівний словник: <i>навчатися, гратися, їсти, займатися, малювати, ліпити, різати, клеїти, рахувати, писати.</i> Словник ознак:	Рекомендовані вправи: «Яка кімната? Який предмет?» <i>*Кабінет – маленький, затишний, красивий.</i> <i>*Спальня – велика, світла, затишна, красива.</i> <i>Кімната – велика, світла, затишна, красива.</i> <i>Клас – затишний, просторий, світлий.</i> <i>Олівець – довгий, короткий, товстий, тонкий, дерев'яний, заточений тощо.</i> «Хто що робить?» <i>*Директор – керує школою.</i> <i>*Вчитель – учить дітей.</i> <i>*Логопед – учить дітей правильно говорити.</i> <i>*Психолог – розвиває дітей.</i> <i>*Лікар – стежить за здоров'ям дітей.</i> <i>*Медсестра – допомагає лікареві.</i> <i>*Кухар – готує для дітей смачну їжу.</i> <i>*Праля – бере білизну.</i> <i>*Завідувач господарством – купує все необхідне для школи.</i> <i>*Помічник вихователя – стежить за чистотою.</i> <i>*Учитель фізкультури – учить дітей бути спритним й сильним тощо.</i>	Рекомендовані вправи: «Живі і неживі слова» <i>(-Які слова відповідають на питання ХТО?ЩО?)</i> <i>Лялька, школа, машина, вчитель, Наталка, вихователь, книга, Ігор, діти тощо.</i> «Злови звук» <i>(Назвати перший (останній) звук у словах):</i> <i>*кухар, вихователь, логопед, медсестра, психолог, директор, сторож, двірник, завгосп;</i> <i>*кімната, спальня, коридор, роздягальня, кабінет, зал, майданчик, веранда, басейн, гра, кухня, іграшки;</i> <i>*ручка, олівець, зошит, дошка, крейда, вчитель, парта, підручник.</i> «Картинка - звук» <i>(Відшукати ті картинки, у назві яких є заданий звук):</i> <i>*[С] спальня, стілець, пісочниця,</i>	1. Розвиток розуміння мовлення. 2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом: <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). 3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій. 4. Удосконалення граматичних навичок: диференціація предметно-

	<p><i>велика,маленька,світла,чиста,широка,вузький,високий,низький;улюблений.</i></p> <p>Словник прислівників:</p> <p><i>Цікаво,багато,мало,шумно,весело,дружно.</i></p>	<p>«Хто чим користується?»</p> <p><i>*Лікар користується ліками.</i></p> <p><i>*Логопед користується шпателем.</i></p> <p><i>*Вчитель користується указкою.</i></p> <p><i>*Кухар користується ножем тощо.</i></p> <p>«Заміни слово» (-Заміни слово близьким за значенням)</p> <p><i>*Апетитний – смачний,ласий.</i></p> <p><i>*Швидкий, спритний, прудкий, розторопний, стрімкий, моторний.</i></p> <p><i>*Ввічливий</i> –</p> <p><i>гречний, люб'язний, чемний, корект-ний.</i></p> <p><i>*Говорити</i> –</p> <p><i>розмовляти, висловлюватися, каза-ти, базікати.</i></p> <p><i>*Дбайливо – уважно, любовно тощо.</i></p> <p>«Добери споріднені слова» до слів: <i>гра, стіл, машина, вчитель, книга, навчання.</i></p> <p>«Шукаємо слова»</p> <p><i>*Книга лежить... столі.</i></p> <p><i>*Машиа лежить... дивані.</i></p> <p><i>*Діти сидять... столом.</i></p> <p>«Граємо словами» (-Заміни імена іншим словом <i>ВІН, ВОНА, ВОНИ</i>).</p> <p><i>*Даша і Сашиа граються.</i></p> <p><i>*Машиа їсть.</i></p> <p><i>*Коля навчається.</i></p>	<p><i>вихователь;</i></p> <p><i>*[Р]рибка, іграшки, олівець, зо-шит;</i></p> <p><i>*[А]акваріум, полиця, кухар, лікар.</i></p> <p>«Добери риму»</p> <p><i>*Стілець – олівець</i></p> <p><i>*Ложка – гармошка</i></p> <p><i>*Звук – друк</i></p> <p><i>*Зуб – куб</i></p> <p><i>*Машиа – каша</i></p> <p><i>*Гарілка – сопілка</i></p> <p><i>*Зал – бал</i></p> <p><i>*Рибка - скибка</i></p>	<p>синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5.Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6.Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <p>– розрізнення голосних і приголосних звуків на слух;</p> <p>– диференціація звуків;</p> <p>– розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад);</p> <p>формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p>
--	---	---	--	---

		<p><i>*Ірина Іванівна читає.</i></p> <p>«Один - багато»</p> <p><i>*Грається – граються.</i></p> <p><i>*Стоїть – стоять.</i></p> <p><i>*Спить – сплять.</i></p> <p><i>*Їсть – їдять.</i></p> <p><i>*Малює – малюють.</i></p> <p><i>*Ліпить – ліплять.</i></p> <p><i>*Рахує – рахують тощо.</i></p> <p>«Котрий за порядком предмет?» (<i>Ручка, олівець, лялька, заєць, сорочка тощо</i>).</p> <p>«Склади речення зі словами»(відмінювання іменників і прикметників)</p> <p><i>*Дитячий посуд.</i></p> <p><i>*Цікава книга.</i></p> <p><i>*Улюблений предмет.</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> – виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів; – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів; – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії. – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань;
--	--	---	--	--

				складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
--	--	--	--	---

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
Ш К О Л А	<i>*Початок занять у всіх школах – 1 вересня, востаннє; *перший дзвоник – свято першокласників; *у школі проходять уроки, після яких є невеликі перерви; у школу</i>	Учень/ учениця: - знає основні форми звертання, ввічливі слова у спілкуванні, слова вітання, прощання; - дотримується трправил спілкування . Пам'ятка «Правила спілкування»(практичне вправляння). <i>1. Уважно, зацікавлено і доброзичливо вислуховуй запитання співрозмовника. 2. Не перебивай співрозмовника ані словом, ані жестом, ані мімікою. 3. Перш ніж підтримати розмову, поміркуй над питанням, подумки сформуль речення (відповідь чи питання), а потім говори чітко і виразно. 4. Дотримуйся норм мовленнєвого етикету,</i>	1. Розвиток різних форм зв'язного мовлення (монологічного і діалогічного). 2. Розвиток навичок побудови зв'язної розповіді. 3. Встановлення зв'язності і послідовності мовлення; відбір мовленнєвих засобів для побудови розповіді; - формування соціально активної особистості молодшого школяра; - формування різних видів комунікативних компетенцій, які сприяють розвитку міжособистісного спілкування: удосконалення вміння точного, комунікативно доцільного і граматично правильного вживання мовних засобів у процесі продукування словосполучень, речень та зв'язних висловлювань; Робота над діалогічним мовленням Створення ситуації спілкування, розподіл ролей для досягнення мети мовлення, формування умінь створювати діалог відповідно до запропонованої ситуації спілкування, пов'язаної зі спостереженням учнів, їх життєвим досвідом. Побудова діалогу за даною ситуацією спілкування. Формування умінь вести діалог з використанням різних за метою

<p>ходять учитися, здо бувати знання, займ атися спортом; *у школі є різні гуртки; *учитель учить дітей писати, чит ати, рахуват и.</p> <p>Складання загадок- описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно -описових розповідей.</p> <p>Складання розповідей за темами: *Моя улюблена школа. *Як потрібно поводитись</p>	<p>літературної мови, користуйся алгоритмами, що пропонує вчитель.</p> <p>Бесіда «Форми привітань і прощань».</p> <p>- Які слова використовують люди, коли вітаються і прощаються?</p> <p>Знайомство зі словами – привітаннями («Доброго дня», «Привіт», «Здрастуйте», «Доброго здоров'я» тощо) зі словами, які промовляємо, коли на певний час розлучаємося («До побачення», «До зустрічі», «Бувай», «Прощай» тощо).</p> <p>Як ти вітаєшся класі з учителем? З друзями? тощо.</p> <p>Мовленнєве завдання: Як правильно звернутися. Які ввічливі слова необхідно використати у запропонованій ситуації;</p> <p>Опис ситуацій. Згадай випадки, коли вживаються ввічливі слова, привітання та прощання: - Добрий день, діти, мені дуже приємно вас бачити. - Всього найкращого, Олеже, видужуй! - До скорої зустрічі, Катрусю. Виходь на вулицю завтра.</p> <p>Розглядання та обговорення піктограм «Радість», «Сум» та інші жестами «Вітання», «Прощання» розказати про використання їх у спілкуванні. Знайомство та вітання, прощання з піктограмами (виконання мімічної гімнастики біля дзеркала). Згадай смішні випадки в твоєму житті, розкажи так, щоб і</p>	<p>висловлювання речень. Формування умінь висловити особисту позицію щодо теми, яка обговорюється. Дотримання культури мовлення. Розвиток уміння дотримуватися теми спілкування, додержуватися правил спілкування (не перебивати співрозмовника, заохочувати його висловити свою власну думку, зацікавлено й доброзичливо вислуховувати співрозмовника). Розвиток уміння висловити незгоду з позицією іншого так, щоб не образити його. Дотримання норм літературної мови під час спілкування.</p> <p>Робота над монологічним мовленням</p> <p>Формування уміння: а) будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаного або прослуханого тексту, розповідь іншої людини); б) розкривати тему висловлювання, виразно відображати основну думку висловлювання; в) логічно використовувати мовний матеріал, послідовно використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання. г) виявляти своє ставлення до предмета висловлювання, виявляти багатство лексики і граматичних засобів; д) уміння творчо доречно викладати матеріал; е) уміння складати власні висловлювання різних типів на основі особистих спостережень і вражень; є) уміння добирати мовні засоби відповідно до задуму висловлювання і стилю мовлення; ж) слідувати культури мовлення; з) вживання доречної лексики у мовленні;</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування комунікативної поведінки і навичок: <ul style="list-style-type: none"> • розуміння простих запитань, формулювання відповіді на запитання; - Розвиток умінь: <ul style="list-style-type: none"> • використовувати формули мовленнєвого етикету (ввічливі слова, українські форми звертання тощо); • дотримуватись правил спілкування (не перебивати співрозмовника, заохочувати його висловлювати свою думку, зацікавлено й доброзичливо вислуховувати тощо); • додержуватись норм літературної мови;
--	--	---

<p>у школі. *Якби я був дорослим.</p> <p>«Складання родповідей за сюжетними картинками»</p> <p>Вивчення прислів'їв та приказок: *В умілого й долото рибу ловить. *Гірко заробиш – солодко з'їси. *Трудиться – завжди знадобиться. *Без труда нема плода.</p>	<p>слухачам було весело.</p> <p>Знайомства та вітання, відповіді на питання:</p> <p>- Чи можна привітатися (попрощатися), не промовляючи слова?</p> <p>Як це зробити?(просто нахилити голову вперед), (помахати рукою для привітання, для прощання).</p> <p>Виконання ситуаційних вправ (індивідуальні та парні із завданням, що передбачають звернення, привітання, прощання, знайомства з різними людьми):</p> <p>Давайте кожний представиться:- Мене звать...(вказівний жест на себе)</p> <p>Дати відповіді на питання:</p> <p>- В якому класі ти навчаєшся?</p> <p>- Як звати твою вчительку?</p> <p>- Як звати твою виховательку?</p> <p>- В якій школі ти навчаєшся?</p> <p>Ситуація-гра «Розпитай, що люблять робити у вільний час твої товариші»</p> <p>Діалог. Ситуація:новенька учениця у класі, розмова на перерві. Мета: познайомитися з однокласницею. Вправлятися у правильному звертанні один до одного (Денисе, друже, Катрися,Оленко тощо),вживання ввічливих слів,вживання лексики (з якої школи, міста, що сподобалося,найцікавіші предмети, захоплення тощо).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - активізація комунікативно мотивованого і стилістично виправданого вживання слів, словосполучень та речень у мовленні з метою надання йому відповідних комунікативних рис; - формування вміння враховувати інтереси інших; - розширення та активізація словникового запасу учнів, сприяння у використанні різноманітних граматичних засобів мови при побудові власних висловлювань; - ознайомлення учнів із емоціями, піктограмами, жестами, та формування уміння користуватися ними під час спілкування із дорослими та однолітками, формування уміння виконувати дії за наслідуванням; - формування навички правильно, відповідно до прийнятих норм поведінки (мовленнєвого і немовленнєвого етикету), вітатися, прощатися, звертатися з проханням, правильно поводитися під час бесіди; - навчання дітей усвідомлено передавати свої почуття, наміри за допомогою жестів, символів, піктограм: розташовувати матеріал в належній послідовності, дотримуватися її, відтворювати необхідні дії, за необхідності змінювати послідовність; - формування уміння дітей домовлятися між собою за допомогою мовленнєвих та немовленнєвих засобів спілкування: жестів, набору піктограм;
--	---	---

	<p>Створення квіток- чемних діток: «Пелюстки – слова вітання», «Пелюстки-слова прощання».</p> <p>Театр емоцій : виконання емоційних етюдів «Кошеня», «Зустріч з другом», «Острів плакс», «Що там відбувається». (Додаток)</p> <p>Ведення розмови, розвиток уваги на основі сприйнятого, прослуханого оповідання В.Сухомлинського «Навіщо кажуть спасибі?», сюжетних картинок, піктограм.</p> <p>Пояснення, у яких ситуаціях життя і як треба дякувати?(вживання різних формул подяки та вибір однієї в залежності від ситуації).</p> <p>Виконання пропонованих дій за інструкцією та формулювання свого наміру «Тепер я буду...».</p> <p>Діалог. Ситуація: а)хлопчик забув вдома зошит з математики. Як він повинен сказати про це вчителю?б) Хлопчик образив дівчинку, забрав її книгу. Діти посварилися. Як треба помиритися?Що скаже хлопчик?Що відповідатиме йому дівчинка</p>	
--	--	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико- фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
С І М , Я	<p>Предметний словник: <i>Сім'я, тато, мама, брат, сестра, дочка, сестра, бабуся, дідусь, тітка, дядько, племінник, онук, онучка, друг, подруга, любов, турбота, радість, смуток, здивування, гнів, плач, усмішка, гість.</i></p> <p>Дієслівний словник: <i>Народитися, ростити, піклується, любити, нянчити, прати, готувати, прибирати</i></p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Добери споріднені слова (<i>сім'я, гість, друг</i>)».</p> <p>«Заміни слово близьким за значенням (<i>дбайливо, виховувати, весело, добродушний, дорогий, турбота</i>)».</p> <p>«Із ким я живу? (прийменник з) (<i>Я живу з мамою, татом...</i>)».</p> <p>«Шукаємо слова» (прочитай(прослухай) речення, встав пропущені слова: <i>Мама прийшла ... крамниці і т.д.</i>).</p> <p>«Граємо словами» (замінити назву іграшки іншим словом <i>ВІН, ВОНА,</i></p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>Звуковий аналіз слів.</p> <p>Розрізнення понять «звук» і «буква».</p> <p>Називання першого і останнього звука у слові.</p> <p>«Котрий за порядком звук?» (назвати 2-й, 3-й і т.д. звук у слові).</p> <p>«Шукаємо наголошені звуки у слові».</p> <p>«Картинка - звук» (знаходження картинок із заданим звуком).</p> <p>«Скільки у слові складів?».</p> <p>«Порахуй слова у реченнях» (назвати 1-е, 2-е і т.д.</p>	<p>– розрізнення голосних і приголосних звуків на слух;</p> <p>– диференціація звуків;</p> <p>– розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад);</p> <p>- формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів;</p> <p>– навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів;</p> <p>– виховання вміння добирати споріднені слова;</p> <p>– розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії.</p> <p>– розвиток умінь узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів;</p> <p>– практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни;</p> <p>– виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку;</p> <p>– розвиток умінь складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань;</p> <p>– звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями;</p>

	<p>- <i>ти, дружити, радіти, смія-тися, грати.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Молодший, старший, великий, маленький, дружній, ласкава, люба, кохана, дорога, дбайливий, добрий, щасливий.</i></p> <p>Словник прислівників: <i>Ласкаво, весело, дружно, щасливо.</i></p>	<p>ВОНО, ВОНИ: <i>Тато готує – ВІН готує і т.д.).</i> «Чиї родичі? (додати займенники МІЙ, МОЯ, МОЄ, МОЇ, НАШ, НАША, НАШЕ, ТВІЙ, ТВОЯ, ТВОЄ, ТВОЇ)».</p> <p>«Склади речення із словами (<i>мама, це, моєї, плац і т.д.</i>)».</p> <p>«Назви ласкаво (<i>діти, сім'я, мама, тато і т.д.</i>)»</p>	<p>слово у реченнях).</p>	<p>– зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.</p>
--	---	--	---------------------------	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
С І М , Я	<p>*Скільки членів родини. *Із ким живе дитина. *Як звуть батьків (прізвище, ім'я, по батькові). *Скільки років братові (сестрі). *У якому класі(групі)вчиться брат(сестра). *Яка сім'я (дружна, добра, працелюбна, щаслива...).</p>	<p>Учень/учениця: - узгоджує і керує словами в реченні; - точно формулює запитання та дає відповідь, вживаючи різні види речень; - складає повідомлення, діалог, опис за аналогією або за даною лексичною темою; - користується правилами ведення діалогу; - слідує правилам мовлення;</p> <p>Робота за малюнками. Уявні діалоги. Будування повних відповідей . <i>Про що розмовляють дівчатка/хлопчики?</i></p> <p>Діалог - розпитування. 1. «Розмова про маму». - Як звати твою маму? - Яка твоя мама? - Ти допомагаєш мамі? - Ти любиш свою маму?</p> <p>2. Діалог за поданим планом: а) у кожної людини є мама; б) волосся моєї матері; в) обличчя; г) очі, ніс, уста; д) руки; е) постава; ж) «Моя мама найкраща у світі». Ситуація: Дві дівчинки сперечалися, чия мама найкраща... Завдання: складіть розмову за поданим планом, яка б відбулася між подружками. Опис ситуацій. <i>Опишіть випадки, коли вживаються ввічливі</i></p>	<p>- формування розуміння зверненого мовлення; - удосконалення розмовного мовлення: вміння вести нескладний діалог, поставити запитання, правильно та швидко підібрати для відповіді потрібне слово; - формування вміння робити повідомлення про доручене завдання, ставити одне одному запитання; - навчання елементарних прийомів опису, вміння об'єднувати окремі вислови у зв'язні повідомлення (оповідання за малюнком, за серією малюнків, за планом); - навчання складати оповідання з описом предметів, іграшок і дій з ними; - розвиток вміння переказувати прочитаний текст, інтонаційно розрізняти частини будь-якого оповідання; - стимулювання бажання учня вступити у комунікативні взаємовідносини; - навчання вміння слухати, розуміти мовлення співрозмовника, відповідати відповідно змісту бесіди, дотримуючись при цьому відповідного тону мовлення, супроводжувати спілкування загальноприйнятими жестами, відповідною мімікою, інтонацією, вживати різні формули ввічливих слів і обирати одну з них в залежності від ситуацій; - формування вміння користуватися різними засобами комунікації (як вербальної, так і невербальної) з метою спілкування, розвивати навички взаємодії; - навчання дітей усвідомлено передавати свої почуття, наміри за допомогою жестів, символів, піктограм: розташовувати матеріал в належній послідовності, дотримуватися її, відтворювати необхідні дії, за необхідності змінювати послідовність;</p>

<p>Розгадування загадок-описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Складання розповідей на теми: *Моя? *Моя мама, мій тато. *Як я допомагаю мамі. *Мій день народження. *Наш сімейний відпочинок. *Що тебе радує(засмучує)? *Ким ти будеш коли виростеш? *Ми їдемо в гості. *Мій друг.</p>	<p>слова, привітання та прощання: Наприклад. - Доброго ранку, бабусю. Як Ваше здоров'я?</p> <p>Висловлювання ланцюжком: <i>розкажи про себе за початком-« Моя мама радіє,коли я...», «Я найбільше люблю...(що робити?)».</i></p> <p>Діалог. Ситуація: а) створити розмову мами та доньки перед сном. Вправління у звертанні один до одного: <i>матусю донечко, доню,Оленка тощо;вживанні ввічливих слів, лексики(сонечко, вечір,сон, руки ніжні, засинай тощо).</i> Розподіл ролей. б) запропонувати дітям уявити, що мама попросила розповісти казочку перед сном братику: <i>половина дітей виконує роль «старшої дитини – переказують прослуханий текст, їхні сусіди грають роль «молодшого братика або сестрички» - слухають їх.»</i></p> <p>Інсценізація вірша В.Лучука «Тільки мама». <i>Як мама запитує, будить, повчає ?Що ти можеш сказати про інтонацію своїх розмов з мамою?</i></p> <p>Бесіда «Сила слова». Які завдання може виконувати слово?(повідомляти, вітати, пізнавати, орієнтуватися, допомагати, висловлювати почуття тощо). <i>Прислів'я та приказки про силу слова. Обговорення оповідань В. Сухомлинського «Скажи людині доброго дня», М.Пляцковського «Гей, ти!» та мультфільму «Просто так».</i></p> <p>Театр емоцій: виконання емоційних етюдів: <i>«Мама здивувалася», «Зустріч з другом», «Сердитий дідусь».</i>(Додаток)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - навчання володіння діалогічним та монологічним мовленням, емоційно-експресивними засобами; - формування комунікативних навичок з одночасним розвитком інтересу дітей до самостійної творчої мовленнєвої діяльності; - навчання зв'язно розповідати про пережиті ними життєві ситуації; - розвиток основних комунікативних ознак мовлення: правильність, чистота, логічність, точність, виразність, образність, доступність, дієвість, доцільність;
---	---	---

<p><i>*Коли я стану мамо(тато м).</i></p> <p>Складання оповідань за сюжетними картинками.</p> <p>Відповіді на проблемні питання: *Як зробити сумну людину веселою, ледачу – працелюбною? *Як показати мамі, що ти її любиш? *Чому так називають багатодітні а, чорноволосий, блакитноокий, довгоносий.</p>	<p>Гра «Чия розповідь краща?».(<i>Чи вмієш ти розповідати ? Для чого і кому?/з якою метою ти будеш говорити: розсмішити, повідомити, докласти будь-що/Про що? Що головне?/Про що ти будеш розповідати, щоб розкрити тему висловлювання, яким тоном будеш виділяти головне/ В якому порядку?/Як ти почнеш,яке буде продовження, кінцівка/ Що голосно,що тихіше? В якому темні?/Що потрібно виділяти голосом,як зробити мовлення виразним/)</i> Ситуації: 1. <i>Ти хочеш пограти в схованки?З чого ти почнеш гру?2.Що ти любиш?Чи є в тебе друг подруга?Згадай цікавий (веселий чи сумний) випадок в твоєму житті. Розкажи цікаво та емоційно. 3.Друг подарував тобі м'яча? Що ти скажеш,якщо він тобі сподобався?Якщо він тобі не сподобався?4.Ти був з батьками у зоопарку(цирку, театрі, кіно)?Де тобі більш за все сподобалося?Розкажи, як все було.</i></p> <p>Робота за малюнками. Озвучення картинок , відгадування міміки та жестів. Які жести не потрібні. Що добре, а що погано?</p> <p>Складання повідомлення про себе,про свої дії,почуття. Обговорення оповідання В. Сухомлинського «Навіщо кажуть спасибі?».</p> <p>Розповідь за власним малюнком, спостереженнями, досвідом (<i>запропонувати учням спочатку намалювати те, що вони бачили, ідучи дорогою до школи, а потім з опорою на свій малюнок, розказати про це однокласникам).</i></p>	
--	---	--

<p>Пояснення значення виразів: <i>*Згоріти від сорому.</i> <i>*У страху очі великі.</i> <i>*Танцювати під чужу дудку.</i> <i>*Схоплювати на льоту.</i></p> <p>Розучування прислів'їв та приказок.</p>		
---	--	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
О С І Н Ь	<p>Предметний словник: <i>Осінь, листопад, урожай, заморозування, дощ, ягоди, гриби, ящик, мішок, кошик, цебро, козуб, згря,</i></p>	<p>Рекомендовані вправи: «Назви одним словом» <i>*Вовк, заєць, їжак, ведмідь.</i> <i>*Яблуко, груша, слива.</i> <i>*Огірок, морква, помідор тощо.</i></p>	<p>Рекомендовані вправи: «Рахуємо звуки у словах» <i>Сад, вітер, туман, природа, урожай, город, фрукти, запаси, ліс, птахи, погода, небо, сонце, люди, одяг, парасолька.</i> «Котрий за порядком звук?»</p>	<p>1. Розвиток розуміння мовлення.</p> <p>2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом</p>

<p>барліг, дупло, листя, пора, клен, їжак, білка, ведмідь, заєць, плац, куртка, чоботи, портьфель, школа, грибник, парасолька, листя, ліс.</p> <p>Дієслівний словник: Опадати, кружлятися, шелестіти, червоніти, жовтіти, запасати, міняти, сушити, засихати, дутти, засинати, збирати.</p> <p>Словник ознак: Червоний, жовтий, оранжевий, бордовий, осінній, дощовий, холодний, р</p>	<p>«Назви частини»</p> <p>*Назви частини дерева.</p> <p>*Назви частини тварини.</p> <p>*Назви частини гриба.</p> <p>*Назви частини одягу.</p> <p>«Як пересувається тварина?»</p> <p>*Горобець, ворона, сова, зозуля тощо.</p> <p>*Ведмідь, лисиця, вовк, заєць, білка, їжак тощо.</p> <p>«Назви, яка погода»</p> <p>*Яка погода буде восени, якщо йде дощ? – дощова.</p> <p>*Якщо дме вітер? – вітряна.</p> <p>*Якщо на вулиці холодно, яка погода? – холодна.</p> <p>*Якщо похмуро? – похмура.</p> <p>*Якщо сирі – сира.</p> <p>*Якщо гроза – грозова.</p> <p>*Якщо сонячно –</p>	<p>(Назви 2-й, 3-й, 4-й звук у слові)</p> <p>Небо, калюжа, сад, хмара, вітер, овочі, фрукти, погода, чоботи, птах, парасолька, місяць, туман, лисиця, вовк, перець, холод, груша.</p> <p>«Картинка - звук»</p> <p>(Показати ті картинки, в назві яких є заданий звук)</p> <p>«Порахуй слова у реченнях»</p> <p>*Білка збирає горішки.</p> <p>*Йде дощ.</p> <p>*Із дерев опадає листя.</p>	<p>оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4. Удосконалення граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5. Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і в кінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і в кінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем. – виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів; – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів; – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії.
--	--	---	---

<p>удий, білий, похмуро, прохолодний, ранній, пізній, золотий, різнокольоровий. Словник прислівників: Похмуро, дощовий, холодно, рано, пізно, яскраво, сонячно, вітряно, похмуро.</p>	<p>сонячно. *Якщо ясна – ясно. «Скажи навпаки» *Холодний – теплий. *Ранній – пізній. *Похмуро – сонячно. *Осінь рання – осінь пізня. *День веселий – день сумний. *День сонячний – день похмурий. *Хмара біла – хмара чорна. «Добери споріднені слова» до слів: гриб, ягода, листя, ліс. «Добери синоніми» до слів: ароматний, берегти, бродити, великий, в'янути, голі, брудний, дощовий, замерзати, запасати, годувати, опадати, свіжо, шелестіти.</p>		<ul style="list-style-type: none"> – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
---	---	--	---

		<p>«Скажи навпаки» <i>*Улітку сонце яскраве, а восени...</i> <i>*Улітку небо світле. а ... * Улітку день довгий, а...</i> <i>* Улітку хмаринки пливуть високо, а...</i> <i>* Улітку птахи вчать пташенят літати, а...</i> <i>* Улітку люди вдягаються легко,а...</i> <i>* Улітку діти відпочивають, купаються,засмагаю ть, а...</i> <i>* Улітку люди виращують урожай, а...</i> <i>* Улітку дерева стоять одягнені в зелене листя,а...</i></p> <p>«Із якого дерева листок?»</p> <p>«Куди зберемо урожай?»</p> <p>«Шукаємо слова» <i>(Прочитай,прослухай</i></p>		
--	--	---	--	--

		<p>речення, <i>встав</i> пропущені слова).</p> <p><i>*Білка</i> <i>сидить...дереві.</i></p> <p><i>*Вовк живе...лігві.</i></p> <p><i>*Заєць тікає...лисиці.</i></p> <p>«Граємо словами» (Заміни назву тварини іншим <i>словом</i> ВІН,ВОНА,ВОНО,ВО НИ)</p> <p><i>*Ведмідь спить.</i></p> <p><i>*Білка сидить.</i></p> <p><i>*Зайці стрибають.</i></p> <p>«Котрий за порядком предмет?»»</p> <p>«Один - багато»</p> <p><i>*Настав осінній день.</i> –<i>Настали осінні дні.</i></p> <p><i>*На дереві висить</i> <i>жовтий листочок. –</i> <i>На дереві висить</i> <i>жовте листя.</i></p> <p><i>*Пливе темна хмара.</i> – <i>Пливуть темні</i> <i>хмари.</i></p> <p><i>*Стоїть велике</i> <i>дерево. – Стоять</i> <i>великі дерева.</i></p> <p><i>*Іде холодний дощ. –</i></p>		
--	--	--	--	--

	<p><i>Ідуть холодні дощі.</i> <i>*Дме сильний вітер. -</i> <i>Дмуть сильні вітри.</i> <i>*Висить тепла</i> <i>куртка. – Висять</i> <i>теплі куртки.</i> <i>*Летить пташина</i> <i>згряя. – Летять</i> <i>пташині зграї.</i></p>		
--	---	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
О С І Н Ь	<p><i>*Назви осінніх місяців..</i> <i>*Основні прикмети осені.</i> <i>*Що відбувається з деревами, як змінилася трава, значення слова «листопад».</i> <i>*Що роблять восени тварини, птахи, комахи.</i> <i>*Чим займаються люди.</i> <i>*Дарунки осені.</i> <i>*Чому про осінь кажуть «золота»?</i> <i>*Як звірі готуються до зими?</i> <i>*Праця дорослих восени.</i> <i>*Ігри дітей восени.</i></p> <p>Складання розповідей за темами: <i>*Ознаки осені.</i> <i>*Рання осінь.</i></p>	<p>Учень/учениця: - виражає емоції почуттів за допомогою сили, темпу, модуляції, висоти та тембру голосу; - володіє інтонацією, правильним, помірним темпом мовлення, художньою декламацією, пантомімою, драматизацією, імпровізацією.</p> <p>Завдання. Перекладуй, вимовляй речення так, щоб вони стали питальними, спонукальними,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - формування вміння враховувати інтереси інших; - розширення та активізація словникового запасу учнів, сприяння у використанні різноманітних граматичних засобів мови при побудові власних висловлювань; - ознайомлення учнів із емоціями, піктограмами, жестами та формування вміння користуватися ними під час спілкування із дорослими та однолітками, формування вміння виконувати дії за наслідуванням; - формування навички правильно, відповідно до прийнятих норм поведінки (мовленнєвого і немовленнєвого етикету), вітатися, прощатися, звертатися з проханням, правильно поводитися під час бесіди; - навчання вміння усвідомлено передавати свої почуття, наміри за допомогою жестів, символів, піктограм: розташовувати матеріал в належній послідовності, дотримуватися її, відтворювати необхідні дії, за необхідності змінювати послідовність;

<p>*Золота осінь. *Пізня осінь. *Якби я був листочком. *Казка про подорож листочка.</p> <p>Відповіді на проблемні питання: *Доведи, що на картинці осінь. *Як зберегти спогади про осінь? *Що буде, якщо листя не опадє(птахи не відлетять. Заєць і білка не поміняють колір шубки?)</p> <p>Пояснення значення виразів: *Сісти в калюжу. *Після дощика в четвер.</p> <p>Пояснення та вивчення прислів'я, приказки, прикмети: * Як літо зі снопами, так і осінь – з пирогами. *Восени й горобець багатий. *Грім у вересні провіщає теплу осінь. *Якщо восени павутиння стелеться по рослинах – це до тепла. *Восени листопад швидко минув – чекай суворої зими. *Жовтень ходить по краю, та виганяє птиць із гаю. *Осінь збирає, а весна поїдає. *Осінь усьому лік веде.</p>	<p>окличними: Завтра учні ідуть до лісу. День буде без дощу. Розгляд малюнка «Миколка та мама» Дай відповіді на запитання: <u>Миколка</u> чекає маму?(Так, Миколка.) Миколка <u>чекає</u> маму? ?(Так, чекає.) Миколка чекає <u>маму</u>? ?(Так, маму).</p> <p>Розпізнавати настрій за мімікою та пантомімією, інтонаціями голосу: використання піктограм, сюжетних картинок різних емоцій (міміка в настрою: радість, гнів, здивування, смуток тощо).</p> <p>Театр емоцій (зображення емоцій перед дзеркалом та робота в парах); Виконання емоційних етюдів «Старий гриб», «Егоїст», «Зустріч з другом», «Бруд».(Додаток) Бесіда про роль жестів і</p>	<p>- формування уміння дітей домовлятися між собою за допомогою мовленнєвих та немовленнєвих засобів спілкування: жестів, набору піктограм;</p> <p>- розвиток уявлення про інтонацію, правильний, помірний темп мовлення;</p> <p>- навчання художньої декламації, пантоміми, драматизації, імпровізації;</p> <p>- удосконалення діалогічного та монологічного мовлення, володіння емоційно-експресивними засобами мовлення;</p>
---	---	---

голосу в проявах емоцій.
Схематичне домальовування прояву різних емоцій на осінніх листочках, площинних сонечках: «*Ми такі різні*», «*Я-сонечко*».

Пам'ятка «Основні правила ведення діалогу»(практичне вправляння).

1.Доброзичливо, шанобливо ставитися до співрозмовника.

2.Говорити ввічливо, до старших ставитися на Ви.

3.У розмові торкатися теми, яка цікавить співрозмовника.

4.Чітко став запитання,зрозуміло висловлюйся,будь небагатослівним.

5.Учись уважно слухатися співрозмовника. Не перебивай його. Дослухай те ,що він хоче сказати, до кінця, а вже потім,

якщо не згоден, аргументовано заперечуй. Чим уважніше ти слухатимеш, тим приємніше буде людям з тобою розмовляти.

6. Не намагайся говорити голосніше від співрозмовника. Це не вигідно тобі самому: хто говорить, не підвищуючи голосу, до того прислухаються уважніше, ніж до крикуна.

7. Розмовляючи, дивись на співрозмовника, але не хапай його за руку, не смикай за гудзики, не плескай по плечу. Намагайся повернути увагу словами, а не рухами.

8. Не починай розмову без потреби.

Діалоги (спонукання до дії; прохання, запрошення, наказ, пропозиція, побажання).

Діалог етикетного характеру «Зустріч

друзів». (– Привіт,...! А чому ти такий сумний ?. -;?). Мета: доповнити та продовжити діалог. Вправлятися у правильному звертанні, вживанні ввічливих слів.

Дидактична гра « На що схоже?».

Дидактична гра «Естафета».

Висловлювання «ланцюжком» (учитель пропонує учням розказати про себе за початком, який задає сам.

Наприклад:

«Я найбільше люблю восени...(що робити)?», щоб залучити всіх учнів до висловлювання, кожний після побудови висловлювання передає «естафету»- веселого осіннього листочка-смайлика.

«Моя казка про хмарку». Подивіться на небо, уявіть себе хмарками, складіть кожний свою казку...-

Що ви побачите?Які

		цікаві пригоди на вас чекають? З ким ви зустрілися? Які добрі вчинки ви можете зробити?	
--	--	---	--

Тема	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
ОВОЧІ	Предметний словник: <i>Овочі, капуста, картопля, буряк, редиска, цибуля, часник, горох, квасоля, перець, баклажан, кабачок, морква, огірок, помідор, грядка, розсада, парник, посадка, борщ, салат, рагу, урожай, город, городник, стручок, качан, овочерізка, картопличка</i>	Рекомендовані вправи: «Який предмет зайвий? Чому?» : <i>*Морква, яблуко, перець, огірок; *Цибуля, часник, персик, редька; *Баклажан, кабачок, редька, шишка тощо.</i> «Що можна робити з овочами?» <i>(Їсти, варити борщ, суп, готувати салат, різати тощо).</i> «Який овоч?»(за	Рекомендовані вправи: Звуковий аналіз слів. «Злови звук» (назвати перший і останній звук у словах): <i>капуста, картопля, буряк, редиска, цибуля, часник, горох, квасоля, перець, баклажан, кабачок, морква, огірок, помідор, гарбуз, ріпа, редька.</i> «Рахуємо звуки у словах»: <i>капуста, картопля, буряк, редиска, цибуля, часник, горох, квасоля, перець, баклажан, кабачок, морква, огірок, помідор, гарбуз, ріпа, редь-</i>	1.Розвиток розуміння мовлення. 2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом: <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); <ul style="list-style-type: none"> - формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). 3.Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій. 4.Удосконалення граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення. 5.Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.

<p>Дієслівний словник: <i>вантажити, дозрівати, квітнути, збирати, виростити, зірвати, висмикнути, викопати, зрізати, нарізати, натерти, садити, шинкувати, солити, квасити, полоти, мити.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Овочевий, червоний, зелений, жовтий, фіолетовий, бордовий, великий, дрібний, гладкий, шорсткий, гіркий, солодкий, солоний, кислий, товстий, міцний, зрілий.</i></p> <p>Словник прислівників: <i>Рано,</i></p>	<p>кольором, формою, розміром).</p> <p>«Скажи навпаки»: <i>Наприклад: Кабачок великий, а огірок – маленький; Картопля велика, а редиска – дрібна; Перець усередині пустий, а морква – повна; Помідор м'який, а огірок – твердий і т. д.</i></p> <p>«Добери споріднені слова (зелень, город, гороx)».</p> <p>«Добери синоніми»: <i>*Апетитний – смачний, ласий; *Вичавлювати – віджимати, витискати, видавлювати; * Стиглий –</i></p>	<p><i>ка.</i></p> <p>«Котрий за порядком звук?» (назвати 2-й, 3-й і т. д. звук у слові): <i>капуста, картопля, буряк, редиска, цибуля, часник, горох, квасоля, пе-рець, баклажан, кабачок, морква, огірок, помідор, гарбуз, ріпа, редька.</i></p> <p>«Шукаємо наголошені звуки у словах»: <i>капуста, картопля, буряк, редиска, цибуля, часник, горох, квасоля, перець, баклажан, кабачок, морква, огірок, помідор, гарбуз, ріпа, редька.</i></p> <p>«Картинка – звук» (знаходження картинок із заданим звуком).</p> <p>«Договори слово»: <i>капус(та), карто(пля), бу(ряк), реди(ска), час(ник), го(рох), ква(соля), пе(рець), бакла(жан), каба(чок), огі(рок),</i></p>	<p>6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем. <ul style="list-style-type: none"> – виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів; – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів; – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії. – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами;
---	--	--	---

	<p><i>пізно, дрібно, крупно.</i></p>	<p><i>зрілий, наливний, доспілий, такий, що достиг;</i> * Великий – крупний.</p> <p>«Шукаємо слова» (прочитай(прослухай) речення, встав пропущені слова: <i>Морква лежить... столі.</i> <i>Помідор лежить... кошику.</i> <i>Картопля лежить... цебрі і т.д.)».</i></p> <p>«Граємо словами» (замінити назву овочів іншим словом <i>ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ:</i> <i>Помідор дозрів.</i> <i>Морква лежить.</i> <i>Огірки достигли і т.д.)</i>.</p> <p>«Котрий за порядком овоч?».</p>	<p><i>помі(дор), гар(буз), рі(па).</i></p> <p>«Скільки у слові складів?(«Відстукай» склади у словах)»: <i>капуста, картопля, буряк, редиска, цибуля, часник, горох, квасоля, перець, баклажан, кабачок, морква, огірок, помідор, гарбуз, ріпа, редька.</i></p> <p>«Заховай склади в долоньки (проговорити слова по складах)»: <i>По-мі-дор, ре-дис-ка, о-гі-рок, ка-пус-та, гар-буз тощо.</i></p> <p>«Порахуй слова у реченнях» (назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях): * <i>Саша миє перець.</i> * <i>Мама купила смачні помідори.</i> * <i>На грядці виросла редиска (достигли помідори).</i></p>	<p>– ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.</p>
--	--------------------------------------	---	--	---

--	--	--	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
О в о ч і	<p>*<i>Назви овочів та їхніх частин.</i></p> <p>*<i>Схожість і відмінність (уміти розрізняти овочі за запахом, смаком, зовнішнім виглядом і на дотик).</i></p> <p>Розгадування загадок.</p> <p>Складання описових порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Складання розповідей за темами: *<i>Що можна</i></p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - складає діалог відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування; - складає монолог відповідно до теми висловлювання. <p>Діалог «Смачна страва». Ситуація: обід в кафе, замовити овочеву страву.</p> <p>Дидактична гра з використання піктограм. «Овочі» (жест прохання рукою «дай» із посиланням на піктограму «Дай овоч» за описом овоча).</p> <p>Дидактична гра «Естафета». Висловлювання «ланцюжком» (учитель пропонує учням розказати про овоч, інший відгадує, і «готує» страву так всі діти «готують» свої блюда з помідорів. <i>Наприклад: червоний, соковитий, смачний...-помідор- я ріжу тоненькими скибочками, додаю цибулю ,солю,заправляю олією...- япомідори запікаю з сиром...І т.д.</i></p> <p>Дидактична гра «Які овочі я люблю їсти?», щоб залучити всіх учнів до висловлювання, кожний після побудови висловлювання передає «естафету»- веселого синьйора</p>	<ul style="list-style-type: none"> - формування вміння комунікативних поведінки і навичок: <ul style="list-style-type: none"> • розуміння простих запитань, формулювання відповіді на запитання; • використовувати формули мовленнєвого етикету (ввічливі слова, українські форми звертання тощо); • дотримуватись правил спілкування (не перебивати співрозмовника, заохочувати його висловлювати свою думку, зацікавлено й доброзичливо вислуховувати тощо); • додержуватись норм літературної мови; - активізація комунікативно мотивованого і стилістично виправданого вживання слів, словосполучень та речень у мовленні з метою надання йому відповідних комунікативних рис; - формування вміння враховувати інтереси інших; - розширення та активізація словникового запасу учнів, сприяння у використанні різноманітних граматичних засобів мови при побудові власних висловлювань;

	<p><i>приготувати з овочів?</i> <i>*Шлях картоплі від посадки до каструлі.</i> <i>*Казка про улюблений овоч.</i> <i>*Якби я був помідором.</i> <i>*На городі.</i></p> <p>Складання розповідей за сюжетними картинками.</p> <p>Відповіді на проблемні питання: <i>*Як узимку зберегти овочі?</i> <i>*Чому так називають: парник, городник, овочерізка, картопличистка</i></p>	<p>помідора-смайлика. <i>Рольова гра «Магазин», мовленнєве завдання: 1. Ти купуєш овочі для борщу; 2. Ти прийшов купувати фрукти для компоту; Діалог.: - Доброго дня! – День добрий! Що бажаєте? – Покажіть, будь ласка, ... - Візьміть, будь ласка, ...-Дякую...</i> <i>Гра «Слова ввічливості»(Встав слово-покупець у супермаркеті не може дотягтися до товару які слова будуть доречні «Прошу вас», «Будьте ласкаві» тощо).</i></p> <p><i>Розглянь малюнки. Хто що сказав?(Лексика: будь ласка, вибач, дякую, пробач мене тощо.</i></p> <p>Інсценізація казки «Ріпка», що треба передати голосом, виконуючи ролі героїв казки?</p> <p>Інсценізація 1. укр. нар. пісеньки «Ходить гарбуз по городу». 2. байки І. Січовика «Хвалько». Навчати передавати голосом запитання.</p> <p>Робота за малюнками. Уявні діалоги «Про що хочуть розказати нам овочі». Озвучення картинок із зображенням овочів: будівлення повних відповідей .</p>	
--	--	--	--

Т	Лексика	Розвиток граматичної	Розвиток	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
---	---------	----------------------	----------	---

е м а		будови мовлення	фонетико-фонематичної сторони мовлення	
Ф Р У К Т И / Я Г О Д И	Предметний словник: <i>Фрукти, ягоди, смородина, полуниця, малина, кавун, абрикоса, персик, банан, яблуко, груша, слива, хурма. Ківі, гранат, сад, гроно, виноград, лоза, дерево, шкірка, кісточка; варення, мармелад, джем, повидло, компот, сік, желе; садівник, посадка; вітамін і, здоров'я, скибочка, шматок, смак, начинка, сухофрукти, родзинки.</i>	Рекомендовані вправи: «Що в мішечку?» (дістати фрукт і описати його) «Назви предмети одним словом» : *Банан, ківі, гранат, апельсин; *Яблуко, груша, абрикоса, персик; *Малина, смородина, полуниця тощо. «Який фрукт, яка ягода?» (за кольором, формою, розміром, смаком): абрикоса, персик, банан, яблуко, груша, слива, хурма, ківі, гранат, лимон, апельсин, вишня, мандарин, виноград, кавун, малина, полуниця. «Назви, яке дерево»: *Дерево з яблуками – яблуне – яблуня. *... грушами – грушеве –	Рекомендовані вправи: Звуковий аналіз слів. «Злови звук» (назвати перший і останній звук у словах): абрикоса, персик, банан, яблуко, груша, слива, хурма, ківі, гранат, лимон, апельсин, вишня, мандарин, виноград, кавун, малина, полуниця. «Рахуємо звуки у словах» абрикоса, персик, банан, яблуко, груша, слива, хурма, ківі, гранат, лимон, апельсин, в	1. Розвиток розуміння мовлення. 2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом: <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). 3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій. 4. Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення. 5. Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів. 6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення. – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень

	<p>Дієслівний словник: Рости, дозрівати, зняти, зірвати, варити, садити, різати, чистити, квітнути, доглядати, збирати, мити, їсти.</p> <p>Словник ознак: Рум'яний, запахний, ароматний, кислий, солодкий, великий, дрібний, шорсткий, корисний, смачний, червоний, зелений, фіолетовий.</p> <p>Словник прислівників: Смачно, кисло, солодко, багато, мало.</p>	<p>груша. *... сливами – сливове – слива. *... персиками – персикове – персик. *... абрикосами – абрикосове – абрикоса. * пальма з бананами – бананова.</p> <p>«Скажи навпаки» Наприклад: Гладкий – шорсткий; персик великий, абрикоса маленька; у яблука насіннячка багато – у сливи одна кісточка; апельсин круглий – банан довгий; лимон кислий – персик солодкий; апельсин більший – мандарин менший і т. д.</p> <p>«Добери споріднені слова» до слів: яблуко, сад</p> <p>«Добери синоніми»: *Апетитний – смачний, ласий; *Вичавлювати – віджимати, відтискати, видавлювати;</p>	<p>ишня, мандарин, виноград, кавун, малина, полуниця. «Котрий за порядком звук?» (назвати 2-й, 3-й і т.д. звук у слові) абрикоса, персик, банан, яблуко, груша, слива, хурма, ківі, гранат, лимон, апельсин, вишня, мандарин, виноград, кавун, малина, полуниця.</p> <p>«Шукаємо наголошені звуки у словах» абрикоса, персик, банан, яблуко, груша, слива, хурма, ківі, гранат, лимон, апельсин, вишня, мандарин, виноград, кавун, малина,</p>	<p>(виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів; – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів; – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії. – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.</p>
--	---	--	--	---

		<p><i>*Цукровий – солодкий; * Стиглий – зрілий,наливний, доспілий, такий,що достиг; * Великий – крупний.</i></p> <p><i>«Шукаємо слова» (прочитай(прослухай) речення, встав пропущені слова: Яблуко лежить...столі. Груша лежить...вазі. Банан лежить ... кошику і т.д.)».</i></p> <p><i>«Граємо словами» (замінити назву овочів іншим словом ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ: Банан дозрів. Яблуко лежить. Слива впала і т.д.)</i></p> <p><i>«Один - багато»: *Яблуко зелене – яблука – зелені; *Груша жовта – груші жовті; *Лимон кислий – лимони кислі; *Слива кисла – сливи кислі; *Абрикоса солодка – абрикоси солодкі.</i></p>	<p><i>полуниця.</i></p> <p><i>«Картинка - звук» (знаходження картинок із заданим звуком).</i></p> <p><i>«Скільки у слові складів? («Відстукай»склади у словах)»: абрикоса, персик,банан, яблуко, груша,слива,хурма,кві, гранат,лимон,апелсин, вишня,мандарин.</i></p> <p><i>«Порахуй слова у реченнях» (назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях): *Саша мис персик. *Мама купила смачні апельсини. *У вазі лежать банани..</i></p>	
--	--	---	---	--

		«Котрий за порядком фрукт?».		
--	--	------------------------------	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Ф Р У К Т И / Я Г О Д И	<p><i>*Назви фруктів і ягід;</i> <i>*Де, на чому ростуть фрукти і ягоди?</i></p> <p>Розгадування загадок.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Складання розповідей за темами: <i>*Хто і як дбає про сад?</i> <i>*Птахи – друзі саду.</i> <i>*Шлях яблучного насіннячка до яблука.</i> <i>* Чим корисні фрукти?</i> <i>*Казка про улюблений фрукт.</i> <i>*Якби я був яблуком.</i> <i>*Розповідь про приготування варення з яблук.</i></p> <p>Відповіді на проблемні питання: <i>*Як надовго зберегти фрукти?</i></p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - складає діалог відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування; - складає монолог відповідно до теми висловлювання. <p>Діалог «Смачний десерт».</p> <p>Ситуація: в кафе, замовити фруктовий десерт.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - формування вміння комунікативних поведінки і навичок: <ul style="list-style-type: none"> • розуміння простих запитань, формулювання відповіді на запитання; • використання формули мовленнєвого етикету (ввічливі слова, українські форми звертання тощо); • дотримуватись правил спілкування (не перебивати співрозмовника, заохочувати його висловлювати свою думку, зацікавлено й доброзичливо вислуховувати тощо); • додержуватись норм літературної мови; - активізація комунікативно мотивованого і стилістично виправданого вживання слів, словосполучень та речень у мовленні з метою надання йому відповідних комунікативних рис; - формування вміння враховувати інтереси інших; - розширення та активізація словникового запасу учнів, сприяння у використанні різноманітних граматичних засобів мови при побудові власних висловлювань;

	<p><i>*Чому так називають: садівник, сухофрукти.</i></p> <p>Пояснення значення виразів: <i>Родзинка в людині.</i></p>	<p>Дидактична гра з використання піктограм. «Фрукти» (жест прохання рукою «дай» із посиланням на піктограму «Дай фрукт», за описом фрукта).</p> <p>Дидактична гра «Естафета». Висловлювання « ланцюжком» (учитель пропонує учням розказати про фрукт, інший відгадує, і « готує» фруктовий десерт. Так всі діти «готують» свої фруктові десерти. <i>Наприклад: червона, соковита, смачна...- полуниця - я ріжу</i></p>	
--	---	---	--

*тоненькими
скибочками, дода
ю вершки- я беру
сир, ріжу
тоненькими
скибочками
полуницю,
поливаю
сметаною- ... і
т.д.*

*Дидактична гра
«Які фрукти я
люблю їсти?»,
щоб залучити
всіх учнів до
висловлювання,
кожний після
побудови
висловлювання
передає
«естафету»-
веселого
яблучка-
смайлика.*

*Рольова гра
«Магазин», мовле
нневе
завдання: 1. Ти
прийшов
купувати
фрукти для
компоту;*

Діалог.: -Доброго дня! – День добрий! Що бажаєте? – Покажіть, будь ласка, ...- Візьміть, будь ласка, ...- Дякую... Гра «Слова ввічливості»(Встав слово-покупець у супермаркеті не може дотягтися до товару які слова будуть доречні «Прошу вас», «Будьте ласкаві» тощо). Розглянь малюнки. Хто що сказав?(Лексика : будь ласка, вибач, дякую,пробач мене тощо).

*Робота за малюнками.
Уявні діалоги «*

		<p><i>Про що хочуть розказати нам фрукти».</i> Озвучення картинок із зображенням фруктів: будування повних відповідей.</p> <p>Гра-драматизація за віршем Б. Заходера «Ми ділили апельсин», передаючи голосом ролі героїв вірша.</p>	
--	--	---	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	Предметний словник: <i>Іграшки, піраміда, дзига, мотрійка, неваляйка, брязкальце, кубики, конструктор, машина, корабель, літак, фабрика, крамниця, обруч, м'яч, куля.</i>	Рекомендовані вправи: «Назви предмети одним словом». «Назви частини іграшки».	Рекомендовані вправи: «Злови звук». «Рахуємо звуки у словах».	1. Розвиток розуміння мовлення. 2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом: <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових

<p>І Г Р А Ш К И</p>	<p>Дієслівний словник: <i>Стрибати, катати, обертати, грати, надувати, складати, будувати, прибирати, розкидати, ділитися.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Грашковий, улюблений, м'який, маленький, великий, скляний, залізний, пластмасовий, гумовий, дерев'яний, глиняний, круглий, овальний, квадратний, прямокутний, плюшевий.</i></p> <p>Словник прислівників: <i>Цікаво, багато, мало, тихо, шумно, весело, дружно.</i></p>	<p>«Як можна грати з іграшкою».</p> <p>«Добери споріднені слова».</p> <p>«Назви, яка іграшка».</p> <p>«Із чим граються?(прийменник з)».</p> <p>«Шукаємо слова» <i>(прочитай(прослухай) речення, встав пропущені слова: Ведмедик лежить...коробці і т.д.).</i></p> <p>«Граємо словами» <i>(замінити назву іграшки іншим словом ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ: Лялька сидить – ВОНА сидить і т.д.).</i></p> <p>«Що робить, що роблять іграшки?» <i>(узгодження дієслова з іменником в роді й числі: Лялька сидить – ляльки сидять і т.д.).</i></p>	<p>«Котрий за порядком звук?»(назвати 2-й,3-й і т.д. звук у слові).</p> <p>«Картинка - звук» (знаходження картинок із заданим звуком).</p> <p>«Порахуй слова у реченнях»(назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях).</p>	<p>слів;</p> <ul style="list-style-type: none"> розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3.Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4.Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5.Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення</p>
---	--	--	---	---

			<p>(словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6.Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем. – виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності
--	--	--	--

			<p>слів;</p> <ul style="list-style-type: none"> – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів; – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії. – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без
--	--	--	---

			прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; <ul style="list-style-type: none"> – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
--	--	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
І Г Р А Ш К И	<p><i>*Назви іграшок;</i> <i>*Колір, розмір, із яких частин вона складається,</i> <i>*Яка на дотик, із якого матеріалу зроблена?;</i> <i>*Як можна з нею гратися?;</i> <i>*Чим вона відрізняється від інших іграшок?</i></p> <p>Розгадування загадок описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Складання розповідей на теми: <i>*Моя улюблена іграшка.</i> <i>*Казка про будь-яку іграшку.</i></p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміє зверне мовлення; - уміє домовлятися з дітьми за допомогою мовленнєвих та немовленнєвих засобів спілкування: жестів, набору піктограм; <p>Дидактична гра з використання піктограм. «Іграшки» (жест прохання рукою «дай» із посиланням на піктограму «Дай іграшку»).</p> <p>Перегляд фрагменту мультфільму «Квітка семиквітка» з подальшим обговоренням питань: <i>Чи потрібні одній дитині всі іграшки світу?, Що трапилося, якби всі іграшки зникли...?</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток уміння оцінювати ситуацію на малюнках, прогнозування змісту бесіди, згадування та використання мовного матеріалу з попередніх занять; ведення розмови, розвиток уяви на основі сприйнятого мовного матеріалу та малюнків, розвиток ініціативності у спілкуванні; - виконання творчих завдань; - удосконалення діалогічного та монологічного мовленням, володіння емоційно-експресивними засобами мовлення; - удосконалення вміння точного, комунікативно доцільного і граматично

<p><i>*Як ти граєшся лялькою, машинкою.</i> <i>*Пограємо в дочки-матері.</i> <i>*Як зробити корабель.</i> <i>*Якби я був м'ячем.</i></p> <p>Складання оповідання за сюжетними картинками.</p> <p>Відповіді на проблемні питання: <i>*Чому дорослі не граються іграшками?</i> <i>*Чому так називають: неваляйка, вантажівка, скакалка?</i></p> <p>Пояснення значення виразів: <i>*Крутиться як дзига.</i></p>	<p>Читання та обговорення. <i>О. Буцень «Новий м'яч». Чим закінчилась розмова дівчаток? А що б ви відповіли Клаві ?</i></p> <p>Діалог. Робота в парах, розігрування простих ситуацій з іграшками, для потреби: <i>обміну іграшками та домовляння; об'єднання у спільну гру, ремонту іграшок.</i> Мовленнєве завдання: <i>правильно звертайтеся один до одного(Галю, Світланко, друже тощо; вживайте ввічливі слова.)</i></p> <p>Читання та обговорення оповідання <i>В. Осєєвої «Сторож».</i> Подивись на малюнок. (Діалог за текстом і малюнком за опорними словами.) Які слова потрібні, щоб попросити іграшку в іншої дитини? <i>Що треба сказати, коли хтось хоче пограти іграшкою, якою граєшся ти? Як домовитися про обмін іграшок? Що можна запропонувати, якщо дитина не хоче обмінятися іграшкою?</i></p> <p>Робота за малюнками. Уявні діалоги <i>« Про що хочуть розказати нам іграшки?».</i> Озвучення картинок із зображенням різних іграшок.</p> <p>Діалог. Робота в парах <i>« Розмова».</i> <i>Скільки тобі років?</i> <i>Запитай мене, коли мій день народження?</i> <i>Коли у тебе день народження?</i> <i>Що тобі подарували ?(словами-подарунками насамперед вважаються привітання, поздоровлення вони мають не меншу силу за речові подарунки, радість привітання посилюється, якщо мімікою підтверджують</i></p>	<p>правильного вживання мовних засобів у процесі продукування словосполучень, речень та зв'язних висловлювань;</p> <p>- формування умінь слухати і розуміти усне мовлення: швидко й правильно сприймати усне мовлення, зосереджувати увагу на прослуховуванні; помічати слова, які є важливими для розуміння змісту висловлювання; усвідомлювати значення темпу, сили голосу, тону для розуміння змісту висловлювання;</p> <p>-формування умінь переказувати готові тексти (прослухані, прочитані твори, переглянуті діафільми, випадки з власного життя) і на їх основі будувати аналогічні висловлювання з використанням різноманітних опор (малюнки, ілюстрації, план, ключові речення і т.д.);</p> <p>-навчання планування висловлювання;</p> <p>-формування умінь користуватися мовними засобами відповідно орфоепічних, лексичних, граматичних норм української літературної мови.</p>
--	---	--

	<p>те, про що говорять слова).</p> <p>Діалог. Робота в парах «Велосипед». Ситуація: Олег хвалиться Андрію, що батьки йому на день народження подарували велосипед. Побудуйте розмову хлопців, інтонацією передайте радість Олега і бажання Андрія мати такий же велосипед.</p> <p>Театр емоцій: виконання емоційного етюдю «Нова лялька». (Додаток)</p> <p>Перегляд мультфільму «Жива іграшка», з обговоренням того, чому від дівчинки втік зайчик, з чим/ким не можна гратись.</p>	
--	---	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
В Б Р А	Предметний словник: Одяг, жилет, піджак, костюм, піжама, сарафан, плаття, спідниця, брюки, шорти, халат, фартух, шкарпетки, гольф, панчохи, колготки, шуба, пальто, куртка, косинка, берет, кашкет, шапка, вушанка, намага, каска, кепка, капелюх, хустка, комір, пасок, кишеня, манжет, рукав, поділ, козирок, поля, зав'язки, швачка, закрійник, кравець, модельєр, шовк, бавовна, драп, ситець,	Рекомендовані вправи: «Який предмет зайвий? Чому?». «Назви частини предмета». «Добери слова» Вдягати-шубу, пальто, брюки, светр. Взувати-чоботи, босоніжки, туфлі.	Рекомендовані вправи: Звуковий аналіз слів. Розрізнення понять звук – буква. Називання першого і останнього звука у слові. «Рахуємо звуки у словах». «Котрий за порядком звук?»	1. Розвиток розуміння мовлення. 2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом: • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних,

<p>Н Н Я</p>	<p>льон, вовна, сатин, оксамит, хутро, шкіра, замша, гудзики, голка, машинка, ножиці, нитки, катушка, спиці, гачок, туфлі, кросівки, кеди, наперсток, рукавички, взуття, чоботи, сандалі, босоніжки, капці, шльопанці, черевики, каблук, підшва, застібка, блискавка, халявка, шнурок, язичок, устілка, ремінець, носок, п'ята, повсть, швець. фабрика, ремонт, щітка.</p> <p>Дієслівний словник: Вдягати, шити, прасувати, вішати, застібати, плести, кроїти, пороти, прати, взувати, знімати, ремонтувати, чистити, мити.</p> <p>Словник ознак: Зимовий, літній, демісезонний, спортивний, нарядний, чоловічий, жіночий, дитячий, зручний, домашній, повсякденний, вихідний, взуттєвий, швацька, гумовий, шкіряний, спортивний.</p> <p>Словник прислівників: Зручно, тепло, холодно, нарядно, чисто, охайно, красиво.</p>	<p>Плести-рукавички, шапку, шарф, светр. Шити-плаття, пальто, шорти.</p> <p>«Який?, яка?, які?» «Який одяг(взуття), який головний убір?(Шапка з хутра – хутряна і т.д.)».</p> <p>«Скажи навпаки» (святкова – повсякденна, шити – розшивати і т.д.).</p> <p>«Добери споріднені слова» до слів: взуття, чобіт, капелюх.</p> <p>«Заміни слово» (швачка – кравчиня, вдягнути – надіти, ремонтувати - лагодити).</p> <p>«Шукаємо слова» (прочитай(прослухай) речення, встав пропущені слова: *Туфлі лежать...коробці. * Светр лежить...стілці. *Шубу повісили ...шафи і т.д.).</p> <p>«Граємо словами» (замінити назву іграшки іншим словом ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ: *Панама лежить. *Чоботи стоять.</p>	<p>(назвати 2-й, 3-й і т.д. звук у слові).</p> <p>«Шукаємо наголошені звуки у слові».</p> <p>«Картинка - звук» (знаходження картинок із заданим звуком).</p> <p>«Скільки у слові складів?».</p> <p>«Порахуй слова у реченнях» (назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях): *Вася взув гумові чоботи. *Іра вдягнула плаття з воланом. *У Катрусі на голові панама.</p>	<p>твірних, похідних);</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3.Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4.Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5.Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6.Розвиток вміння активно користуватися різними</p>
-----------------------------	---	---	--	---

		<p><i>*Піджак висить і т.д.).</i></p> <p>«Закінчи речення» <i>*Це жовта сорочка, а в шафі лежать п'ять ... (жовтих сорочок) і т.д..</i></p> <p>«Один – багато» <i>*Кофта – кофти – кофт, шуба – шуби – багато шуб і т.д..</i></p> <p>«Склади речення із даними словами (відміна іменників і прикметників): <i>*Зелений шарф. (Сашкові купили зелений шарф. На зеленому шарфі білі горошини).</i></p> <p>«Зміни слово за зразком» <i>(назви який, яка?): Шити – шитий, носити – ношений і т.д.</i></p> <p>«Назви ласкаво».</p>	<p>засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем. – виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів; – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів;
--	--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії. – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами;
--	--	--	--

				– ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
--	--	--	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
В Б Р А Н Н Я	<p><i>*Назва одягу.</i> <i>*Колір і матеріал одягу.</i> <i>*Деталі цього одягу.</i> <i>*У яку пору року й час доби цей одяг носять.</i> <i>*Призначення одягу.</i></p> <p>Розгадування загадок-описів.</p> <p>Складання описових і порівняльно-описових розповідей (<i>капці-шльопанці, босоніжки-туфлі, плаття-сарафан, светр-джермпер, шкарпетки-гольф, хустка-косинка, піджак-куртка</i>).</p> <p>Складання розповідей за темами: <i>*Для чого потрібний одяг?</i> <i>*Зиємо плаття.</i> <i>*Виперемо одяг.</i> <i>*Шлях сорочки від поля до полиці шафи.</i> <i>*Казки про предмети одягу.</i> <i>*Навіщо потрібні головні убори?</i></p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - проявляє мовленнєву активність, ініціативність; організаційні якості; - користується різними засобами комунікації (як вербальної, так і невербальної). <p>Дидактична гра «<i>Вгадаємо один одного за голосом</i>». Мовленнєве завдання: правильно звертайтеся один до одного (Галю, Світланко, друже тощо; вживайте ввічливі слова .</p> <p>Робота за малюнками. Уявні діалоги «<i>Про що хоче нам розказати одяг/взуття</i>». Озвучення картинок із зображенням різного одягу/взуття(старого, брудного, нового т.д.).</p> <p>Ситуація – гра «<i>Розпитай</i>»(який одяг люблять носити твої товариші).</p> <p>Діалог - розпитування. «<i>Розмова про взуття</i>».</p> <ul style="list-style-type: none"> - Яке у тебе (в мене) взуття? - В чому ти ходиш на прогулянку? - У чому ти займаєшся фізкультурою? 	<ul style="list-style-type: none"> - розширення можливостей учнів встановлювати контакти, виражати свої почуття, домагатися виконання своїх бажань, використовувати відпрацьовану лексику; - навчання будувати висловлювання в заданій композиційній формі; - навчання дотримуватися послідовності, логічності у повідомленні; - навчання виконувати мовленнєве наслідування, добирати потрібні слова й інші засоби мови, будувати синтаксичні конструкції і зв'язне висловлювання; - навчання складати повідомлення, діалог, опис за аналогією або за даною лексичною темою; - викликання бажання проявляти мовленнєву активність, ініціативність; організаційні якості;

<p>*Чому одяг утік від Маші? *Навіщо потрібні кишені? *Навіщо потрібне взуття? *Як доглядати за взуттям? *Казка про будь-яку пару взуття.</p> <p>Складання розповідей за сюжетними картинками.</p> <p>Відповіді на проблемні питання: *Навіщо потрібна шуба? *Чи розтане сніг під теплою шубою? *Чому взуття не роблять із заліза? *Чому так називають: рукав, вушанка, наперсток, босоніжки, шльопанці, напівчеревики, швець, язичок, чоботар.</p> <p>Пояснення значення виразів: *Сісти в калошу. *Два чоботи пари. *У сорочці народився. *Як на голках.</p> <p>Розучування прислів'їв та приказок.</p>	<p>- Хто купив тобі? - Де купили?</p> <p>Рольової гри «Ательє». Розподіл ролей на та «клієнтів». Завдання: «клієнти» замовляють собі вбрання на якесь свято і словесно описують заказ «кравцям»(якого кольору, розміру, довге чи коротке, вузьке чи широке тощо). «Кравці» «шиють»(малюють)одяг, розказують, що вони «пошили».</p> <p>Гра в парах «Рукавички» (учні домовляються один з одним створити однакову пару рукавичок, потім працюють над правою чи лівою, перемагає та пара, в якій рукавички вийдуть найбільш схожими між собою).</p> <p>Театр емоцій: виконання емоційного етюдю «Бруд», « Північний полюс».</p> <p>Гра «Світлофор ввічливості»(пропонуються різні ситуації, учні показують піктограми з кольором, які є сигналами правильної- чемної чи неправильної- нечемної поведінки, відповіді в запропонованій ситуації).</p> <p>Дидактична гра «Я радію, коли...» (учні продовжують речення, розповідаючи про те, коли вони радіють, можливо використання піктограм).</p> <p>Дидактична гра «Я сумую, коли...» (учні продовжують речення, розповідаючи про те, коли вони сумують, можливо використання</p>	<p>- вправляння у спілкуванні в різних ситуаціях на матеріалі різної мовленнєвої складності; - формування уявлень про інтонаційну виразність в імпресивному мовленні; - формування уявлень про інтонаційну виразність в експресивному мовленні; - Уточнювати, закріплювати, автоматизувати уміння дітей домовлятися між собою за допомогою мовленнєвих та не мовленнєвих засобів спілкування: жестів, набору піктограм; володіти навичками самоконтролю (звуковимова, складова структура, граматична будова речення, мовленнєві правила);</p>
---	--	--

		<p><i>пiктограм).</i></p> <p><i>Дидактична гра «Чиє вiтання чую», коли дiти вгадують голоси учнiв класу (робота в парах: вiтання з однолiтками, вiтання з рiдними протягом дня).</i></p> <p><i>Дiалог. Ситуацiя: надання допомоги лiтнiм людям(Ти зустрiвся з сусiдкою бабусею Марiєю, вона хвора, їй треба купити хлiба). Мета: запропонувати свою допомогу хворiй сусiдцi. Вправлятися у правильному звертаннi, вживаннi ввiчливих слiв.</i></p>	
--	--	--	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
М Е Б Л І / Е	Предметний словник: <i>Меблі, стіл, стілець, крісло, табурет, диван, тахта, кушетка, софа, ліжко, стінка, етажерка, шафа, буфет, сервант, полиця, гарнітур, кухня, вітальня, фабрика, червоно-дерев-ник, тесля, полиці, стільниця, спинка, підлокітники, дверцята, ручки, дерево, пластмаса, метал, дуб, береза, сосна; електроприлади, електрика,</i>	Рекомендовані вправи: «Назви предмети одним словом». «Який предмет зайвий? Чому?». «Назви частини меблів» <i>Шафа, сервант, диван, ліжко, стіл, стілець.</i>	Рекомендовані вправи: Звуковий аналіз слів. Називання першого і останнього звука у слові. «Котрий за порядком звук?» (назвати 2-й, 3-й і т.д. звук у слові).	1. Розвиток розуміння мовлення. 2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом: <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних,

<p>Л Е К Т Р О П Р И Л А Д И</p>	<p><i>розетка, шнур, дріт, телевізор, магнітофон, пилосос, люстра, телефон, радіо, відеомагнітофон, торшер, лампа, комп'ютер, обігрівач, холодильник, міксер, праска, пральна машина, електроплита, тостер, фен, вентилятор, мікрохвильова піч, кондиціонер, морозилка, техніка.</i></p> <p>Дієслівний словник: <i>Розставити, стояти, спати, сидіти, робити, збити, дивитися, радіти, танцювати, слухати, чистити, пилососити, вмикати, вимикати, світити, розмовляти, користуватися, гратися, провітрювати, зігрівати, показувати, прасувати, прати, готувати, підсмажувати, сушити, розігрівати, заморозжувати, діставати.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Дерево'яний, металевий, пластмасовий, кухонна, спальня, письмовий, журнальний, обідній, сервірувальний, дитячий, меблевий, березовий, дубовий, високий, низький, вузький, широкий, кольоровий, великий, маленький, мийний, кришталева, скляна, підлогова, настільна, настінна, двокамерний, гарячий, холодний, пральна, мікрохвильова, теплий, електричний, побутова.</i></p> <p>Словник прислівників:</p>	<p>«Який предмет?» (назвати ознаки слів: <i>телевізор, стілець, стіл, ліжко, шафа, радіо, обігрівач</i>).</p> <p>«Чий, чия, чиє, чії?» (<i>Ліжко(Сашино), диван(Оленчин), пилосос(мамин) тощо</i>).</p> <p>«Що із чого зроблене?».</p> <p>«Скажи навпаки» <i>Старовинні-сучасні, доросла-дитина,</i></p>	<p>«Шукаємо наголошені звуки у слові».</p> <p>«Картинка - звук» (знаходження картинок із заданим звуком).</p> <p>«Скільки у слові складів?» («Відстукай» склади у словах)».</p> <p>«Порахуй слова у реченнях» (назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях): *<i>Павлик ремонтує стілець.</i> *<i>Гра витирає пил із полиці.</i> *<i>Катруся сіла в крісло.</i></p>	<p>синонімічних, переносних, твірних, похідних);</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4. Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5. Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6. Розвиток вміння активно</p>
---	---	--	--	---

<p><i>Зручно, м'яко, ліворуч, праворуч, чисто, прохолодно, холодно.</i></p>			<p>користуватися різними засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем. – виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів; – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і
---	--	--	--

			<p>суфіксів;</p> <ul style="list-style-type: none"> – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії. – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на
--	--	--	--

			реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
--	--	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
М Е Б Л Е Л Е К Т Р О	<p>*<i>Назви меблів.</i> *<i>Частини меблів</i> (<i>кришка, ніжка, ручка, підлокітник, спинка, дверцята</i>).</p> <p>*<i>Зовнішні ознаки(колір, форма).</i> *<i>Матеріал, із якого вони виготовлені.</i> *<i>Призначення меблів, різних їх видів.</i></p> <p>Розгадування загадок-описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей (<i>стілець - табурет, стілець-крісло, диван-крісло</i>).</p> <p>Складання розповідей за темами: *<i>Моя кімната.</i> *<i>Для чого потрібні меблі?</i> *<i>Шлях від дерева до столу.</i> *<i>Новосілля(розтаavimo меблі).</i> *<i>Як я прибирав у квартирі.</i></p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримується правил спілкування; - висловлює свої почуття і емоції за допомогою міміки та пантоміми (<i>радість, гнів, здивування, смуток тощо</i>): розповіді дітей про емоції, коли вони сердились, гнівались тощо; <p>Робота за малюнками. Уявні діалоги «<i>Про що, хочуть розказати нам різні речі</i>».</p> <p>Озвучення картинок із зображенням меблів, електроприладів, побутової техніки, будівництва повних відповідей .</p> <p>Вправа „<i>В магазині дзеркал</i>” (до магазину увійшов покупець, на плечах якої сиділа мавпочка(учень). Вона побачила себе в дзеркалах (дзеркала-діти) і подумала, що це інші мавпочки: „дзеркала” повторюють рухи «мавпочки»).</p> <p>Театр емоцій: <i>виконання емоційних етюдів</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - формування умінь дотримуватись культури спілкування, вживати слова ввічливості під час спілкування, брати участь в діалозі; - формування умінь проявляти ініціативу та використовувати для привернення уваги співрозмовника та отримання необхідного результату відомі їм невербальні засоби комунікації – жести, міміку, пантоміміку; - формування умінь активно реагувати на пропозицію взаємодії; - формування умінь складання діалогу відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування, використання реплік для стимулювання, підтримання діалогу; - формування умінь дібрати відповідно до ситуації спілкування стиль мовлення;

<p>П Р И Л А Д И</p>	<p><i>*Казка про будь-який предмет меблів.</i> <i>*Навіщо потрібні електроприлади?</i> <i>*Правила користування електроприладами.</i> <i>*Допомагаю мамі.</i> <i>*Що було б, якби не було електрики?</i> <i>*Якби я був праскою.</i></p> <p>Складання розповіді за сюжетними картинками.</p> <p>Відповіді на проблемні питання: <i>*На що перетвориться стілець без спинки, крісло без спинки і підлокітників?</i> <i>*Що буде, якщо відімкнути електрику?</i> <i>*Чим користувалися люди до того, як з'явилися електроприлади?</i> <i>*Чому так називають:</i> <i>спинка, підлокітник, стінка, новосілля, холодильник, морозилка, пилосос, електрик, світильник, прибиральниця?</i></p> <p>Пояснення значення виразів: <i>*Сидіти на двох стільцях.</i> <i>*Висіти на телефоні.</i></p>	<p><i>«Соромно», «Ключ знайшовся», «Страх», «Винуватий», «Жахливий перстень».</i> (Додаток)</p> <p>Пам'ятка «Правило розмови по телефону» (практичне вправлення).</p> <p><i>1. Привітатися. Звернути увагу на форму звертання.</i></p> <p><i>2. Відрекомендуватися. Назвати причину дзвінка.</i></p> <p><i>3. Запитати те, про що необхідно дізнатися.</i></p> <p><i>4. Подякувати за здобуту інформацію.</i></p> <p><i>5. Попрощатися.</i></p> <p>Інсценізація вірша Г. Бойка «Ділові розмови». Діалог в парі. Розмову між Петриком та Вовою можна назвати діловою? Чому?</p> <p>Гра-вправа «Телефон» (з різними ситуаціями, коли слухавку бере: а) мама однокласника; б) його брат, з яким ти знайомий; в) сам однокласник; Діалог. Робота в парах, розігрування простих ситуацій: 1. Вихідний день, розмова з подругою (другом) по телефону: переконати подругу (друга) відвідати виставку котів. 2. Уяви, що твого друга не було у школі. Зателефонуй йому, поцікався, що сталося? Мовленнєве завдання: правильно звертайтеся один до одного (Галю, Світланко, друже тощо;)</p>	<p>- формування умінь демонструвати певний рівень вправності у процесі діалогу (логічність, стислість, виразність, доречність, винахідливість);</p> <p>- формування умінь використання в діалозі різних за метою висловлювання речень;</p> <p>- формування умінь дотримуватися теми спілкування, додержуватися правил спілкування (не перебивати співрозмовника, заохочувати його висловити свою власну думку, зацікавлено й доброзичливо вислуховувати співрозмовника);</p> <p>- формування умінь висловити незгоду з позицією іншого так, щоб не образити його;</p> <p>- формування умінь дотримання норм літературної мови під час спілкування;</p> <p>- формування умінь будувати висловлювання певного обсягу, добираючи і впорядковуючи необхідний для реалізації задуму матеріал (епізод із власного життєвого досвіду, прочитаного або прослуханого тексту, розповідь іншої людини);</p> <p>- формування умінь розкривати тему висловлювання, виразно відображати основну думку висловлювання;</p> <p>- формування умінь логічно використовувати</p>
---	--	---	--

		<p><i>вживайте ввічливі слова, дотримуйтесь правил спілкування по телефону .</i></p> <p><i>Діалог «Розмова по телефону». Робота в парах, ситуації розмови: а) з товаришем; б) з дорослими (незнайомими і близькими). в) розповідання прочитаної казки чи оповідання мамі або бабусі «по телефону (іграшковому)».</i></p> <p><i>Висловлювання « ланцюжком» (учитель пропонує учням розказати про себе за початком, який задає сам. Наприклад: « Мені весело (у мене гарний настрій), коли...»</i></p> <p><i>Рольова гра «Диктор». Ситуація: Одна дитина обирається на роль «диктора телебачення», усі інші –«глядачі». Глядачам цікаво дізнатися, яка погода буде сьогодні,(завтра), щоб обрати відповідний одяг. «Диктор» має зробити прогноз погоди. Після закінчення «виступу диктора » «глядачі» розповідають, який одяг одягнуть у зв'язку з прогнозованою погодою».</i></p>	<p>мовленнєвий матеріал, послідовно використовувати мовні засоби відповідно до комунікативного завдання;</p>
--	--	--	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
	Предметний словник: <i>Посуд,каструля,сковорода,ополоник,миска,ніж,кухоль,ківш,сито,</i>	Рекомендовані вправи: «Назви предмети одним словом».	Рекомендовані вправи: Звуковий аналіз слів.	1.Розвиток розуміння мовлення. 2. Уточнення значень наявних у

<p>П О С У Д</p>	<p><i>терка, блюдо, тарілка, виделка, ложка, сервіз, салатниця, сільниця, блюдец, чайник, ваза, глек, самовар, склянка, цукорниця, метал, порцеляна, скло, кришталь, пластмаса, глина, чавун, дерево, срібло, носик, ручка, кришка, стінка, дно, сніданок, обід, вечеря, полудник, кухня, їдальня, кухар.</i></p> <p>Дієслівний словник: <i>Варити, смажити, чистити, різати, розбивати, витирати, мити, накладати, готувати, їсти, терти, просівати.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Крихка, міцна, нова, красива, зручна, скляна, чавунна, металева, порцелянова.</i></p> <p>Словник прислівників: <i>Зручно, гаряче, чисто, красиво.</i></p>	<p>«Який предмет зайвий? Чому?».</p> <p>«Назви частини посуду».</p> <p>«Добери слова-дії до предметів» <i>Наприклад:</i> <i>Чайник-стоїть, наливають, виливають, доливають, миють, сушать, витирають, чистять і т. д.</i></p> <p>«Добери споріднені слова»<i>до слів:</i> <i>сіль, перець, салат, хліб, чай, кава.</i></p> <p>«Заміни слово» <i>(витончена-вишукана, необхідні-потрібні, зварені-приготовані).</i></p> <p>«Шукаємо слова» <i>(прочитай(прослухай) речення, встав пропущені слова:</i> <i>*Салатник лежить...коробці.</i> <i>*Склянка стоїть...полиці.</i> <i>*Чашка стоїть...чайника і т.д.).</i></p> <p>«Граємо словами» <i>(замінити назву іграшки іншим словом ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ:</i> <i>*Чайник закипів.</i> <i>*Тарілки лежать.</i> <i>*Блюдо виблискує.</i> <i>*Ваза стоїть і т.д.).</i></p>	<p>Називання першого і останнього звука у слові.</p> <p>«Рахуємо звуки у словах».</p> <p>«Котрий за порядком звук?» <i>(назвати 2-й, 3-й і т.д. звук у слові).</i></p> <p>«Шукаємо наголошені звуки у слові».</p> <p>«Картинка - звук» <i>(знаходження картинок із заданим звуком).</i></p> <p>«Скільки у слові складів?» <i>(«Відстукай»склади у словах)».</i></p> <p>«Порахуй слова у реченнях» <i>(назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях):</i> <i>Мама придбала чайник.</i> <i>Іра миє кришталеву вазу.</i> <i>Ігор їсть.</i></p> <p>«Додай слово у віршику».</p>	<p>учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3.Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4.Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5.Поєднання слів у</p>
---	--	--	---	---

		<p>«Котрий за порядком предмет посуду?».</p>	<p>словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6.Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем. <ul style="list-style-type: none"> – виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини
--	--	--	--

			<p>і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів;</p> <ul style="list-style-type: none"> – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів; – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії. – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні
--	--	--	--

				<p>шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями;</p> <ul style="list-style-type: none"> – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
--	--	--	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
П О С У Д	<p>*<i>Назви предметів посуду.</i> *<i>Колір, форму, розмір посуду.</i> *<i>Із якого матеріалу зроблений посуд.</i> *<i>Частини посуду.</i> *<i>Для чого потрібен цей посуд?</i></p> <p>Розгадування загадок-описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей (<i>чашка-кухоль, келих-склянка, чайник-кавник</i>).</p> <p>Складання розповідей за темами:</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - узгоджує і керує словами в реченні; - точно формулює запитання та дає відповідь, вживаючи різні види речень; - висловлює свої почуття і емоції за допомогою міміки та пантоміми; користується жестами. <p>Робота за малюнками. Уявні діалоги «<i>Про що хочуть розказати ці речі</i>». Озвучення картинок із зображенням різного посуду, будування повних відповідей.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток навички взаємодії; - стимулювання бажання дитини вступити у комунікативні взаємовідносини; - уточнення, закріплення, автоматизація умінь користуватися різними засобами комунікації (як вербальної, так і невербальної) з метою спілкування; - уточнення, закріплення, автоматизація умінь дітей усвідомлено передавати свої думки за допомогою жестів, символів, піктограм; - формування умінь створювати та будувати діалог відповідно до запропонованої ситуації

<p><i>*Навіщо потрібний посуд? *Накриємо на стіл. *Казка про будь-який предмет посуду. *Якби я був чайником.</i></p> <p>Складання розповідей за сюжетними картинками.</p> <p>Відповіді на проблемні питання: <i>*Що буде, якщо на плиту поставити каструлю (чашку, склянку, глиняний салатник, дерев'яну миску)? *Чому так називають: сільниця, терка, масельничка, хлібниця, соусник, кавник, чайник, салатник, м'ясорубка, домогосподарка, молочник, пароварка?</i></p> <p>Пояснення значення виразів: <i>*Носити воду в решеті. *Не у своїй тарілці. *Товкти воду в ступі.</i></p>	<p>Гра-вправа «<i>Працьовиті діти</i>». Мета: підтримання діалогу, продовження реплік, розпочатих іншою дитиною. Що ви вмієте робити? (<i>Я умію постіль...застилати. Я умію підлогу ...підмітати. Я умію посуд...мити... тощо.</i></p> <p>Робота за оповіданням <i>О. Богунця «Помічниці»</i>. Про яку дівчинку можна сказати, що вона справжня помічниця? Чому? Уяви, що ти розмовляєш на цю тему зі своїм другом. Про що ти спитав би на початку? А що - потім?</p> <p>Дидактична гра «<i>Запам'ятай жести</i>» (без слів, виконання відповідних жестів з використанням піктограм). (Додатки) Послідовне відтворення жестів у прямому і зворотньому порядку.</p> <p><i>Діалоги. Ситуації: вдома бабуся просить когось із дітей допомогти накрити на стіл, зібрати зі столу, подати щось (хліб, цукор помити посуд тощо).</i></p> <p>Виконання вправи «<i>Подякуй герою казки</i>» (Показ героя, за що йому можна подякувати?)</p> <p><i>Вправа в парах: «Приємні слова тобі і мені» («Мені подобається, коли...», «Мені подобається, що ти...»)</i></p> <p><i>Діалог. Робота в парах, розігрування простих ситуацій: а) мама повернулася з роботи, а</i></p>	<p>спілкування, пов'язаної зі спостереженням учнів, їх життєвим досвідом;</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування умінь вести діалог з використанням різних за метою висловлювання речень ; - формування умінь дібрати відповідно до ситуації спілкування стиль мовлення; - формування умінь висловити особисту позицію щодо теми, яка обговорюється; - формування умінь демонструвати певний рівень вправності у процесі діалогу (логічність, стислість, виразність, доречність, винахідливість);
---	---	--

	<p><i>вдома безлад, немитий посуд, брудне взуття сина тощо. Мета спілкування: обговорити з мамою права та обов'язки дитини. Мовленнєве завдання: правильно звертайтеся один до одного (Галю, Світланко, друже тощо); вживайте ввічливі слова, лексику (безлад, настрій, обов'язки, сміття, прибор, посуд, взуття), вираження власного судження: я вважаю....</i></p> <p><i>б) Ситуація «Розбита ваза»: дівчинка ненароком розбила вазу. Вона дуже хвилюється, що скаже мама, коли повернеться з роботи. Мовленнєве завдання: побудуйте розмову між мамою та донькою. Інтонацією передайте хвилювання дівчинки.</i></p> <p><i>Діалог етикетного характеру «Вітання». (– Оленко, вітаємо тебе з днем народження!....; - Бажаємо...). Мета: доповнити та продовжити діалог. Вправлятися у правильному звертанні, вживанні ввічливих слів.</i></p>	
--	--	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
З	Предметний словник: <i>Зима, заметіль, хурделиця, завірюха, мороз, сніг, лід, замет, сніжинка, бурулька, завірюха, пороша, снігопад, сніговик, лижі, забава, ко-</i>	Рекомендовані вправи: «Назви частини» <i>(Дерева, одягу, частини тіла тварини)</i>	Рекомендовані вправи: Виконувати звуковий аналіз слів.	1. Розвиток розуміння мовлення. 2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:

<p>И М А</p>	<p><i>взани,я,поземка,ожеледь,снігопад, сніговик,лижі,ковзани,снігохід, сани,каток,сніжки,сліди.</i></p> <p>Дієслівний словник: <i>Падати.вкривати,лягати,ліпити, ковзати,замітати,їхати,здійма- тися,кружлятися,блищати,іск- ритися,хрустіти.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Холодний,морозяний,іскристий, блискучий,крихкий,різьблений,лег- кий,білий,глибокий,м'який,рихлий, зимовий.</i></p> <p>Словник прислівників: <i>Холодно,морозяно,зимно,темно, шумно,весело,радісно.</i></p>	<p>«Як пересувається тварина?» <i>(Що роблять і як пересуваються дикі тварини та птахи)</i> <i>*Горобець,ворона,сова,сорока.</i> <i>*лисиця,вовк,заєць,білка.</i></p> <p>«Назви який,яка,яке?» <i>(Небо,чоботи,шапка,погода, сонце,сніг,день тощо.)</i></p> <p>«Добери слова» <i>*Сніг</i> – <i>білий,м'який,легкий,пухнастий,лип- кий,холодний,блискучий,сріблястий, мерехтливий,такий,що падає;</i> <i>*Зима</i> – <i>холодна,весела,зла,сувора,морозна, біла,довга;</i> <i>*Сніжинки</i> – <i>білі,легкі,волохаті,пухнасті,красиві ,візерунчасті,прозорі,холодні.</i> <i>- Що можуть робити сніжинки? –</i> <i>Літати,кружлятися,витися,тан- цювати,пурхати.</i></p> <p>«Скажи зі словом немає» <i>*Сніг. А немає...</i> <i>*Завірюха. А немає...</i> <i>*Заметіль. А немає...</i> <i>*Замет. А немає...</i> <i>*Лід. А немає...</i></p> <p>«Склади речення» <i>*Сніг,білий,видав,пухнастий.</i></p>	<p>«Злови звук» <i>(назвати перший (останній) звук у словах).</i> <i>Лютий,грудень,сніг,мороз,вітер, лід,зима,сани,холод,дерево,зірка, холоднеча,завірюха,забава,ка- ток,лижі,ковзани,сніжки.</i></p> <p>«Рахуємо звуки у словах» <i>Годівниця,іній.сніг,мороз,відвіт, лід,зима,сани,холод,дерево,зірка, холоднеча,завірюха,забава,ка- ток,лижі,ковзани,сніжки.</i></p> <p>«Котрий за порядком звук?» <i>Годівниця,іній.сніг,мороз,відвіт, лід,зима,сани,холод,дерево,зірка, холоднеча,завірюха,забава,ка- ток,лижі,ковзани,сніжки.</i></p> <p>«Скільки у слові складів?» <i>Годівниця,іній.сніг,мороз,відвіт, лід,зима,сани,холод,дерево,зірка, холоднеча,завірюха,забава,като к,лижі,ковзани,сніжки.</i></p> <p>«Порахуй слова в реченнях» <i>(Назви 1 (2, 3, 4)слово в реченнях).</i> <i>*Дід мороз прийшов на свято.</i> <i>*Падає сніг.</i> <i>*Петрик з'їжджає з гори.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3.Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4.Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно- синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5.Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних</p>
-----------------------------	--	---	---	--

		<p><i>*Холодна, зима, настала, сніжна.</i> <i>*Зі, малята, гору, снігу, зробили.</i> <i>*Доріжки, дітлахи, від, чистять, снігу.</i> <i>*Вкрилась, широка, льодом, товстим, річка.</i></p> <p>«Що із чого зроблене?» <i>(Подивися на предмети і скажи, із чого вони зроблені: шапка, шуба, чоботи, пальто, капелюх, спідниця, кофта тощо).</i></p> <p>«Скажи навпаки» <i>*Холодний – теплий.</i> <i>*Похмуро – сонячно.</i> <i>*Зима холодна – зима тепла.</i> <i>*День веселий – день сумний.</i> <i>*День сонячний - день похмурий.</i> <i>*Крихкий – міцний.</i> <i>*Узимку ніч довга, а день короткий.</i> <i>*Сніг білий, а асфальт чорний.</i> <i>*Узимку вітер холодний, північний, а влітку теплий, південний.</i></p> <p>«Добери споріднені слова» до слів: <i>зима, сніг, мороз, лід, лижі, холод.</i></p> <p>«Добери синоніми» <i>(Заміни слово близьким за значенням словом)</i> <i>*Заметіль – завірюха - хурделиця.</i> <i>*Сніжок – грудочка.</i></p>	<p>значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем. – виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності
--	--	---	---

		<p>«Граємо словами» (Заміни перше слово в реченнях іншим словом ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ) *Сніг іде. *Зима настала. Діти катаються.</p> <p>«Чий одяг? » (Додати займенники МІЙ, МОЯ, МОЄ, МОЇ, НАШ, НАША, НАШЕ, НАШІ, ТВІЙ, ТВОЯ, ТВОЄ, ТВ ОЇ).</p> <p>«Один – багато» *Сніг – сніги – снігів, багато снігу. *Лід – льоди – льодів, багато льоду. *Зірка – зірки – багато зірок. *День – дні – днів. *Візерунок – візерунки – багато візерунків. *Ніч – ночі – ночей. *Сніжинка – сніжинки – сніжинок. *Сніговик – сніговики – сніговиків. *Санки – санок. *Буря – бурі – бур. *Завірюха – завірюхи – завірюх. *Холоднеча – завірюхи – завірюхи – завірюх. *Холоднеча – холоднечі – холоднеч. *Холод – холоди – холодів. *Забава – забави – забав.</p>		<p>слів; – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів; – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії. – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без</p>
--	--	---	--	--

	<p>«Котрий за порядком предмет?»</p> <p>«Склади речення зі словами» (відміна іменників і прикметників) *зимовий день; *красива ялинка; *сніжна погода.</p> <p>«Назви ласкаво» *Сніг – сніжок. *Мороз – морозець. *Вітер – вітерець. *Лід – льодок. *Зима – зимонька. *Заметіль – заметілька. *Сани – санки. *Холод – холодок. *Дерево – деревце. *Зірка – зірочка. *Сонце – сонечко. *День – деньок. *Ніч – ніченька.</p>		<p>прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.</p>
--	---	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
З И	<p>*Як я помітив(-ла) прихід зими. *Перші прикмети в природі. *Зимові місяці.</p>	<p>Учень/учениця: - розповідає про ступені інтенсивності</p>	<p>- формування розуміння значення та впливу на вчинки людей емоції та навіпаки;</p>

<p>М А</p>	<p>*Звички звірів і птахів взимку. *Зимові забави та розваги.</p> <p>Розгадування та складання загадокописів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Складання розповідей за темами: *Зимові забави. *Зимові зміни в природі. *Новий рік. *Як я ліпив сніговита. *Чому ви любите зиму? *Зима в місті. *Зима в лісі. *Якби я був сніжинкою. *Переказ казки «Снігуронька».</p> <p>Складання розповідей за сюжетними картинками.</p> <p>Відповіді на проблемні питання: *Чому так називають: ожеледь, бурулька, снігопад, поземка, каток, г одівниця? *Як зберегти зиму? *Що буде, якщо взимку не випаде сніг? *Що гарного(поганого)в такому явищі, як сніг?</p>	<p>емоцій (позитивні та негативні емоції), про вплив вчинків на настрій оточуючих.</p> <p>Бесіда. «Емоції та вчинки». Озвучення піктограм, акцентування уваги на різних настрої та відповідно різне емоційне (фонетичне) забарвлення мовлення залежно від обставин.</p> <p>Розмова .Діалог про погоду. «Гарна погода», «Погана погода», «Погода змінилась».</p> <p>Розвиток комунікативних умінь та навичок Виконання емоційного етюдю «Зосередженість», «Роздуми».(Додаток) розвивати умінням констатувати, виражати погодження, підтвердження, судження, наслідок, посилення, обіцянку;</p> <p>«Гостини до сусіднього класу» (з попереднім обговоренням правил привітання та обов'язковим наступним обговоренням вражень і досвіду дітей).</p> <p>Виготовлення: 1.«Вітальні листівки»(з обігруванням поробок у ситуаціях вітання ,гра «Чиє вітання чую») 2. «Квіти-чемні діти»(з пелюстками зі словами вітань, побажань).</p> <p>Схематичне домальовування прояву різних емоцій на сніжинках: «Ми такі різні», «Я-сніжинка».</p> <p>Розширення уявлень про емоції. Гра «Фантазії». Які бувають хмари?(сумні, веселі,</p>	<p>- системне та послідовне збагачення мовлення молодших школярів комунікативно значущими конструкціями;</p> <p>- формування комунікативно-мовленнєвих умінь шляхом активізації правильного, комунікативно мотивованого і стилістично виправданого вживання слів, словосполучень і речень у мовленні молодших школярів з метою надання йому відповідних комунікативних рис .</p> <p>- формування вміння комунікативних поведінки і навичок:</p> <ul style="list-style-type: none"> • розуміти прості запитання, формулювати відповіді на запитання; • використовувати формули мовленнєвого етикету (ввічливі слова, українські форми звертання тощо); • дотримуватись правил спілкування (не перебивати співрозмовника, заохочувати його висловлювати свою думку, зацікавлено й доброзичливо вислуховувати тощо); • дотримуватсь норм літературної мови; <p>- активізація комунікативно мотивованого і стилістично виправданого вживання слів, словосполучень та речень у мовленні з метою надання йому відповідних комунікативних рис;</p> <p>- формування вміння враховувати інтереси інших;</p>
------------------------------	---	---	--

		<p><i>грайливі, страшні тощо.) Розгляд хмар, промовляння фраз від імені здивованої або гнівної хмари.</i></p> <p>Діалог. Ситуація: <i>уявіть синичку, що сидить на дереві поблизу вікна. Мета : з'ясувати труднощі, які переживає синичка суворою зимою. Вправлятися у правильному звертанні один до одного; вживанні ввічливих слів, лексики (житло, тепло, мороз, холодно, важко, тощо); висловлення співчуття синичці.</i></p> <p>Діалог. Ситуація: <i>зимового ранку зустрілися два друга. Мета спілкування: домовитися про підгодівлю пташок взимку. Вправлятися у правильному звертанні один до одного; вживанні ввічливих слів, вживання лексики (годівничка, мороз, холодно, важко, насіння, сільце, я маю іншу думку тощо)</i></p> <p>.Бесіда «Вчасна допомога». <i>Обговорення, розмова з досвіду дітей, пов'язаного із ситуаціями, коли люди можуть потребувати допомоги і надавати її, а також способів висловлення подяки іншій людині.</i></p> <p>Діалог. <i>(обговорити зустріч друзів у класі, обмінятися враженнями про зимові канікули). Вправлятися у правильному звертанні один до одного (Денисе, друже, Катрусю, Оленко тощо), вживання ввічливих слів, вживання лексики (сил набралися, поздоровішали, всюди побували, радості не забудемо, гарний настрій тощо).</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - розширення та активізація словникового запасу учнів, сприяння у використанні різноманітних граматичних засобів мови при побудові власних висловлювань; - ознайомлення учнів із емоціями, піктограмами, жестами, та формування уміння користуватися ними під час спілкування із дорослими та однолітками, формування уміння виконувати дії за наслідуванням; - формування навички правильно, відповідно до прийнятих норм поведінки (мовленнєвого і немовленнєвого етикету): вітатися, прощатися, звертатися з проханням, правильно поводитися під час бесіди; - навчання дітей усвідомлено передавати свої почуття, наміри за допомогою жестів, символів, піктограм: розташовувати матеріал в належній послідовності, дотримуватися її, відтворювати необхідні дії, за необхідності змінювати послідовність; - формування уміння дітей домовлятися між собою за допомогою мовленнєвих та немовленнєвих засобів спілкування:
--	--	---	---

		Перегляд мультфільма «Дванадцять місяців» за С.Маршаком, обговорення, використання формул подяк.	жестів, набору піктограм;
--	--	--	---------------------------

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
З И М О В І З А Б А В И	<p>Предметний словник: <i>Зима, заметіль, хурделиця, завірюха, мороз, сніг, лід, замет, сніжинка, бурулька, пороша, снігопад, сніговик, лижі, забава, ковзани, снігохід, сани, каток, сніжки, сліди.</i></p> <p>Дієслівний словник: <i>Падати, вкривати, лягати, ліпити, ковзати, замітати, їхати, здійснитися, кружлятися, блищати, іскритися, хрустити.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Холодний, морозяний, іскристий, блискучий, крихкий, різьблений, легкий, білий, глибокий, м'який, рихлий, зимовий.</i></p> <p>Словник прислівників: <i>Холодно, морозяно, зимно, темно, шумно, весело, радісно.</i></p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Назви який, яка, яке?» <i>Погода, сонце, сніг, день, сніговик, сани, лижі тощо.</i></p> <p>«Скажи зі словом НЕМАЄ» *Санки – немає санок. *Ковзани – немає ковзанів. *Лижі – немає лиж. *Сніг – немає снігу. *Сніговик – немає сніговика. *Лід – немає льоду. *Каток – немає катка.</p> <p>«Скажи навпаки» *Похмуро – сонячно. *Зима холодна – зима тепла. *День веселий – день сумний. *День сонячний – день похмурий. *Крихкий – міцний. *Узимку ніч довга, а день короткий.</p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Злови звук» <i>(Назвати перший(останній)звук у словах).</i> <i>Зима, заметіль, хурделиця, завірю, мороз, сніг, лід, замет, сніжинка, бурулька, пороша, снігопад, сніговик, лижі, ковзани, снігохід, сани, каток, сніжки, сліди.</i></p> <p>«Рахуємо звуки у словах» <i>Сніговик, лижі, ковзани, снігохід, сани, каток, сніжки, сліди.</i></p> <p>«Котрий за порядком звук?» <i>(Назви 2-й, 3-й, 4-й звук у слові).</i> <i>Лід, зима, сани, холод, забава, каток, лижі, ковзани, сніжки.</i> «Шукаємо наголошені звуки» <i>Зима, заметіль, хурделиця, заві-</i></p>	<p>1. Розвиток розуміння мовлення.</p> <p>2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних</p>

		<p><i>*Сніг білий, а асфальт чорний.</i> <i>*Узимку вітер холодний, північний, а влітку теплий, південний.</i></p> <p>«Добери споріднені слова» <i>Зима, сніг, мороз, лід, лижі, холод.</i></p> <p>«Граємо словами» <i>(Замінити перше слово в реченнях іншим словом: ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ).</i> <i>*Петрусь ліпить.</i> <i>*Ганна з їжджає.</i> <i>*Діти катаються.</i></p> <p>«Чий одяг?» <i>(Додати займенники МІЙ, МОЯ, МОЄ, МОЇ, НАШ, НАША, НАШЕ, НАШІ, ТВІЙ, ТВОЯ, ТВОЄ, ТВОЇ).</i></p> <p>«Один - багато» <i>*Сніг – сніги – снігів, багато снігу.</i> <i>*Лід – льоди – льодів, багато льоду.</i> <i>*Сніговик – сніговими – сніговиків.</i> <i>*Сани – саней.</i> <i>*Холод – холоди – холодів.</i> <i>*Забава – забави – забав.</i></p> <p>«Склади речення зі словами (відміна іменників і прикметників)» <i>*Нові ковзани.</i> <i>*Швидкі лижі.</i></p>	<p><i>рюха, мороз, сніг, лід, замет, сніжинка, бурулька, пороша, снігопад, сніговик, лижі, ковзани, снігохід, сани, каток, сніжки, сліди.</i></p> <p>«Картинка - звук» <i>(Показати ті картинки, в назві яких є заданий звук).</i> «Скільки у слові складів?» <i>Лютий, грудень, сніг, мороз, вітер, лід, зима, сани, холод, дерево, зірка, холоднеча, завірюха, забава, каток, лижі, козак, сніжки.</i></p> <p>«Порахуй слова у реченнях» <i>*Це санчата.</i> <i>*Тато купив ковзани.</i> <i>*Петрик з їжджає з гори.</i></p>	<p>синтаксичних конструкцій.</p> <p>4. Удосконалення граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5. Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <p>– розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд</p>
--	--	--	--	--

		<p><i>*Сніжна баба.</i></p> <p>«Назви дію» (Закінчи речення,кидаючи сніжок) *Взимку завірюха...(мете). *Вночі вітер в трубах...(виє,завиває). *Зі снігової хмари сніжки...(падають,летять,кружляють). *У лісі взимку голодний вовк...(виє). *На зиму ведмідь у барлозі...(засинає). *Мороз щоки і ніс...(щипає). *Узимку вода в річці...(замерзає). *Іній на гілках дерев...(блищить). *Узимку сніг все навколо...(накриває). *Дерева взимку...(сплять). *Під снігом травичка взимку...(гріється). *Узимку комахи...(ховаються).</p> <p>«Без чого не буває зими»? Не буває зими без...(снігу,бурульок,санчат,гори,ковзанів,лиж,катків).</p>		<p>голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів;</p> <p>– навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів;</p> <p>– виховання вміння добирати споріднені слова;</p> <p>– розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії.</p> <p>– навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів;</p> <p>– практичне засвоєння деяких</p>
--	--	---	--	---

			<p>форм словотворення та словозміни;</p> <ul style="list-style-type: none"> – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
--	--	--	---

Т е	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
--------	-----------------------------	--	---

М а			
З И М О В І З А Б А В И	<p><i>*Яка зараз пора року.</i></p> <p><i>*У які ігри діти люблять грати взимку.</i></p> <p><i>*Що їм потрібно для зимових ігор.</i></p> <p>Розгадування загадок-описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Складання розповідей за темами: <i>*Зимові забави.</i> <i>*Як я ліпив сніговита.</i> <i>*Чому ви любите зиму?</i> <i>*Зима в місті.</i></p> <p>Складання розповідей за сюжетними картинками.</p> <p>Відповіді на проблемні питання: <i>*Чому так називають: снігохід, каток?</i> <i>*Що буде, якщо взимку не випаде сніг?</i> <i>*Що гарного, що поганого в такому явищі, як сніг?</i></p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - узгоджує і керує словами в реченні; - точно формулює запитання та дає відповідь, вживаючи різні види речень; - складає повідомлення, діалог, опис за аналогією або за даною лексичною темою; - користується правилами ведення діалогу; - дотримується правил мовлення; <p>Вправа «Я найбільше люблю взимку... (що робити)?», щоб залучити всіх учнів до висловлювання, кожний після побудови висловлювання передає «естафету»- веселу о сніжинку-смайлика.</p> <p>Діалог. Робота в парах. Ситуація «Розмова про канікули».</p> <p><i>Коли почалися канікули?</i> <i>Коли закінчилися канікули? Що ти робив(ла) на канікулах?</i></p> <p>Діалог. Робота в парах: а) розмова дітей по телефону, діти запрошують один одного на вулицю гуляти. Ситуація: б) розмовляють мама та син; в) двоє дітей розмовляють біля вікна про те, в які ігри граються діти за вікном.</p> <p>Діалог. Робота в парах «Як ми ліпили сніговика».</p> <p>Виконання вправи «Подякуй герою казки»</p>	<p>- практичне вправлення у діалогіванні, формування: а) уміння вступати в діалог відповідно до запропонованої ситуації й мети спілкування; б) уміння підтримувати діалог на задану тему; в) уміння користуватися етикетними нормами; г) дотримуватися правил спілкування; д) додержуватися норм літературної мови;</p> <p>- формування монологічного мовлення: а) використання норм орфоєпії; б) правильне інтонування речень; в) мовленнєве оформлення (розкриття теми, основної думки, дотримання причинно-наслідкових зв'язків, розуміння їх, дотримання лексичної та граматичної сполучуваності, структура монологу: вступ, основна частина, заключна);</p>

(Показ героя, за що йому можна подякувати ?)

Виконання емоційного етюд «Ваня просить вибачення», «Добрий хлопчик». (Додаток)

Бесіда «Як дарувати радість»: Як подарувати радість своїм друзям та близьким?; Як зробити приємне іншим, коли у них свято? Які свята можуть відзначати діти? Що важливо для відчуття свята? Які слова будуть доречними в цих випадках? Чи може зіпсувати свято відсутність привітань?

*Розповідь «Якого кольору радість?»
Схематичне домальовування прояву різних емоцій на новорічних кульках.*

Діалог. Робота в парах. Мета: відтворити розмову Діда Мороза і Снігуроньки. Мовленнєве завдання: правильно звертайтеся один до одного (Діду Морозе, Снігуронько, внучко, дідусю тощо); вживайте ввічливі слова, лексику: я іду через долини, через гори, вирушаю гостювати до дітвори, всю Україну обійду, всіх дітей пригощу, привітаю, обніму, гостинці...

Діалог «Новорічний ранок». Мета: скласти діалог, спочатку в парах, потім підключити всіх дітей команди. Ситуації: діти розмовляють про зимові свята або дорослий розпитує дитину; вдома батьки з дитиною прикрашають ялинку, дорослі просять подавати ялинкові прикраси; розмова про подарунки, які приніс Святий Миколай; розмова дітей про підготовку до

		<i>Нового року; розмова двох про те, чи є ялинка вдома, яка вона.</i>	
--	--	---	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Д О М А Ш Н І Т В А Р И Н И	<p>Предметний словник: <i>Тварини, кішка, кіт, кошенята, собака, пес, корова, бик, лошата, коза, козел, козенята, вівця, баран, ягнята, свиня, кабан, поросята, кролик, кролиця, кроленята, кінь, кобила, хлів, господиня, господар, свинарка, доярка, конюх, пастух, хлів, корівник, свинарник, стайня, грива, вим'я, копита, роги, хвіст, морда.</i></p> <p>Дієслівний словник: <i>Мукапати, бекати, іржати, нявкнув, гавкати, хрюкати, гарчати, стрибати, бігати, скакати, їсти, пити.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Великий, дрібний, маленький, корисний, короткий, горбатий, розумний, пухнастий, вірний, швидкий, густий.</i></p> <p>Словник прислівників:</p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Назви одним словом» *Свиня, кабан, поросля. *Свинарка, доярка, конюх. *Коза, корова, вівця. *Свинарник, стайня, корівник. *Кролик, кішка, собака.</p> <p>«Яка тварина зайва?» *Корова, коза, вівця, кошеня. *Цуценя, ягня, кіт, теля. *Кролик, заєць, собака, кінь.</p> <p>«Назви частини тіла тварини»</p> <p>«Склади слово» (Назви одним словом тварину, якщо у неї...) *У корови довгий хвіст – довгохвоста. *У бика гострі роги – гостророгий.</p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>Виконувати звуковий аналіз слів.</p> <p>«Злови звук» (Назвати перший (останній) звук у словах). <i>Корова, теля, коза, козел, баран, кінь, кобила, лоша, кішка, окроли, кіт, собака, пес, цуценя, кабан, поросля, хлів, грива, копито, роги, хвіст.</i></p> <p>«Рахуємо звуки у словах» <i>Корова, теля, коза, козел, баран, кінь, кобила, лоша, кішка, окроли, кіт, собака, пес, цуценя, кабан, поросля, хлів, грива, копито, роги, хвіст.</i></p> <p>«Котрий за порядком звук?»</p>	<p>1. Розвиток розуміння мовлення.</p> <p>2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних</p>

<p><i>Швидко, поволі, тужливо, тонко, корисно, тепло.</i></p>	<p><i>*У свині короткі ноги – коротконога.</i> <i>*У кролика довгі вуха – довговухий.</i> <i>*У коня довга грива – довгогривий.</i> <i>*У вівці – м'яке хутро – м'якохутра.</i></p> <p>«Скажи навпаки» <i>*Дикий – домашній.</i> <i>*Маленький – великий.</i> <i>*Крупний – дрібний.</i> <i>*Короткий – довгий.</i> <i>*У корови довгий хвіст, а у свині – короткий.</i> <i>*У свині жорстка щетина, а в кішки хутро м'яке.</i> <i>*У свині товсті ноги, а у ягняти тонкі ноги.</i></p> <p>«Добери споріднені слова» до слів: <i>будинок, корова, телля, кінь, кіт.</i></p> <p>«Добери синоніми» до слів: <i>будка, великий, сильний.</i></p> <p>«Шукаємо слова» <i>*Порося сидить...калюжі.</i> <i>*Кролик сховався...годівницю.</i> <i>*Телля стоїть...корови.</i></p> <p>«Хто за ким бігає»(прийменник за) <i>-Склади речення зі словом за.</i></p>	<p><i>Корова, телля, коза, козел, баран, кінь, кобила, лоша, кішка, окроли, кіт, собака, пес, цуценя, кабан, поросля, хлів, грива, копито, роги, хвіст.</i></p> <p>«Шукаємо наголошені звуки» <i>Корова, телля, коза, козел, баран, кінь, кобила, лоша, кішка, окроли, кіт, собака, пес, цуценя, кабан, поросля, хлів, грива, копито, роги, хвіст.</i></p> <p>«Картинка - звук» <i>(Відшукати ті картинки, у назві яких є заданий звук).</i></p> <p>«Скільки у слові складів?» <i>Корова, телля, коза, козел, баран, кінь, кобила, лоша, кішка, окроли, кіт, собака, пес, цуценя, кабан, поросля, хлів, грива, копито, роги, хвіст.</i></p> <p>«Порахуй слова в реченнях» <i>(Назви 1-е(2-е, 3-е, 4-е) слово в реченнях).</i> <i>*Собака спить у будці.</i> <i>*Корова їсть траву.</i> <i>*Кішка нявкає.</i></p>	<p>синтаксичних конструкцій.</p> <p>4. Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5. Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <p>– розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова,</p>
---	--	---	--

		<p><i>*Цуценя бігає за собакою.</i> <i>*Кошеня бігає...</i> <i>*Теля бігає...</i> <i>*Лоша бігає...</i> <i>*Порося бігає...</i> <i>*Козеня бігає...</i></p> <p>«Граємо словами» (-Заміни назву предмета іншим словом ВІН,ВОНА,ВОНО,ВОНИ). <i>*Кролик стрибає.</i> <i>*Собака гарчить.</i> <i>*Кошенята граються.</i> «Порахуй тварин або котра за порядком тварина? »</p> <p>«Склади речення зі словами» <i>*Спритна кішка.</i> <i>*Вірний пес.</i> <i>*Пухнастий кролик.</i></p> <p>«Кого не стало?» <i>*Свиня – свині.</i> <i>*Собака – собаки.</i> <i>*Корова – корови.</i> <i>*Ягня – ягняти тощо.</i></p>	<p>послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів;</p> <p>– навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів;</p> <p>– виховання вміння добирати споріднені слова;</p> <p>– розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії.</p> <p>– навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів;</p>
--	--	---	---

			<ul style="list-style-type: none"> – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
--	--	--	--

Т е м	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
-------------	-----------------------------	--	---

а			
<p>Д О М А Ш Н І Т В А Р И Н И</p>	<p><i>*Назвитварини.</i> <i>*Зовнішній вигляд(частини тіла).</i> <i>*Де живе.</i> <i>*Чим харчується.</i> <i>*Як звать дитинчат.</i> <i>*Яку користь приносить людині.</i></p> <p>Складання загадок-описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей (коза - корова).</p> <p>Складання розповідей за темами: <i>*Яку користь приносять домашні тварини?</i> <i>*Як люди доглядають за домашніми тваринами?</i> <i>*Казка про улюблену домашню тварину.</i> <i>*Пихатість домашніх тварин.</i> <i>*Якби я був кошеням.</i></p> <p>Відповіді на проблемні питання: <i>*Чи зможуть домашні тварини вижити на волі?</i> <i>*Чому так називають:стайня,свинарник,доярка?</i></p> <p>Пояснення значення виразів: <i>*Як корова язиком злизала.</i> <i>*Як кішка із собакою.</i> <i>*Купувати kota в мішку.</i></p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - узгоджує і керує словами в реченні; - точно формулює запитання та дає відповідь, вживаючи різні види речень; - складає повідомлення, діалог, опис за аналогією або за даною лексичною темою; - користується правилами ведення діалогу; - дотримується правил мовлення; <p><i>Гра - вправа «Запитання – відповідь»</i></p> <p><i>Слон - це дикий звір?Так, це дикий звір. Курка-це дика пташка? Ні, це домашня пташка тощо.(Далі завдання ускладнюються. Учня потрібно ввести дані питання в складений ними діалог).</i></p> <p>Інсценізація укр. нар. пісеньки «Кукуріку, півнику». <i>Навчати передавати голосом запитання. З яким почуттям півник розказує про свою хатоньку?Передай ці почуття.</i></p> <p>Робота за малюнками. Уявні діалоги «<i>Про що хочуть розказати тваринки</i>».</p> <p>Озвучення картинок із зображенням тварин: оформлення повних відповідей .</p> <p><i>Гра «Насправді чи вигадка». Мета: скласти правдиву чи вигадану розповідь про тварин. Слухачі вгадують де казка, а де розповідь,</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - формування розмовного мовлення; - розширення можливостей учнів встановлювати контакти, виражати свої почуття, домагатися виконання своїх бажань; - формування знань про інтонаційну виразність в імпресивному мовленні; - формування уявлень про інтонаційну виразність в експресивному мовленні, яка передається емоційністю почуттів за допомогою сили, темпу, модуляції, висоти та тембру голосу; - формування уміння користування різними інтонаціями: питальною, розповідною, спонукальною, окличною.

	<p><i>доводять свою думку.</i></p> <p><i>Діалог-розпитування з використанням готових віршованих діалогів (І. Січовик «Ей, стовпчику!..», «Є у мене вірний друг...» ,М. Познанська «Півники побились» тощо).</i></p> <p><i>Діалог-домовленість з використанням готових діалогів прозових творів (В. Сухомлинський «Ледача подушка», укр. нар. казка «Вовк і Бусьок», М. Герасименко «Магніт», В. Струтинський «Сідайте, будь ласка...», А. Коцур «Як кошеня з хвостиком посварилося» тощо).</i></p> <p><i>Бесіда про ступені інтенсивності емоцій (позитивні та негативні емоції), про вплив вчинків на настрій оточуючих «Емоції та вчинки»,</i></p> <p><i>Інсценізація прослуханих чи колективно складених казок, оповідань. (На початковому етапі діти лише відтворюють репліки героїв, з відповідною інтонацією таких казок, як,наприклад «Ріпка», «Колобок» тощо, а згодом імпровізують,передаючи основний зміст реплік своїми словами.</i></p> <p><i>Театр емоцій: Виконання емоційних етюдів «Кошеня»,«Дюймовочка та хрущі», «Гидке каченя», «Нічні звуки».(Додаток).</i></p> <p><i>Читання уривка казки «Троє поросят».</i></p>	
--	--	--

Програвання етюдів з переходом у позитивні емоції: радість, здивування.

Відтворення ситуації за серією картинок а) «Знайшли цуценя» .Лексика: Грицю, цуцику, Миколка, цуценятко ледь живе, хай у нас живе, зроблю, буду доглядати, друг. б) «Як ми спасали кошеня від великого собаки ». Лексика: кошеня, сердитий собака, маленьке, скуйовджене, жалібно нявчало, доглядати, прогнати.

Озвучення картинок із зображенням тварин: Навіщо тварині вуха, ніс, хвіст, лапи? Чи вітаються тварини між собою та людьми, як вони це роблять?

Гра «Театр тварин» (за ширмою). Уявіть себе в ролі будь-якої тваринки та розкажіть про будь-який випадок з її життя (курки, качура, віці тощо). Треба намагатися голосом, інтонацією передати характерні поведки тваринки. Переможе той, кого правильно впізнають більшість дітей. Робота за малюнками.

Уявні діалоги «Про що розкажуть дві картинки». На двох картинках ми бачимо маленьке кошеня, яке сидить на дереві, а спуститися боїться. Як хлопчик звернеться за допомогою до дорослої незнайомої людини і як до старшого школяра, який гуляє у дворі.

Діалог-розпитування з використанням оповідання Б.Вовка «З кого песик приклад бере». А які ваші відповіді будуть на запитання

		<i>автора.</i>		
Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
Д И К І Т В А Р И И Н А Ш О Г О К Р А Ю	<p>Предметний словник: <i>Тварини, звірі, вовк, вовчиця, лисиця, лис, білка, їжак, їжачиха, заєць, борсук, ведмідь, ведмедиця, лось, олень, бобер, паца, ікло, морда, черево, хутро, лапи, ліс.</i></p> <p>Дієслівний словник: <i>Здобувати, стрибати, нишпорити, вити, гарчати, пицяти, ревити, полювати, ховатися, учити, охороняти, смоктати, брязкати, ласувати, плавати.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Кошлатий, кудлатий, пухнастий, сильний, хитрий, колючий, швидкий, спритний, бурий, зубастий, незграбний, клишоногий, красивий, гострі, могутній, гнучкий, неповороткий, обережний, хижий.</i></p> <p>Словник прислівників: <i>Прохолодно, свіжо, холодно.</i></p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Назви частини тіла тварини».</p> <p>«Хто де живе?»: * У норі живе (хто?) лисиця. * У барлозі ... * У дуплі ...</p> <p>«Кому що дамо?»: * М'ясо вовкові. * Малину ... * Мед ... * Кору дерева ... * Яблуко ... * Горіхи ... * Гриби ... * Мишку ...</p> <p>«Вгадай, хто це?» * Бурій, клишоногий, незграбний * Сірий, зубастий, страшний ... * Хитра, пухнаста, руда ... * Маленький, довговухий, полохливий ... * Колючий ...</p> <p>«Чий хвіст, чия голова?»:</p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>Звуковий аналіз слів.</p> <p>«Злови звук (назвати перший і останній звук у словах)»: <i>тварини, звірі, вовк, вовчиця, лисиця, лис, білка, їжак, їжачиха, заєць, борсук, ведмідь, ведмедиця, лось, олень, бобер, паца, ікло, морда, черево, хутро, лапи.</i></p> <p>«Рахуємо звуки у словах»: <i>паца, ікло, морда, черево, хутро, лапи.</i></p> <p>«Котрий за порядком звук?» (назвати 2-й, 3-й і т.д. звук у слові): <i>білка, ведмідь, їжак, лось, борсук.</i></p> <p>«Шукаємо наголошені звуки у слові» <i>Тварини, звірі, вовк, вовчиця, лисиця, лис, білка, їжак.</i></p> <p>«Картинка - звук» (знаходження картинок із</p>	<p>1. Розвиток розуміння мовлення.</p> <p>2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4. Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення</p>

		<p><i>оленячі роги, заячий хвіст, білячі вуха і т.д.</i></p> <p>«Добери споріднені слова» <i>Заєць, ведмідь, лис, дикий.</i></p> <p>«Добери синоніми» <i>Бродити, великий, сильний.</i></p> <p>«Шукаємо слова» <i>(прочитай(прослухай) речення, встав пропущені слова:</i> <i>Білка сидить ...дереві. Ведмідь спить...барлозі. Заєць сховався...кущик і т.д.)».</i></p> <p>«Граємо словами» <i>(замінити назву іграшки іншим словом ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ:</i> <i>Заєць стрибає. Лисиця полює. Ведмежата граються і т.д.)</i></p> <p>«Котра за порядком тварина?».</p> <p>«Кого не стало?» <i>Білки, ведмедя, їжака, зайця, лося.</i></p>	<p>заданим звуком).</p> <p>«Скільки у слові складів?» («Відстукай»склади у словах)» <i>Тварини, звірі, вовк, вовчиця, лисиця, лис, білка, їжак, їжачиха, заєць, борсук, ведмідь, ведмедиця, лось, олень, бобер, паща, ікло, морда, черево, хутро, лати.</i></p> <p>«Порахуй слова у реченнях» <i>(назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях):</i> <i>Вовк живе у лісі.</i> <i>Ведмідь ловить рибу.</i> <i>Заєць стрибає.</i></p>	<p>граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5. Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів;
--	--	---	---	---

			<p>визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів;</p> <p>– навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів;</p> <p>– виховання вміння добирати споріднені слова;</p> <p>– розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії.</p> <p>– навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів;</p> <p>– практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни;</p> <p>– виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі,</p>
--	--	--	--

			<p>відмінку;</p> <ul style="list-style-type: none"> – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
--	--	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
<p>Д И К І Т В А Р И И Н А Ш О Г О К Р А Ю</p>	<p><i>*Назви тварини.</i> <i>*Де живе.</i> <i>*Зовнішній вигляд(розмір, забарвлення, довжина хутра, відмітні риси).</i> <i>*Житло (барліг, нора, дупло...).</i> <i>*Звички.</i> <i>*Як здобуває корм.</i> <i>*Як захищається.</i> <i>*Як харчується.</i> <i>*Хто є його ворогом.</i> <i>*Як називаються його дитинчата.</i></p> <p>Розгадування загадок-описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Складання розповіді за темами: <i>*Як слід поводитися у лісі?</i> <i>*Як тварини захищаються від хижаків?</i> <i>*Навіщо тварині вуха, ніс, хвіст, лапи?</i> <i>*Казка про улюблену тварину.</i> <i>*Якби я був зайцем.</i> <i>*Якщо б я був ведмедем.</i></p> <p>Складати розповіді за сюжетними картинками.</p> <p>Відповіді на проблемні питання:</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримується правил спілкування; - висловлює свої почуття і емоції за допомогою міміки та пантоміми, користується жестами; - інсценізує казки, уривки з прочитаних творів тощо. <p>Інсценізація казки «Лисиця та їжак», що треба передати голосом, виконуючи ролі лисиці та їжачка? <i>Закінчи речення: Лисиця хижа, а їжак...? Лисиця улеслива, а їжак...?</i></p> <p>Інсценізація укр. нар. пісеньки «Добрий вечір, зайчику». Навчати передавати голосом запитання.</p> <p>Робота за малюнками. Уявні діалоги «<i>Про що хочуть розказати нам тваринки</i>».</p> <p>Озвучення картинок із зображенням тварин: будування повних відповідей .</p> <p>Створення ситуації для спілкування в парах з метою одержання інформації: <i>дві подружки, повертаючись з лісу, побачили їжачка. Одна з подруг зраділа й поклала його в кошик, щоб віднести додому. Інша дівчинка зупинила подругу і щось сказала. Дівчинка витягла їжачка з кошика і відпустила.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - формування умінь структурувати смислову ситуацію, виділяти в ній основні компоненти і виражати їх у мовній формі, умінь планувати власне висловлювання; - формування навичок виразної вимови, які опираються на мовне чуття; - формування умінь розрізняти наголошені й ненаголошені склади, інтонувати різні за метою висловлювання і структурою речення, підвищувати й понижувати голос під час спілкування, прискорювати й уповільнювати темп мовлення; - оволодіння умінь діалогічного і монологічного мовлення, культури мовлення (слухати уважно, не перебиваючи співрозмовника, намагатися бути ввічливим, тактовно відповідати на запитання); - формування комунікативних умінь передбачає навчання учнів добирати мовні засоби відповідно до типу і стилю мовлення з урахуванням ситуації спілкування;

<p><i>*Хто буває хоробрий і боязкий(у яких випадках)?</i> <i>*Хто моторний і незграбний?</i></p> <p>Пояснення значення виразів: <i>*Женеться за двома зайцями.</i> <i>*Крутитися як білка в колесі.</i> <i>*Вовк в овечій шкурі.</i></p>	<p><i>*Як слід поводитися у лісі?</i> Озвучення картинок із зображенням тварин: <i>Як тварини захищаються від хижаків? Навіщо тварині вуха, ніс, хвіст, лапи? Чи вітаються тварини між собою, як вони це роблять?</i> Учень повинен уміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - класифікувати тварин за місцем проживання; - міркувати, робити висновки і висловлювати свої думки у формі діалогу ; - узгоджувати свої дії з думкою товаришів. <p><i>Дидактична гра «Розсели звірів» (з використанням наочності). Завдання: розсели звірят за місцем проживання; знайди поміж тварин тих, хто може жити поряд, а хто ні. Чому ?</i> <i>Правила гри: обов'язково поясни свою думку, прислухайся до порад друзів.</i></p> <p><i>Діалог-домовленість з використанням Діалогу чаплі та совеня за оповіданням В. Сухомлинського « Моя мама сама красива».</i></p> <p><i>Учень повинен спостерігати за: зміною інтонації, міміки, рухів та іншими засобами вираження емоцій.</i></p> <p>Театр емоцій: <i>«Розгнівана ведмедиця».</i> (Додаток) Бесіда про ступені</p>	
--	---	--

інтенсивності емоцій (позитивні та негативні емоції), про вплив вчинків на настрої оточуючих *«Емоції та вчинки»*,

Діалог за казкою *«Лисиця та Вовк»*. Мета: відтворення розмови Вовка та Лисички з використанням звертань: *Вовче, Лисичко, кумонько, кумцю, вовчий хвіст, ловися, рибко; лексики (мерзни, мерзни, вовчий хвосте; ловися, рибко, велика та велика, ополонка, сиди та приказуй тощо)*.

Діалоги за казками: *«Зайчикові хатка», «Теремок», «Рукавичка»* (промовляння вітальних формул тощо).

Комунікативне переказування (з орієнтацією на слухача) за казкою *«Вовк та семеро козенят»* (Після слухання казки, обговорення ситуації, про яку розповідається у казці, запропонувати учневі уявити себе маленьким козеням, яке сховалося за піч, і розповісти «козі» про те, що трапилося, поки її не було вдома; вирішення мовленнєвих завдань: правильно звертатися один до одного: *мамо, вовче, діточки тощо; вживання відповідної лексики: козенята, вовкові, хвалю, замкнути, відчиняти тощо*).

Перегляд мультфільмів, озвучення (звук вимкнено) *«Крихітка Єнот», «Пригоди кота Леопольда»* (визначення настрою казкових персонажів та пояснення причин такого настрою).

--	--	--	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
З О О П А Р К	<p>Предметний словник: Слон, бегемот, жираф, зебра, Кенгуру, носоріг, мавпа, лев, тигр, леопард, антилопа, пантера; роги, копита, тулуб, хобот, ікло, грива, хутро, голки, шкура, паща, лапи, черево, кігті, південь.</p> <p>Дієслівний словник: Здобувати, стрибати, нишпорити, вити, гарчати, нищати, ревити, полювати, ховатися, учити, охороняти, смоктати, брязкати, ласувати, плавати.</p> <p>Словник ознак: Кошлатий, кудлатий, пухнастий, сильний, хитрий, колючий, швидкий, спритний, зубастий, красивий, гострі, смугастий, могутній, гнучкий, обережний, хижий..</p> <p>Словник прислівників: Спекотно, задушливо, тепло.</p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Четвертий зайвий» *Слон, лев, собака, тигр. *Крокодил, кенгуру, жираф, кішка. *Заєць, зебра, кобра, пантера.</p> <p>«Скажи правильно» *Хто швидший? (черепаха чи кобра)- КОБРА ШВИДША ЗА ЧЕРЕПАХУ. *Хто важчий? (крокодил чи кенгуру). *Хто сильніший? (тигр чи зебра). *Хто більший? (слон чи лев). *Хто вищий? (жираф чи тигр).</p> <p>«Навіщо?» *Навіщо мавпочці хвіст? *Навіщо слонові хобот? *Навіщотигрові ікла? *Навіщожирафу довга шия? *Навіщо зебри смужки?</p> <p>«Хто у кого?» *У лева – левеня, левенята.</p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>Звуковий аналіз слів.</p> <p>«Злови звук» (назвати перший і останній звук у словах): мавпа, бегемот, слон, лев, леопард, носоріг, крокодил, зебра, буйвол, антилопа, верблюд, кенгуру.</p> <p>«Рахуємо звуки у словах» Гори, копита, тулуб, хобот, ікло, хутро, грива, голки, шкура, паща, лапи, черево, кігті.</p> <p>«Котрий за порядком звук?» (назвати 2-й, 3-й і т.д. звук у слові): слон, бегемот, жираф, зебра, кенгуру, носоріг, мавпа, лев, тигр, леопард, антилопа, пантера.</p> <p>«Шукаємо наголошені звуки у слові»</p>	<p>1. Розвиток розуміння мовлення.</p> <p>2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4. Удосконалювання граматичних навичок:</p>

		<p><i>* У тигра – тигреня, тигренята.</i> <i>* У слоники – слоненя, слоненята.</i> <i>* У жирафи – жирафеня, жирафенята.</i> <i>* У верблюдиці – верблюденя, верблюденята.</i> <i>* У кенгуру – кенгуреня, кенгуренята.</i> <i>* У зебри – зебренья, зебреньята.</i></p> <p>«Склади слово» <i>* У жирафа довга шия – жираф який? – довгоший.</i> <i>* У бегемота товсті ноги - ...</i> <i>* У лева густа грива - ...</i> <i>* У мавпи довгий хвіст - ...</i> <i>* У верблюда два горби - ...</i> <i>* У слона великі вуха - ...</i> <i>і т.д.</i></p> <p>«Коли ми так говоримо про людей?»: <i>* Лєвова грива.</i> <i>* Крокодилячі сльози.</i> <i>* Гупає, як слон.</i> <i>* Шкіра, як у бегемота.</i> <i>* Мавпячі кривляння.</i> <i>* Черепашачий крок.</i> <i>* Вовчий апетит.</i></p> <p>«Скажи навпаки»: <i>* Короткий – довгий.</i> <i>* Хоробрий – боязкий.</i></p>	<p><i>Здобувати, стрибати, нишпорити, вити, гарчати, пицати, ревити, полювати, ховатися, учити, охороняти, смоктати, брязкати, ласувати, плавати.</i></p> <p>«Скільки у слові складів? («Відстукай»склади у словах)»: <i>носоріг, крокодил, зебра, буйвол, антилопа, верблюд, кенгуру..</i></p> <p>«Порахуй слова у реченнях»(назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях): <i>У жирафа довга шия..</i> <i>Тигр полює.</i> <i>Кенгуру стрибає.</i></p>	<p>диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5.Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6.Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення. – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити</p>
--	--	--	---	--

	<p>*<i>Дикий – домашній.</i> *<i>Північний – південний.</i> *<i>Хижий – травоїдний.</i> *<i>Маленький – великий.</i> * <i>Великий – дрібний.</i> *<i>Високий – низький.</i> *<i>Неповороткий – моторний.</i> *<i>Короткий – довгий.</i></p> <p>«Добери споріднені слова» <i>(слон, лев).</i></p> <p>«Добери синоніми» <i>Бродити, великий, сильний.</i></p> <p>«Шукаємо слова» <i>(прочитай(прослухай) речення, встав пропущені слова: Мавпа сидить...пальмі. Крокодил живе...річці. Лев стежить...здобиччю і т.д.)».</i></p> <p>«Граємо словами» <i>(замінити назву іграшки іншим словом ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ: Кенгуру стрибає. Лев гарчить. Тигрята граються і т.д.)</i></p> <p>«Котра за порядком тварина?».</p> <p>«Кого не стало?» <i>Мавпи, бегемота, слона, лева, леопарда.</i></p>	<p>звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів;</p> <p>– навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів;</p> <p>– виховання вміння добирати споріднені слова;</p> <p>– розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії.</p> <p>– навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів;</p> <p>– практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни;</p> <p>– виховання вміння узгоджувати числівники з</p>
--	---	---

		<p>«Один - багато»: <i>*Тигр – тигри – тигрів</i> <i>*Слон – слони – слонів</i> <i>*Лев – леви – левів і т. д.</i></p> <p>«Назви ласкаво»: <i>Слоник, жирафик, мавпочка,</i> <i>бегемотик, леопардик і т. д.</i></p>		<p>іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.</p>
--	--	---	--	---

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
З О О П А Р К	<p><i>*Назви тварини.</i> <i>*Де живе(північ, спекотні країни...).</i> <i>*Зовнішній вигляд(розмір, забарвлення, довжина хутра, відмітні риси-у слона хобот тощо).</i> <i>*Житло (барліг, нора, дупло...).</i> <i>*Звички.</i> <i>*Як здобуває корм.</i> <i>*Як захищається.</i> <i>*Як харчується.</i> <i>*Хто є для неї ворогом.</i> <i>*Як називаються її дитинчата.</i></p> <p>Розгадування загадок-описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Складання розповідей за темами: <i>*У зоопарку.</i> <i>*Як тварини захищаються від хижаків?</i> <i>*Навіщо тварині вуха, ніс, хвіст, лапи?</i> <i>*Казка про улюблену тварину.</i> <i>*Якби я був кенгуру.</i> <i>*Якщо б я був ведмедем.</i></p> <p>Складання розповідей за сюжетними картинками.</p>	<p>Учень /учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - складає повідомлення про себе, про свої дії, почуття, свій досвід. ; - складає діалог відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування; - складає монолог відповідно до теми висловлювання; - вживає доречну лексику у висловлюваннях; - доречно використовує формули мовленнєвого етикету; - уважно слухає співрозмовника; - володіє уміньми добирати слова для відповіді співрозмовнику. <p><i>Гра - вправа «Запитання – відповідь»</i></p> <p><i>Слон - це дикий звір? Так, це дикий звір. Курка-це дика пташка? Ні, це домашня пташка тощо. (Далі завдання ускладнюються. Учням потрібно ввести дані питання в складений ними діалог).</i></p> <p>Робота за малюнками. Уявні діалоги « Про що хочуть розказати тваринки». Озвучення картинок із зображенням тварин.</p> <p>* Діалог. Робота в парах, розігрування простих</p>	<ul style="list-style-type: none"> -закріплення правильної звуковимови у самотійному зв'язному мовленні; - збагачення і активізація словника, закріплення навичок словотворення; -розвиток плавності, виразності мовлення; -формування і розвиток просодичних характеристик мовлення (розвиток інтонаційного виразного ритмічного мовлення, здатності до модуляції голосу); - формування умінь виражати свої емоції різноманітними засобами; -розвиток емоційної сфери, уявлення, асоціативно-образного мислення, творчих здібностей; -формувати умінь розуміти репліки співрозмовника, ставити запитання вчителю, товаришу, запам'ятовування реплік співрозмовника, використання їх для конструювання власних реплік; -оволодіння уміньми слухати й розуміти запитання та в залежності від їх змісту

<p>Відповіді на проблемні питання: <i>*Хто буває хоробрий і боязкий(у яких випадках)?</i> <i>*Хто моторний і незграбний?</i> <i>*Чому так називають: носоріг, зоопарк, травоїдний, усеїдний?</i></p> <p>Пояснення значення виразів: <i>*Зробити з мухи слона..</i></p>	<p>ситуацій: <i>вихідний день, розмова з подругою (другом) по телефону:переконати подругу (друга) відвідати зоопарк. Мовленнєве завдання: правильно звертайтеся один до одного(Галю, Світланко, друже тощо;) вживайте ввічливі слова, дотримуйтесь правил спілкування по телефону .</i></p> <p><i>* Діалог. Робота в парах, розігрування простих ситуацій: вихідний день, у зоомагазині тобі сподобався папуга. Мета: умовити маму купити тобі пташку. Мовленнєве завдання: правильно звертайтеся; вживайте ввічливі слова, лексику: у всіх є, різні тварини, папуга, друг, різнобарвний, навчу говорити...</i></p> <p>Виконання емоційних етюдів «Гнівна гієна», «Дюймовочка та хрущі». (Додаток)</p> <p>Бесіда «Як дарувати радість»:-Як подарувати радість своїм друзям та близьким?;-Як зробити приємне іншим,коли у них свято?Розповідь «Якого кольору радість?»Відповіді дітей на питання: «Що таке радість?»</p> <p>Театр емоцій: виконання емоційних етюдів «Розмова через скло», «Рожеве слово». (Додаток)</p>	<p>правильно формулювати на них відповіді;</p> <p>-набуття учнями досвіду спілкування, емоційно-ціннісного ставлення до навколишнього, формування особистісних якостей, формування моральної культури;</p> <p>-сприяння збагаченню граматичної будови мовлення, розширенню лексичного запасу школярів, засвоєнню етнокультурознавчих лексем, фразеологізмів;</p>
--	---	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
М О Я К Р А І Н А / У К Р А І Н А	<p>Предметний словник: Місто, вулиця, провулок, проспект, площа, парк, алея, бульвар, тротуар, мостова, перехід, світлофор, транспорт, пошта, адміністрація, міліція, магазин, кіоск, школа, дитячий садок, стадіон, лікарня, поліклініка, аптека, музей, завод, герб, будинок, бібліотека, цирк, міліціонер, продавець, аптекар, лікар, бібліотекар, листоноша, мер, двірник, школяр, учитель, столиця, Київ, область.</p> <p>Дієслівний словник: Будувати, рости, кращати, регулювати, учити, прибирати, дивитися, милуватися, садити, купувати, продавати, ходити, їздити, зустрічати, проводити, любити, показувати, працювати, збирати, вивчати, заснувати.</p> <p>Словник ознак: Чистий, красивий, великий, вузька, маленька, цегляний, панельний, візерунчастий, величний, величезне, широка, просторий, кам'яна, довга, світла, високий, стародавній, обласний, рідний, багатолюдна, тихий, галасливий, нарядний.</p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Що зайве?» (назви зайве слово. Чому воно зайве?) *Автомобіль, автобус, тролейбус, літак. *Київ, Донецьк, Макіївка, Саша. *Школа, дитячий садок, училище, магазин тощо.</p> <p>«Назви частини предмета» (подивися на предмет і скажи, з яких частин він складається) Будинок, квартира, машина, тролейбус, потяг, дерево.</p> <p>«Який, яка?» (добери ознаки до предмета). *Місто - велике, красиве, чисте, улюблене, рідне. *Вулиця - довга, широка, чиста, красива.</p> <p>«Скажи навпаки» *Чисто – брудно. *Галасливий – тихий.</p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Злови звук» (назви перший(останній) звук у словах). Вулиця, місто, міст, магазин, сквер, двір, адреса.</p> <p>«Рахуємо звуки у словах» (скільки звуків у словах). Аптека, магазин, школа, театр, будівля, вокзал, зупинка, площа, пошта.</p> <p>«Котрий за порядком звук?» (назвати 2-й, 3-й і т.д. звук у слові). Житель, кіоск, стадіон, мер, учитель, шофер, листоноша, охорона, двірник, селище.</p> <p>«Картинка - звук» (знаходження картинок із заданим звуком).</p> <p>«Скільки у слові складів?» (відстукай склади у словах). Місто, вулиця, вокзал, будинку,</p>	<p>1. Розвиток розуміння мовлення.</p> <p>2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4. Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем,</p>

<p>Словник прислівників: Чисто, шумно, нарядно, святково.</p>	<p><i>*Маленький - великий.</i> <i>*Багатолюдний – безлюдний.</i> <i>*Вузкий – широкий.</i> <i>*Це вулиця вузька, а ця... (широка).</i> <i>*Ця дорога довга, а ця... (коротка).</i> <i>*Ця річка мілка, а ця... (глибока).</i> <i>*Ця школа близька, а ця... (далека).</i> <i>*Ця стежина пряма, а ця... (крива).</i> <i>*Цей дуб молодий, а цей... (старий).</i> <i>*Цей шлях далекий, а цей... (близький).</i> <i>Цей міст високий, а цей... (низький).</i></p> <p>«Добери споріднені слова» (які споріднені слова можна дібрати до слів: місто, вулиця, пошта, школа, будинок).</p> <p>«Добери синоніми» (Заміни слово близьким за значенням словом) <i>*Великий – величезний, гігантський, здоровенний, громіздкий.</i> <i>*Висотний – багатоповерховий.</i> <i>*Красивий – живописний, чарівний.</i></p> <p>«Шукаємо слова» (прочитай речення, встав пропущені слова). <i>*Машина їде... дорозі.</i> <i>*Продавець працює... магазині.</i></p>	<p><i>театр, магазин, школа, бібліотечка, квартира, сад, Україна, прапор, герб, гімн.</i></p> <p>«Яке слово коротше?» <i>*Будинок – будиночок.</i> <i>*Місто – перехрестя.</i> <i>*Дорога – магазин.</i> <i>*Квартира – поверх.</i></p> <p>«Порахуй слова у реченнях» (назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях). <i>*Тут іде зведення будинку.</i> <i>*Київ – столиця України.</i> <i>*Я записався до бібліотеки.</i></p>	<p>формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5. Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і в кінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і в кінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад);
---	---	--	---

		<p><i>*Діти катаються ...велосипедах.</i></p> <p>«Граємо словами» (заміни імена дітей іншим словом <i>ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ:</i> <i>*Іринка стрибає.</i> <i>*Петрик катає машину.</i> <i>*Катруся і Бориско граються.</i></p> <p>«Чия картинка?» Додати займенники <i>МІЙ, МОЯ, МОЇ, НАШ, НАШЕ, НАШІ, ТВІЙ, ТВОЯ, ТВОЄ, ТВОЇ.</i> (Подивися на картинку і скажи, чия вона будинок, місто, вулиця).</p> <p>«Один - багато» <i>*Місто – міста – міст.</i> <i>*Вулиця – вулиці – вулиць.</i> <i>*Вокзал – вокзали – вокзалів.</i> <i>*Площа – площі – площ.</i> <i>*Театр – театри – театрів.</i> <i>*Магазин – магазини – магазинів.</i> <i>*Проспект – проспекти – проспектів.</i> <i>*Бульвар – бульвари – бульварів .</i> <i>*Школа – школи – шкіл.</i> <i>*Бібліотека – бібліотеки – бібліотек.</i> <i>*Аптека – аптеки – аптек.</i></p> <p>«Порахуй» (порахуй слова до п'яти: вулиця,</p>		<p>- формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів;</p> <p>– навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів;</p> <p>– виховання вміння добирати споріднені слова;</p> <p>– розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії.</p> <p>– навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів;</p> <p>– практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни;</p> <p>– виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі,</p>
--	--	--	--	--

		<p><i>магазин, міст, будинок, місто).</i> <i>*Один будинок, два – три – чотири будинки, п'ять будинків.</i></p> <p>«Склади речення зі словами» <i>(відміна іменників і прикметників)</i> <i>*Улюблене місто.</i> <i>*Висотний будинок.</i> <i>*Рідна школа.</i></p> <p>«Назви ласкаво» <i>*Вулиця – вуличка.</i> <i>*Місто – містечко.</i> <i>*Магазин – магазинчик.</i> <i>*Міст – місток.</i> <i>*Сквер – скверик.</i> <i>*Двір – дворик.</i> <i>*Адреса – адреска.</i></p> <p>«Назви за зразком» <i>*Високий – вище.</i> <i>*Широкий – ширше.</i> <i>*Красивий – красивіше.</i> <i>*М'який - м'якше.</i> <i>*Зручний – зручніше.</i> <i>*Тонкий – тонше.</i> <i>*Повільний – повільніше.</i> <i>*Теплий – тепліше.</i> <i>*Чистий – чистіше.</i> <i>*Теплий – тепло.</i> <i>*Теплий – тепло.</i> <i>*Зручний – зручно.</i> <i>*Чистий – чисто.</i></p>	<p>відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.</p>
--	--	---	---

	<p><i>*Широкий – широко.</i> <i>*Холодний – холодно.</i> <i>*Тонкий – тонко.</i> <i>*Обережний – обережно.</i> <i>*Низький – низько.</i> <i>*Брудний – брудно.</i> <i>Повільний – повільно.</i></p>		
--	---	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
М О Я К Р А Ї Н А	<p><i>*Назва весняних місяців.</i> <i>*Основні прикмети весни.</i> <i>*Зміни в неживій природі(сонце,хмари).</i> <i>*Зміни в рослинному світі.</i> <i>*Що роблять навесні тварини,птахи,комахи.</i> <i>*Чим займаються навесні, який одяг носять.</i></p> <p>Розгадування загадок- описів.</p> <p>Складати описові та порівняльно-описові розповіді.</p> <p>Складати розповіді на теми: <i>*Весняні зміни в природі.</i></p>	<p>Учень/учениця: - володіє діалогічним та монологічним мовленням, емоційно-експресивними засобами; - вправляється у спонтанному мовленні у реальних ситуаціях.</p> <p>Діалог «Україна – наш спільний дім». Ситуації: <i>уяви ,що ти в міжнародному таборі, куди приїхали діти з різних країн. Вони мало знають про Україну,тому часто розпитують тебе. Розмова:- (ім'я), звідки ти приїхав (-ла)?(Я з України)- Що є в Україні?(моря, річки, гори, ліси,озера)- Як називається найбільша річка?(Дніпро)-Дякую.Словник: народ, українці, багато інших народів, з України тощо.</i></p>	<p>- Вправління учнів у діалогічному мовленні , надавати змогу кожному учневі проявити свої потенційні можливості, вміння зіставляти мовні явища, порівнювати, класифікувати, доводити правильність власного судження, узагальнювати матеріал та розв'язувати проблемні ситуації.</p> <p>- Розвиток умінь: - дотримуватися звукової культури мовлення; - сприймати на слух, розуміти, запам'ятовувати зміст невеликих текстів, що належать до художнього і розмовного стилів (вірш, казка, діалог, оповідання); - висловлювати свої думки точно, чітко, виразно; - виражати емоції різними інтонаційними</p>

<p>І У К Р А Ї Н А</p>	<p><i>*Доведи, що на картинці весна.</i> <i>*Ігри дітей навесні.</i> <i>*Праця дорослих навесні.</i> <i>*Чим тобі подобається весна?</i></p> <p>Давати відповіді на проблемні питання: <i>*Чому весна приходиться після зими, а не після осені?</i> <i>*Чому так називають:</i> <i>веснянки, первоцвіт, пролісок, льодохід, шпаківня, проталина, саджанці, капіж.</i></p> <p>Пояснити значення виразів: <i>*Крига скресла.</i> <i>*Перша ластівка.</i></p>	<p>Діалог «Київ – столиця України». Діалогічне мовлення можна будувати на основі розповіді вчителя та малюнків. Ситуації: Син/ донька прийшли зі школи і: а)хтось з батьків розпитує , про що розповідала вчителька на уроці «Рідна мова»;б) син/донька самі розповідають мамі ,бабусі чи комусь з родини, про що він/вона дізнався на уроці . <i>Лексика:Київ – столиця України, в місті багато театрів, музеїв, головна вулиця – Хрещатик,у Києві є...</i></p> <p>Діалог «Край, в якому я живу». Розмова .- Де ти живеш? - Я живу...; - Спитай мене, де я живу. – Де Ви живете ?(...) (розмова дорослого і дитини або дітей між собою про місцевість (край), в якому живуть діти. Така розмова може відбуватися під час знайомств у літньому таборі: ти познайомився з дівчинкою/хлопчиком. Він / вона розпитує тебе, де ти живеш, а ти маєш відповісти.). <i>Лексика:Україна, рідний край, місто, я живу тощо).</i></p> <p>Комунікативне переказування (з орієнтацією на слухача) за прочитаним текстом про Україну». (Після слухання тексту можна запропонувати уявити, що «приїхали друзі з іншої країни, які хочуть дізнатися про нашу Батьківщину». Один з учнів розповідатиме про Україну, а всі інші – «гості» - будуть слухати його та ставити запитання. Діалог «Моє місто» (моє село). Ситуації: а)ти</p>	<p>засобами,</p> <ul style="list-style-type: none"> - користуватися правилами словотворення; - узгоджувати і керувати словами в реченні; - точно формулювати запитання та давати відповідь, вживаючи різні види речень; - використовувати відпрацьовану лексику; - будувати висловлювання в заданій композиційній формі; - дотримуватися послідовності, логічності у повідомленні; - виконувати мовленнєве наслідування; - виконувати етюди з елементами пантоміми, драматизації; - складати повідомлення, діалог, опис за аналогією або за даною лексичною темою; - користуватися правилами ведення діалогу, бесіди, диспуту; правилами мовлення (для різних мовленнєвих порушень); - володіти навичками самоконтролю (вимова, складова структура, граматична будова речення, мовленнєві правила); - проявляти мовленнєву активність, ініціативність; організаційні якості; - спілкуватися в різних ситуаціях на матеріалі різної мовленнєвої складності;
--	--	---	---

	<p><i>познайомився з дівчинкою/хлопчиком. Він /вона розпитує тебе, де ти живеш (у якому місті, селі, на якій вулиці);б) дівчинка/хлопчик приїхав (-ла) до своїх родичів у село (місто). Там є старші діти (двоюрідні). Гість розпитує у них про місто (село). Так само двоюрідний брат розпитує гостя/гостю про їх місто (село); в) двоє розмовляють, цікавляться, хто як ставиться до свого міста (села), яке воно. Діалог «Моя вулиця. Мій дім (моя квартира) ». Ситуації: а)діти розпитують один одного , на якій вулиці, в якому будинку вони живуть, яка квартира чи який дім і т.д.;б) одна дитина запрошує іншу до себе в гості, а вона цікавиться, де живе співбесідник.</i></p> <p><i>Розгляд сюжетних малюнків «У міському транспорті». Обговорення зображених ситуацій, складання реплік, речень.</i></p> <p><i>Діалог-повідомлення. Робота в парах, розігрування ситуації за поданим початком (3-4 репліки): а)- Я сьогодні був(була) у кіно...Мовленнєве завдання: правильно звертайтеся один до одного(Галю, Олеже, друже тощо; вживайте ввічливі слова)б)Уявіть собі, що хлопчик/дівчинка від'їжджає з нашого міста , а ви його проводжаєте,Яка розмова відбувається між вами ?(...); в) Настуся йде до школи й несподівано зустрічає батьків своєї подруги, яка довго хворіла. Що дівчинка скаже їм ?(...)</i></p> <p><i>Виконання ситуаційних вправ, діалогів за</i></p>	
--	--	--

	<p>поданим початком (індивідуальні та парні із завданням, що передбачають звернення, привітання, прощання, допомоги різним людьми). Завдання: складіть з товаришем діалог, так щоб у репліках з одного боку звучало переконання, а з іншого згода.</p> <p>Ситуації: а) у літньої людини в транспорті розсипалися яблука; б) дитина на вулиці розгублено когось шукає; в) дівчинка сиділа на березі моря та чекала маму. До неї підійшла незнайома дівчинка ...тощо.</p> <p>Діалог. Опис ситуації: тобі треба дізнатися, де знаходиться будинок, у якому живе твій друг. Ти побачив чоловіка похилого віку. Як ти до нього звернешся?).</p> <p>Діалог. «У кінотеатрі». Ситуація: Дві подружки пішли до кінотеатру на дитячий сеанс. Коли погасло світло, дівчатка побачили, що екран їм заступає хлопчик, який не зняв свою шапку і щохвилини підскакував та коментував бачене на екрані. Завдання: як би ви ввічливо нагадали хлопчикові про правила поведінки у кінотеатрі.</p> <p>Де не можна говорити голосно? (в театрі, в їдальні, в бібліотеці, на уроці, в транспорті, на вулиці, в лікарні тощо).</p> <p>Діалог -повідомлення. «Розмова про подорож». (за малюнком).</p> <p>Куди ти з батьками їдеш відпочивати? Яка розмова відбувається між хлопцями? Що говорить їм провідник? (Сідайте будь ласка). Стоячи на пероні, ви проводжаєте</p>	
--	--	--

		<p><i>потяг. На пероні ви...тощо.</i> <i>Як вони прощаються? Передайте це словами:</i> <i>«До побачення», «Щасливої дороги, «Гарно вам відпочити», «Бувайте здорові».</i></p>	
--	--	---	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
П Р О Ф Е С І Ї	<p>Предметний словник: <i>Лікар, будівельник, учитель, вихователь, пожежник, фотограф, кухар, перукар, міліціонер, кравець, швець, пекар, письменник, льотчик, водій, бібліотекар, продавець, садівник, тесляр, маляр, каменярь, електрик, кранівник, електрозварник, зварювач, скляр, майстер, архітектор, тракторист, комбайнер, доярка, пташник, педіатр, стоматолог, окуліст, хірург, невропатолог, медсестра.</i></p> <p>Дієслівний словник: <i>Лікує, учить, виховує, гасить, фотографує, варить, готує, стриже, укладає, стежить, шиє, лагодить, кроїть, пече, пише, складає, літає, водить,</i></p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Назви одним словом»: <i>*Шахтар, металург, будівельник. *Стоматолог, педіатр, хірург. *Маляр, штукатур, скляр. *Кухар, кондитер, кулінар.</i></p> <p>«Що зайве? Чому?»: <i>*Машина, водій, будівельник, шахтар. *Пацієнт, лікар, санітар, медсестра. *Учитель, вихователь, учень, бібліотекар тощо.</i></p> <p>«Хто чим користується?»</p> <p>«Що із чого виготовлено?» <i>Ножниці, книга, зошит, ручка, пінцет, лінійка, гребінець, молоток і т.д.</i></p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>Виконувати звуковий аналіз слів.</p> <p>«Злови звук» <i>(визначення першого і останнього звука у слові)</i></p> <p>«Рахуємо звуки у словах» <i>Гасить, варить, учить, фарбує, будує, копає, пече, стриже.</i></p> <p>«Котрий за порядком звук?» <i>(назвати 2-й, 3-й і т.д. звук у слові)</i></p> <p>«Шукаємо наголошені звуки у слові» <i>Лікар, кухар, кравець, льотчик, продавець, садівник, тесляр, електрик, майстер, педіа</i></p>	<p>1. Розвиток розуміння мовлення.</p> <p>2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних</p>

<p><i>возить, видає, приймає, продає, читає, доглядає, вирощує, кладе, встановлює, піднімає, керує, фарбує, копає, стружить, склить, зварює, сіють, садять, копають.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Добрий, уважний, дбайливий, відповідальний, професійний, умілий, такий, що знає, сумлінний, дисциплінований.</i></p> <p>Словник прислівників: <i>Важко, швидко, якісно.</i></p>	<p>«Добери споріднені слова» до слів (ножиці, пила, лікувати).</p> <p>«Добери синоніми» Лікар – доктор, швачка – кравчиня і т.д.</p> <p>«Шукаємо слова» (прочитай(прослухай) речення, встав пропущені слова: *Градусник лежить...коробці. *Гітара стоїть...полиці. Цегла лежить...машині і т.д.)».</p> <p>«Граємо словами» (замінити назву предмета іншим словом ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ: Ручка, олівець, ножиці, голка, шприц, пила, молоток, лопата і т.д.).</p> <p>«Чий інструмент?» (Додати займенники МІЙ, МОЯ, МОЄ, МОЇ, НАШ, НАША, НАШЕ, НАШІ, ТВІЙ, ТВОЯ, ТВОЄ, ТВОЇ)».</p> <p>«Один - багато» *Пекар – пекарі – пекарів *Фотограф – фотографи – фотографів *Кравець – кравці – кравців *Доярка – доярки – доярок</p>	<p><i>тр,стоматолог, окуліст,хірург,медсестра.</i></p> <p>«Картинка - звук» (знаходження картинок із заданим звуком)</p> <p>«Скільки у слові складів?» («Відстукай»склади у словах).</p> <p>«Порахуй слова у реченнях» (назвати 1-е, 2-е і т.д. слово у реченнях): Праля пере. Кухар готує їсти.. На будівництві працюють будівельники.</p> <p>«Додай слово у віршику».</p>	<p>синтаксичних конструкцій.</p> <p>4.Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5.Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6.Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <p>– розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на</p>
---	---	---	---

		<p><i>*Листоноша – листоноші – листонош</i></p> <p><i>*Лікар лікує, а лікарі лікують (кухар готує..., будівельник будує..., пожежник гасить... тощо).</i></p>	<p>початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів;</p> <p>– навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів;</p> <p>– виховання вміння добирати споріднені слова;</p> <p>– розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії.</p> <p>– навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на</p>
--	--	---	--

			<p>родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.</p>
--	--	--	---

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
<p>П Р О Ф Е С І І</p>	<p><i>*Назва професії</i> <i>*Місце роботи.</i> <i>*Що роблять люди цієї професії?</i> <i>*Які риси потрібні людині цієї професії?</i> <i>*Яку користь приносять люди цієї професії?</i> <i>*Ким хоче стати дитина?.</i></p> <p>Розгадувати загадки – описи.</p> <p>Складати описові та порівняльно-описові розповіді.</p> <p>Складати розповіді за темами: <i>*Навіщо потрібні професії?</i> <i>*Ким я мрію стати?</i> <i>*Мої батьки працюють.</i> <i>*Казка про будь-який інструмент.</i> <i>*Світ професій.</i></p> <p>Складати розповіді за сюжетними картинками.</p> <p>Давати відповіді на проблемні питання: <i>*Чому пилу роблять із заліза?</i> <i>*Чому так називають: викрутка, щипці?</i></p>	<p>Учень /учениця: - проявляє мовленнєву активність, ініціативність; організаційні якості; - спілкується в різних ситуаціях на матеріалі різної мовленнєвої складності;</p> <p>Дидактична гра «Художник». <i>Дитина грає роль художника. Вона уважно роздивляється піктограми настрою, потім відвертається і починає «малювати», описуючи «портрет».</i></p> <p>Гра-змагання «Малярі». <i>У половини дітей площинне зображення будиночків кольорових(у будинка є дах, двері, вікна, димар, сходи), у їх сусідів – чорно - білі. Ті учні, в яких будиночки кольорові – дають чіткі та зрозумілі інструкції щодо того, в який колір треба розфарбувати відповідно до свого малюнка. Їхні сусіди уважно слухають і виконують команди .Перемагає та пара, яка найбільш злагоджено працювала разом.</i></p> <p>* Діалог. Робота в парах, розігрування простих ситуацій: <i>ти прийшов до бібліотеки, необхідно розпитати про книгу, що потрібна.</i> Мета спілкування: <i>дібрати книги, щоб підготувати повідомлення на урок природознавства з теми «Заповідники»</i></p>	<p>Розвиток комунікативно-мовленнєвих умінь: - ставити запитання, висловлюючи подив, радість, смуток, гнів, сумнів, уточнення, здогадку, передбачення; - констатувати, виражати погодження, підтвердження, судження, наслідок, посилення, обіцянку; - заперечувати, висловлювати відмову, заперечення, непогодження; - спонукати до дії, висловлюючи прохання, запрошення, наказ, пропозицію, побажання.</p> <p>Створення вчителем на заняттях таких мовленнєвих ситуацій, які спонукають учнів до спілкування, до побудови власних висловлювань на основі власних спостережень і вражень.</p>

<p>Пояснити значення виразів: *Майстер на всі руки. *Золоті руки.</p>	<p><i>України». Мовленнєве завдання: правильно звертайтеся, вживайте ввічливі слова, вживайте слова: повідомлення, заповідники, найцікавіше, порадьте тощо.</i></p> <p><i>Робота за малюнками. Уявні діалоги: « Про що можуть розказати майстри». Озвучення картинок із зображенням людей різних професій.</i></p> <p><i>Діалог – розпитування з опорою на сюжетні малюнки « Розмова про професії».</i> <i>Що робить...?(шиє одяг, лікує хворих, виготовляє деталі тощо).</i></p> <p><i>Діалог - розпитування. «Розмова про батьків».</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Як звати твою маму (тата)?</i> - <i>де працює мама (тата)?</i> - <i>Хто вона (він) за фахом?</i> - <i>Що робить мама (тата)?</i> - <i>Тепер запитай мене, де працює моя мама.</i> <p><i>Гра «Продовж речення»</i> <i>Коли я не можу сам впоратися, прошу...</i> <i>Коли бачу, що хтось розсипав речі, пропоную;</i> <i>Коли не вмію щось робити, прошу про допомогу, а потім...</i></p> <p><i>Вправа «Допомога». Ситуації : «Уявіть, що ви вперше прийшли до бібліотеки і просите допомогти вам, зрозуміти що до чого»</i> <i>«Уявіть, що ви хочете звернутися до продавця, щоб допоміг вибрати шкільне приладдя»,</i> <i>«Уявіть, що ви зустріли листоношу, яка розсипала газети, запропонуйте їй допомогу»,</i> <i>словник формул: «Давайте я вам допоможу. Я</i></p>	
---	---	--

	можу допомогти? Можливо, вам потрібна допомога ?Прошу вас, допоможіть мені ?Я не можу...Допоможіть, будь ласка».
--	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
В Е С Н А	Предметний словник: <i>Місяць, весна, березень, квітень, трава, відлига, капіж, початок, кінець, проталини, калюжі, струмки, крижини, скресання</i> <i>криги, шпаківня, птахи (перелітні), шпаківня, гнізда, бруньки, листочки, трава, проліски, поля, сади, городи, грядки, клумби, сонце, промені, насіння, розсада, серезки, бурульки, погода, грім, блискавка, гроза, сонце.</i> Дієслівний словник: Настала, прийшла, тріщить, ламається, кришиться, дзюрчать, пробивається, набухають, розкриваються, розпука скаються, розквітають, прокидаються, прилітають, цвірінчать, співають, кричать, в'ють гнізда, виводять пташенят, гримить, гуркотить, вибл	«Що роблять і як пересувається дикі тварини і птахи?» <i>*Горобець, ворона, сова, зозуля тощо.</i> <i>*Ведмідь, лисиця, вовк, заєць, білка, їжак тощо.</i> «Скажи, яка (яке, які?)» <i>*Сонечко</i> <i>яскраве, весняне, тепле, ласкаве.</i> <i>*Трава</i> <i>молода, зелена, перша, ніжна.</i> <i>(Небо, калюжі, струмки, бруньки...)</i> «Що робить, що роблять?» <i>(-Добери слова-дії до слів сонце, бурулька, струмок, бруньки, листя, птахи, дерева, сади, яблуни).</i> <i>Трава</i> <i>пробивається, зеленіє, росте, сохне, в</i>	Виконувати звуковий аналіз слів. «Злови звук» (назвати перший (останній) звук у словах). <i>Мама, бабуся, сестра, квітка, березень, калюжа, струмок, бруньки, грак, промінь, погода, колір, гроза.</i> «Рахуємо звуки у словах» <i>Вітер, туман, природа, ліс, птахи, погода, небо, сонце, люди, одяг, парасолька, бабуся, сестра, квітка, весна, березень, калюжа, струмок, бруньки,</i> <i>грак, промінь, погода, колір, гроза.</i> «Котрий за порядком звук?» <i>Небо, хмара, вітер, погода, чобот</i>	1. Розвиток розуміння мовлення. 2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом: <ul style="list-style-type: none">• накопичення нових слів;• розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних);• формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). 3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком

<p>искує, гріє, припікає, світить, пригріває, темніє, сіють, пестить, зеленіє. квітне, радує, вирує.</p> <p>Словник ознак: Рання, пізня, тепла, холодна, довгождана, радісна, дощова, дзвінка, галасливий, говіркий, швидкий, дзюркотливий, веселий, чарівна, квітуча, співуча, голосисті, перелітні, червонощокі, моторні, березовий, ніжні.</p> <p>Словник прислівників: Холодно, тепло, сонячно, яскраво, ясно, красиво.</p>	<p><i>’яне, жовтіє, радує.</i></p> <p>«Склади речення за опорними словами» *Дні, а, ночі. *Сонце, піднімається, гріє. *Холодів, морозів. *Сніг, проталини, набубняві. *Струмок, весняні, по полях, лугах. *Бурульки, плакали, вирости, проводжати, під променями сонця, які. *Дерева, стояти, але, бруньки, вже, це, готові розкритися. Повітря, весна. *Горобці, цвірінькати, вітати. *Граки, країн, рідні краї. *Повертаються, першими, гнізда, крики «гра-гра».</p> <p>«Чий хвіст, чия голова?» <i>Ведмедячі лапи, оленячі роги, заячий хвіст, білячі вуха тощо.</i></p> <p>«Що із чого зроблене?» <i>Шапка, плащ, чоботи, парасолька, накидка, пальто, капелюх, спідниця, кофта тощо.</i></p> <p>«Добери споріднені слова» <i>(Гриб, весна, промінь, листя, ліс).</i></p> <p>«Добери синоніми» <i>(Ароматний, берегти, великий, дощовий, замерзати, свіжо).</i></p>	<p><i>и, птах, парасолька, місяць, туман, лисиця, вовк, бабуся, сестра, квітка, весна, березень, калюжа, струмок, бруньки, грак, промінь, погода, колір, гроза.</i></p> <p>«Шукаємо наголошені звуки» <i>Небо, хмара, вітер. погода, чоботи, птах, парасолька, місяць, туман, лисиця, вовк, бабуся, сестра, квітка, весна, березень, калюжа, струмок, бруньки, грак, промінь, погода, колір, гроза.</i></p> <p>«Картинка - звук» (відшукати ті картинки, у назві яких є заданий звук).</p> <p>«Скільки у слові складів?» <i>Небо, хмара, вітер. погода, чоботи, птах, парасолька, місяць, туман, лисиця, вовк, бабуся, сестра, квітка, весна, березень. калюжа, струмок, бруньки, грак, промінь, погода. колір, гроза.</i></p> <p>«Порахуй слова в реченнях» (Назви 1-е (2-е, 3-е, 4-е) слово в реченнях). *На галявині розцвів пролісок. *Йде дощ. *Птахи в’ють гнізда.</p>	<p>слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4. Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5. Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <p>– розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на</p>
---	---	--	--

		<p>«Шукаємо слова» <i>*Білка сидить ...дереві.</i> <i>*Вовк живе ...лігві.</i> <i>*Заєць тікає...лисиці.</i></p> <p>«Граємо словами» <i>(Заміни перше слово іншим словом ВІН,ВОНА,ВОНО,ВОНИ).</i> <i>*Птахи прилетіли.</i> <i>*Білка сидить.</i> <i>*Заєць скаче.</i></p> <p>«Чий одяг?» <i>(Додай займенники МІЙ,МОЯ,МОЄ,МОЇ,НАШ,НАША, НАШЕ,НАШІ,ТВІЙ,ТВОЯ,ТВОЄ,ТВ ОЇ).</i> <i>-Подивись на одяг і скажи,чий він.</i></p> <p>«Один - багато» <i>*Настав весняний день. – Настали весняні дні.</i> <i>*На дереві сидить пташеня. - На дереві сидять пташенята.</i> <i>*Пливе біла хмара. - Пливуть білі хмари.</i> <i>*Стоїть велике дерево. – Стоять великі дерева.</i> <i>*Йде теплий дощ. – Йдуть теплі дощі.</i> <i>*Дме сильний вітер. - Дмуть сильні</i></p>	<p>початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів; визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів;</p> <p>– навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів;</p> <p>– виховання вміння добирати споріднені слова;</p> <p>– розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії.</p> <p>– навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на</p>
--	--	---	--

		<p><i>вітри.</i> <i>*Висить тепла куртка. - Висять теплі куртки.</i> <i>*Летить пташина зграя. - Летять пташині зграї.</i></p> <p>«Котрий за порядком предмет?»</p> <p>«Придумай речення із заданими словами» (відміна іменників і прикметників) <i>*весняний день;</i> <i>*біла хмара;</i> <i>*сонячна погода.</i></p>	<p>родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі, відмінку; – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.</p>
--	--	--	---

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
В Е С Н А	<p><i>*Назви весняних місяців.</i> <i>*Основні прикмети весни.</i> <i>*Зміни в неживій природі(сонце,хмари).</i> <i>*Зміни в рослинному світі.</i> <i>*Що роблять навесні тварини,птахи,комахи.</i> <i>*Чим займаються навесні, який одяг носять.</i></p> <p>Розгадування загадок-описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Складання розповідей на теми: <i>*Весняні зміни в природі.</i> <i>*Доведи, що на картинці весна.</i> <i>*Ігри дітей навесні.</i> <i>*Праця дорослих навесні.</i> <i>*Чим тобі подобається весна?</i></p> <p>Відповіді на проблемні питання: <i>*Чому весна приходить після зими, а не після осені?</i> <i>*Чому так називають:веснянки, первоцвіт,пролісок,льодохід,шпа-ківня,проталина,саджанці,капіж.</i></p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - узгоджує і керує словами в реченні; - точно формулює запитання та дає відповідь, вживаючи різні види речень; - складає повідомлення, діалог, опис за аналогією або за даною лексичною темою; - користується правилами ведення діалогу; - дотримується правила мовлення; <p>Бесіда про ступені інтенсивності емоцій.</p> <p>Гра «Вгадай емоцію». Розглядання картинок та піктограм, дидактична гра «Лото настрою» (розгляд обличчя людей з певними емоціями та домальовування ситуацій, які б могли викликати ці емоції).</p> <p>Вправа «У мене радість» (Я радію, якщо... на вулиці гарний день тощо).</p> <p>Словесна гра « Яким буває настрій? (Підбір слів-антонімів: сумний-веселий, буденний-...,сердитий-...,поганий-...,схвилюваний-...тощо).</p> <p>Схематичне домальовування прояву різних емоцій на весняних краплинках, площинних сонечках: «Ми такі різні», «Я - сонечко», «Я - краплинка».</p>	<ul style="list-style-type: none"> - формування вміння комунікативної поведінки і навичок: <ul style="list-style-type: none"> • розуміти прості запитання, формулювати відповіді на запитання; • використовувати формули мовленнєвого етикету (ввічливі слова, українські форми звертання тощо); • дотримуватись правил спілкування (не перебивати співрозмовника, заохочувати його висловлювати свою думку, зацікавлено й доброзичливо вислуховувати тощо); • додержуватись норм літературної мови; - активізація комунікативно мотивованого і стилістично виправданого вживання слів, словосполучень та речень у мовленні з метою надання йому відповідних комунікативних рис; - формування вміння враховувати інтереси інших; - розширення та активізація словникового запасу учнів, сприяння у використанні різноманітних граматичних засобів мови при побудові власних висловлювань;

<p>Пояснити значення виразів: *Крига скресла. *Перша ластівка.</p>	<p>Робота за малюнками. Уявні діалоги « Про що можуть розказати тваринки». Озвучення картинок із зображенням тварин: будування повних відповідей .</p> <p>Вправа «Я найбільше люблю навесні...(що робити)?», щоб залучити всіх учнів до висловлювання, кожний після побудови висловлювання передає «естафету»- веселу краплинку - смайлика.</p> <p>Діалог з домовлянням «Шпаківня». Ситуація: домовитися з друзями, як побудувати шпаківню.</p> <p>Діалог «Подарунки від весни тобі і мені». Ситуація: розмовляють учитель з учнем про весну і зміни в природі; хтось із дітей до школи кілька пролісків, діти розмовляють про красу весняних квітів (Які гарні квіти! Як вони називаються? (це проліски);- Які вони гарні (опис). (Так, дуже гарні. Але мама сказала, що рвати їх не можна). -Чому?(Вони занесені в Червону книгу.)</p> <p>Діалог. Ситуації:а) розмова по телефону, діти запрошують один одного гратися на вулицю;б)зараз весняні канікули, розпитайте один одного, чим ви займаєтесь під час канікул. Словник:грати у футбол, грати(ся) в м'яча (піжмурки), ти йдеш кататися на велосипеді?, йдемо на вулицю, коли ти вийдеш?,що будемо робити?тощо.</p> <p>Діалог. «Великдень». Ситуації: а)підготовка до свята. Розмовляють бабуся з онукою про те, як готуються до свята українці;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ознайомлення учнів із емоціями, піктограмами, жестами, та формування уміння користуватися ними під час спілкування із дорослими та однолітками, формування уміння виконувати дії за наслідуванням; - формування навички правильно, відповідно до прийнятих норм поведінки (мовленнєвого і немовленнєвого етикету): вітатися, прощатися, звертатися з проханням, правильно поводитися під час бесіди; - навчання дітей усвідомлено передавати свої почуття, наміри за допомогою жестів, символів, піктограм: розташовувати матеріал в належній послідовності, дотримуватися її, відтворювати необхідні дії, за необхідності змінювати послідовність; - формування уміння дітей домовлятися між собою за допомогою мовленнєвих та не мовленнєвих засобів спілкування: жестів, набору піктограм;
--	--	--

		<p><i>б) телефонна розмова двох дівчат: одна запрошує іншу на вулицю. Та відмовляється, посилаючись на те, що допомагає мамі готуватися до свята. Словник: готуватися до Великодня, пекти паску, писанка, крашанка, розписувати яйця, страви, христосуватися тощо.</i></p> <p><i>Озвучення піктограм, акцентування уваги на різній настій та відповідне різне (фонетичне) забарвлення зверненого мовлення, яке залежно від обставин.</i></p> <p><i>Театр емоцій: виконання емоційного етюдю «Квітка», «Круглі очі». (Додаток)</i></p> <p><i>Створення ситуацій для спілкування в парах</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Директор школи попросив тебе повідомити твоїй вчительці про те, що він запрошує її зайти до нього. Як ти це зробиш ?;</i> - <i>Ти зустрів на вулиці сусіда Івана Петровича, Як ти привітаєшся ?;</i> - <i>Ти хочеш поговорити зі своїм другом Олегом по телефону, але трубку взяла його мама. Що ти скажеш?;</i> - <i>Вдома розмовляють мама або бабуся і діти про те, що треба посадити на городі;</i> <p><i>Вправа в парах: «Приємні слова тобі і мені» («Мені подобається, коли...», «Мені подобається, що ти...»)</i></p>	
--	--	--	--

Т е м а	Лексика	Розвиток граматичної будови мовлення	Розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення	Спрямованість корекційно-розвиткової роботи
П Р О Д У К Т И Х А Р А К Т Е Р И С Т И К А	<p>Предметний словник: <i>Продукти, ковбаса, м'ясо, котлета, сосиска, молоко, сметана, кефір, йогурт, кисломолоко, морозиво, яйце, локишина, сир, яєчня, риба, рагу, борщ, тісто, борошно, сіль, цукор, перець, пельмені, фарш, бульйон, цукерки, шоколад, торт, хліб, батон, бутерброд, зерно, продавець, кухар, кулінар, кондитер, пекар, пюре.</i></p> <p>Дієслівний словник: <i>Варити, смажити, пекти, кип'ятити, місити, гасити, терти, різати, ліпити, заважати, їсти, обідати, снідати, вечеряти.</i></p> <p>Словник ознак: <i>Смачний, гострий, кислий, солоний, перчений, борошняний, молочний, солодкий, м'який, свіжий, гарячий, холодний.</i></p> <p>Словник прислівників: <i>Смачно, солодко, гаряче, кисло, гірко.</i></p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>«Назви 5-7 видів продуктів» * м'ясні; * молочні; * борошняні; * кондитерські вироби.</p> <p>«Як називається магазин, якщо в нім продають...» * м'ясо; * рибу; * молоко; * продукти; * хліб; * напої?</p> <p>«Збери з двох слів назву одного виду посуду» * Овочі різє – овочерізка. * Каву варить – кавоварка. * Сік вичавлює – соковижималка. * Овочі чистить – овочечистка. * Каву змелює – кавомолка. * М'ясо рубить – м'ясорубка.</p> <p>«Яка вийде олія» * З кукурудзи;</p>	<p>Рекомендовані вправи:</p> <p>Виконувати звуковий аналіз.</p> <p>«Злови звук» - Назви перший і (останній) звук у словах: <i>ковбаса, м'ясо, сосиска, молоко, сметана, кефір, йогурт, яйце, локишина, сир, риба, борошно, сіль, цукор, торт, хліб, батон.</i></p> <p>«Рахуємо звуки у словах» <i>Суп, масло, млинець, печиво, котлета, локишина, сир, бублики, хліб, торт, варення, каша, родзинки, ікра, мармелад, горох.</i></p> <p>«Котрий за порядком звук?» <i>Суп, масло, млинець, печиво, котлета, локишина, сир, бублики, хліб, торт, варення, каша, родзинки, ікра, мармелад, горох.</i></p> <p>«Шукаємо наголошені звуки» <i>Ковбаса, м'ясо, сосиска, молоко, сметана, кефір, йогурт, яйце, локишина, сир, риба, борошно, сіль,</i></p>	<p>1. Розвиток розуміння мовлення.</p> <p>2. Уточнення значень наявних у учнів слів і збагачення словникового запасу шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • накопичення нових слів; • розвитку словника: формування, уточнення, диференціація лексичного значення слова (антонімічних, синонімічних, переносних, твірних, похідних); • формування узагальнюючої функції слова (її різних рівнів). <p>3. Уточнення й розвиток граматичного оформлення мовлення шляхом оволодіння словосполученнями, зв'язком слів у реченні, модулями різних синтаксичних конструкцій.</p> <p>4. Удосконалювання граматичних навичок: диференціація предметно-синтаксичного значення</p>

		<p><i>*Із сої; *З оливок; Із соняшника.</i></p> <p>«Добери споріднені слова» <i>До _____ слів: сіль, цукор, сир, борошно, чай, хліб, кава.</i></p> <p>«Добери синоніми» <i>До слова: кухар – кондитер, кулінар.</i></p> <p>«Що із чого?» (прийменники з, із) <i>-Що із чого роблять? *Сир роблять із молока. *Хліб роблять із тіста. *Компот варять із сухофруктів.</i></p> <p>«Шукаємо слова» (прочитай речення, встав пропущені слова) <i>*Цукор насипають у ... *Хліб кладуть у... *Перець насипають у... *Сіль зберігають у...</i></p> <p>«Граємо словами» (заміни перше слово іншим словом ВІН, ВОНА, ВОНО, ВОНИ) <i>*Зіна вечеряє. *Павло обідає. *Діти снідають.</i></p>	<p><i>цукор, торт, хліб, батон. «Картинка - звук» (Відиукати ті картинки, у яких є заданий звук).</i></p> <p><i>«Скільки у слові складів» Торт, цукор, молоко, пиріг, сік, локшина, горох, хліб, оселедець, вечеря</i></p> <p><i>«Порахуй слова у реченнях» (Назвати 1-е, 2-е, 3-є, 4-е слово у реченні) *Мама купила у магазині мармелад. *Іра їсть морозиво. *Тато готує.</i></p>	<p>граматичних морфем, формування навички практичного відокремлення, спрямованості уваги на граматичне оформлення мовлення.</p> <p>5. Поєднання слів у словосполучення і речення і відповідно до синтаксичних значень слів у складі речення (словосполучення) і формування синтаксичних стереотипів.</p> <p>6. Розвиток вміння активно користуватися різними засобами словотворення.</p> <ul style="list-style-type: none"> – розрізнення голосних і приголосних звуків на слух; – диференціація звуків; – розвиток фонематичного аналізу, синтезу та фонематичних уявлень (виокремлювати голосні на початку і вкінці слова, послідовно називати ряд голосних; робити аналіз і синтез прямих і обернених складів; виокремлювати приголосний на початку і вкінці слова; робити звуко-складовий аналіз слів;
--	--	---	---	---

		<p>«Вигадай речення зі словами» (відміна іменників і прикметників) *Сливовий компот. *Смачний оселедець. *Ароматний суп.</p> <p>«Виправ помилки Незнайка» *Олена купила полуниця сік (полуничний сік) *Ваня з'їв шоколад морозиво (шоколадне морозиво) *Маша приготувала картопля пюре (картопляне пюре) *Тато приніс кабачок ікру (кабачкову ікру) *Бабуся спекла яблуко пиріг (яблучний пиріг) *Ліда зварила вермішель суп (вермішельний суп) *У магазині продається м'ясо фарш (м'ясний фарш)</p>	<p>визначати наголошений склад); формування навичок складання звукових схем слів та добору слів до їхніх звукових схем.</p> <p>– виховання уважності до зміни граматичних форм слів (шляхом порівняння і співставлення іменників однини і множини, зміни відмінкових закінчень) та до багатозначності слів; – навчання утворювати слова із зменшувально-пестливим значенням та шляхом приєднання префіксів і суфіксів; – виховання вміння добирати споріднені слова; – розвиток уваги до зміни граматичних форм слів залежно від роду, числа, відмінка, часу дії. – навчання узгоджувати прикметники і дієслова з іменниками; звертання уваги на родову належність предметів; – практичне засвоєння деяких форм словотворення та словозміни; – виховання вміння узгоджувати числівники з іменниками в роді, числі,</p>
--	--	--	--

			<p>відмінку;</p> <ul style="list-style-type: none"> – навчання складати прості поширені речення з прямим додатком, із прийменниками, виокремлювати слова з речень за допомогою питань; – звертання уваги на порядок слів та зміни форм слів у простому поширеному реченні шляхом: складання речень із прийменниками та без прийменників; поширення речень за допомогою запитань; складання речень із заданими словосполученнями; – зосередження уваги на реченні з однорідними членами; – ознайомлення із складнопідрядними реченнями з використанням сполучників <i>щоб, тому що, якщо</i> та ін.
--	--	--	--

Т е м а	Розвиток зв'язного мовлення	Розвиток комунікативних умінь та навичок	Смрямованість корекційно-розвиткової роботи
П Р О Д	<p><i>*Назва продукту.</i></p> <p><i>*До якого виду належить цей продукт харчування.</i></p> <p><i>*Як він потрапляє до нашого столу.</i></p>	<p>Учень/учениця:</p> <p>- складає діалог відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування;</p>	<p>- формування умінь використовувати всю різноманітність емоційних, лексичних, граматичних засобів мови при побудові власних висловлювань;</p>

<p>У К Т И Х А Р Ч У В А Н Н Я</p>	<p><i>*як називається відділ крамниці, в якому продають цей продукт харчування.</i> <i>*Що з нього можна приготувати.</i> <i>*Де його можна зберігати.</i></p> <p>Розгадування загадок-описів.</p> <p>Складання описових та порівняльно-описових розповідей.</p> <p>Вивчення: <i>*Без солі, без хліба – половина обіда.</i> <i>*Яке частування, таке дякування.</i> <i>*Був би хліб, а мишки будуть.</i> <i>*Без хліба шматка скрізь туга така.</i> <i>*Без закваски хліби не місять.</i> <i>*Без солі хліб не їжа.</i> <i>*Без хліба не обідають.</i> <i>*Був би хліб, а в хліба люди будуть.</i></p>	<p>- складає монолог відповідно до теми висловлювання.</p> <p>Театр емоцій: виконання емоційного етюдю «Загублені гроші та морозиво», «Солоний чай». (Додаток)</p> <p>Висловлювання ланцюжком: розкажи про себе за початком - «Найбільше я люблю їсти... або готувати...», «Я найбільше люблю...(що робити?)»</p> <p>Діалоги. Ситуації: розмова між дітьми про те, що той (та) їсть вранці (в обід, на вечерю), чим пригощала бабуся, подруга (в день народження), де були, що їли у вихідний день, «У кав'ярні» тощо).</p> <p>Розігрування мовленнєвих ситуацій, складених на основі ситуативних малюнків: <i>Яка розмова відбулася між продавцем і покупцем? Які слова ви найчастіше чуєте у магазині? Чи завжди ви дотримуєтесь черги? Як попросити продавця показати необхідний вам товар? Що треба сказати, отримавши покупку? Розіграйте ці ролі. (Лексика: дайте, будь ласка, візьміть будь ласка; скільки коштує тощо).</i></p> <p>Рольова гра «Магазин», мовленнєве завдання: 1. Ти шукаєш подарунок до дня народження друга; 2. Ти прийшов по продукти; Діалог.: - Доброго дня! – День добрий! Що бажаєте? – Покажіть, будь ласка, ...- Візьміть, будь ласка, ...-Дякую...</p> <p>Гра «Слова ввічливості» (Встав слово-покупець у супермаркеті не може дотягтися</p>	<p>- розвиток здатності мовця забезпечити правильне застосування словесних і невербальних засобів з учасниками спілкування;</p> <p>- розвиток основних комунікативних ознак мовлення: правильність, чистоту, логічність, точність, виразність, образність, доступність, дієвість, доцільність;</p> <p>- розвиток основи комунікативно-мовленнєвих умінь учнів: а) частково-мовленнєві (звуковимовні, орфоепічні, лексичні, граматичні); б) загально-мовленнєві уміння (слухати, говорити);</p> <p>- підтримка у учнів позитивних емоцій, стимулювати виконання учнями взаємодій та взаємодопомоги з використанням словесних форм звертання, дякування, прохання;</p> <p>- формування умінь розуміння емоцій різного ступеня прояву, розвивати емпатію</p>
---	--	--	---

	<p><i>до товару які слова будуть доречні «Прошу вас», «Будьте ласкаві» тощо).</i></p> <p><i>Розглянь малюнки. Хто що сказав?(Лексика : будь ласка, вибач, дякую,пробач мене тощо).</i></p> <p><i>Бесіда «Вчасна допомога». Обговорення, розмова з досвіду дітей, пов'язаного із ситуаціями, коли люди можуть потребувати допомоги і надавати її, а також способів висловлення подяки іншій людині.</i></p> <p><i>Діалог. Ситуація: надання допомоги літнім людям(Ти зустрівся з сусідкою бабусею Марією, вона хвора, їй треба купити хліба). Мета:запропонувати свою допомогу хворій сусідці. Вправлятися у правильному звертанні,,вживанні ввічливих слів.</i></p> <p><i>Діалог. Де ти відпочивав у вихідний день? Опис ситуації: ти (хлопчик) зустрів подругу, вони розмовляють. Хто з них повинен привітатися першим ? А хто першим має подавати руку? Як ти повинен себе поводити?</i></p>	
--	--	--

Орієнтовна мовленнєва карта

I. Відомості про сім'ю

Мати _____

Батько _____

Скарги батьків _____

Спадкові хвороби _____

II. Анамнез

1. Загальний анамнез

Від якої вагітності _____

Характер вагітності _____

(токсикоз, хронічні та інфекційні захворювання)

Пологи _____

(швидкі, зневоднені)

Стимуляції _____

(механічна, хімічна, електростимуляція)

Голос (був, ні) _____

Асфіксія (біла, синя) _____

Резус-фактор _____

Вага та зріст дитини при народженні _____

Годування

Годування груддю до _____ Наступне годування (змішане, штучне)

До грудей піднесли на _____ день (брав активно, не взяв з допомогою, засипав під час годування, зригування)

Виписка з пологового будинку на _____ день

2. Розвиток дитини у перший рік життя:

Тримає голову з _____ місяця

Сидить з _____ місяця

Стоїть з _____ місяця

Ходить з _____ місяця

Перші зуби з _____ місяця

3. Перенесені дитиною хвороби:

До року _____

Після року _____

Інфекції

Удари, травми голови _____

Судоми при високій температурі _____

4. Особливості формування мовлення _____

Дані обстеження дитини:

1. Обстеження слухової уваги _____

2. Обстеження зорового сприймання _____

3. Обстеження просторового праксису _____

4. Обстеження артикуляційної моторики _____

Стан та робота м'язів обличчя _____

(зглаженість носо-губних складок, уповільнений рух очних яблук,
наявність синкінезій, односторонній птоз верхньої повіки)

Язик: нормальний, великий, маленький, довгий, короткий, вузький, широкий, м'ясистий,
рухливий, в'ялий, малорухливий, напружений.

Рух язика: вірно, швидко, з допомогою, з утрудненням, повільно, не виконує, помітно збільшення гіперкінезів або уповільнення темпу руху
при повторних рухах, обслинюється,

тонус (спастичний, гіпотонічний, дистонічний)

Під'язична зв'язка: нормальна, коротка, довга, натягнута, прирослена, відсутня,
рухлива, малорухлива.

М'яке піднебіння: нормальне, високе, низьке, вузьке, широке, розщеплення (повне, часткове, проопероване, доопераційне, гіперкінез,
відхилення маленького язичка у сторону, плоске)

Тверде піднебіння: нормальне, готичне, куполоподібне, укорочене, рухливе, парез (повний, частковий).

Губи: нормальні, тонкі, товсті, укорочена верхня губа, розщеплення, рухливі, малорухливі, парез, рухи виконує вірно (не виконує,
утруднено)

Зуби: нормальні, рідкі, надкомплектність, низькі, високі, крупні, маленькі, часті

Прикус: відкритий передній, відкритий боковий, прогенія, прогнатія.

б. Загальне звучання мови:

Голос: носовий, тихий, невміння шепотіти.

Дихання: грудне, діафрагмальне, поверховий вдих, короткий нетривалий видих.

Виразність мови: дикція - чітка, не виразна, змазана; темп - нормальний,
прискорений, уповільнений; ритм — норма, аритмія.

ОБСТЕЖЕННЯ СЛОВНИКА

1.Словник іменників.

а) показати назвати узагальнююче слово

Собака
Кіт
Корова
Кінь
Яблуко
Груша
Слива
Лимон
Склянка
Чашка
Ложка
Миска
Пальто
Сукня
Спідниця
Штани
Стіл
Стілець
Диван
Шафа
Автобус
Тролейбус
Літак
Пароплав

б) Назвати частини предметів:

Чайник _____

в) Назвати:

пори року _____

дні тижня _____

г) Від кого або з чого отримують?

Молоко - _____; масло - _____;
Яйця - _____; хліб - _____;
Мед - _____; олію - _____;
Вовну - _____; цукор - _____;

д) Назвати маму, тата, дитинчатко:

Кішка- _____;
Коза- _____;
Качка- _____;
Гуска- _____;
Собака- _____;
Свиня- _____;
Корова- _____;
Вівця- _____;
Курка- _____;

2. Словник дієслів.

а)	розуміє	називає
	Сидить	
	Стоїть	
	Біжить	
	Машина	
	Риба	
	Пташка (метелик)	
	Змія (черепаха)	
	Поливає	

б) Що можна робити цими предметами? (пилосос-пилососити)

Лопата- _____; Сапка- _____;
Граблі- _____; Коса- _____;
Сокира- _____; Пилка- _____;
Ножиці- _____; Ніж- _____;

в) Хто що робить?

Лікар- _____; Художник- _____;
Вчитель- _____; Вихователь- _____;
Швачка- _____; Будівельник- _____;

г) Назвати близькі за значенням дієслова:

Шие (в'яже, вишиває _____); Варить (смажить, пече _____);
Їсть (кусає, гризе, смочче, жує _____).

3. Словник прикметників.

а) Назвати відомі тобі кольори: _____

б) Назвати ознаки предмета:

з опорою на малюнки самостійно

м'яч/який?/ великий, маленький,
 шкіряний, гумовий.

яблуко/яке?/ кругле, солодке,
 кисле, червоне.

лисиця /яка?/ руда, хитра,
 велика.

стрічка /яка?/ довга, коротка,
 широка, вузька.

їжак /який?/ колочий, маленький.

небо/яке?/ хмарне, голубе,
 грозове, ясне.

4. Словник прийменників

а) Встав у речення пропущені слова:

Кішка сидить _____ вікні. Сонечко заховалося _____ хмару.

М'ячик покотився _____ доріжці. _____ столом лежить м'яч.

_____ столом висить лампа. Стілець стоїть _____ диваном і ліжком.

Дівчинка перестрибнула _____ калюжу. _____ школи діти посадили тополі.

5. Антоніми

а) Добери слова із протилежним значенням:

Хлопчик - _____ ; день- _____ ;

Весна- _____ ; зло- _____ ;

Війна- _____ ; велетень- _____ ;

Великий- _____ ;	довгий- _____ ;
Широкий- _____ ;	товстий- _____ ;
Брудний- _____ ;	глибокий- _____ ;
Зачинив- _____ ;	приїхав- _____ ;
Зав язав- _____ ;	влетів- _____ ;
Приклеїв- _____ ;	сміється- _____ ;

6. Синоніми

а) Добери до слів синоніми:

Будинок _____
 Робити _____
 Балакати _____
 Горе _____

ОБСТЕЖЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ

1. Словозміна

а) Назви слова у множині:

Ручка _____	стіл _____	блюдне _____
голова _____	відро _____	хлопець _____
дощ _____	струмок _____	яблуко _____
огірок _____	вухо _____	лист _____
зелена лампа _____	хитрий заєць _____	
чарівна паличка _____	велике дерево _____	
смачний пиріг _____	яскраве сонце _____	

б) Узгодження іменників з прикметниками в роді та числі:

Синій: олівець, квітка, небо, щоби.
 Теплий: шуба, пальто, шарф, валянки.
 Зелений: трава, чобітки, плаття, пенал.
 Важкий: сумки, портфель, діло, робота.

в) Узгодження іменника з числівниками

один,	три,	п'ять:
Ручка _____	_____	_____
Олівець _____	_____	_____

Огірок	_____	_____
Вишня	_____	_____
Яблуко	_____	_____
Сумка	_____	_____

г) Відмінювання іменників:

У Жені жив Женя любив свого Кожен день Женя давав
 молоко. Одного разу Їжачок утік. Довго сумував Женя за

2. Словотворення

а) Суфіксальне словотворення іменників із значенням:

__ зменшувально-пестливості за допомогою суфіксів -чик,-чок,-ик...;

М'яч - _____	Хлопець - _____
Заєць - _____	Огірок - _____
Їжак - _____	Струмок - _____
Дощ - _____	Ключ - _____
Стіл - _____	Дуб - _____

- __ одиничності за допомогою суфікса -инк-;

Виноград - _____	Агрис - _____
Горох - _____	Чай - _____

__ - дитинчат за допомогою суфіксів -чен, -ен-;

Заєць - _____	Білка - _____
Вовк - _____	Олень - _____
Коза - _____	Качка - _____
Лев - _____	

- __ вмістилища за допомогою суфікса -иц-;

Цукор _____	Хліб - _____
Суп _____	Вафлі - _____

__ професій за допомогою суфіксів -ист-, -ар-, -ер-, -ач-;

Піаніно - _____	Журнал - _____
Гумор _____	Гітара - _____

Парашут - _____
Ворота - _____
Бокс - _____

Бібліотека - _____
Казка - _____
Міліція - _____

б) Утворення присвійних і відносних прикметників (чий? який?):

Хвіст вовка -
Лапа зайця -
Нора лиса -
Змій з паперу -
Двір школи -
Сік з яблук -
Каша з гречки -
День зимою -
Скринька для пошти -

в) Префіксальне словотворення дієслів:

Їхав _____

Шити _____

При - _____

По - _____

В- _____

За - _____

Ви - _____

Про - _____

Пере - _____

Об - _____

г) Утвори споріднені слова від слів:

Ліс _____

Сад- _____

Вода- _____

ОБСТЕЖЕННЯ ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

1. Повторення складових рядів:

Ба-па-ба-па _____	да-да-га-да _____
За-са-са-за _____	са-ша-са-са _____
Га-ка-га-ка _____	ла-ла-ла-ля _____
Жа-жа-за-жа _____	са-ся-са-ся _____

2. Розрізнення слів-паронімів:

Коса – коза	миска – мишка
Шапка – жабка	тачка – дачка - качка
Трава – дрова	суп – зуб

3. Визначити у словах пер/зв ; ост/зв; посл/зв(кіл.); гол/зв; кл/скл.

вухо	_____	_____	_____	_____	_____
сон	_____	_____	_____	_____	_____
вовк	_____	_____	_____	_____	_____
рибак	_____	_____	_____	_____	_____

4. Визначити загальний звук:

коСа, Сом, миСка, ніС _____	Ластівка, стіЛ, жоЛуді _____
Осел, моЛокО, тОрт _____	кРан, Риба, сиР _____

5. Утворити нові слова замінивши перший звук:

Мак (п,р,к,л...) _____
Кора (г,п,в,н,з...) _____
Пити (г,д,м,л...) _____
Носити (т,к,л,в...) _____

6. Обстеження складової структури слова:

Слова:	самостійно	відображено
Космонавт	_____	_____
Міліціонер	_____	_____
Термометр	_____	_____
Дисципліна	_____	_____
Мотоцикл	_____	_____
Колобок	_____	_____

7. Обстеження звуковимови

ОБСТЕЖЕННЯ СТАНУ СИНТАКСИЧНОГО АНАЛІЗУ ТА СИНТЕЗУ

1. Визначити кількість слів у реченні та викласти схему речення:

Гриби ростуть у лісі. _____

Ми поїхали з класом у театр. _____

До школи діти прийшли з букетами квітів. _____

У лісі під старим дубом жив їжачок. _____

2. Скласти речення за схемою:

— — — . _____

3. Скласти речення із запропонованих слів:

Діти, ранок, школа, йти _____

Землю, сніжок, на, падав, легкий _____

Клітка, з, синиця, вилетіла _____

4. Скласти оповідання за:

Сюжетною картинкою: _____

Серією послідовних картин: _____

5. **ОБСТЕЖЕННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ**

Переказ: _____

6. **ОБСТЕЖЕННЯ ЧИТАННЯ:** (літери знає, не знає, деякі, читає швидко, по-літерах, по-складах)

7. **ОБСТЕЖЕННЯ ПИСЬМА:** _____

Зведена таблиця формування усного і писемного мовлення

Учня /класу/школи

Діагноз: _____

	20. . – 20. . н.р.		20. . – 20. . н.р.		20. . – 20. . н.р.		20. . – 20. . н.р.		20. . – 20. . н.р.	
	на поч. н.р.	на кін. н.р.	на поч. н.р.	на кін. н.р.	на поч. н.р.	на кін. н.р.	на поч. н.р.	на кін. н.р.	на поч. н.р.	на кін. н.р.
<u>Рухові функції артикуляційного апарату</u> - міміка - дихання - голос - просодика										
<u>Стан звуковимови:</u> - відсутність - спотворення - заміна Умовні позначки: П -потребує постановки; А - потребує автоматизації; Д - потребує диференціації.										
<u>Стан фонематичної складової мовлення:</u>										

<ul style="list-style-type: none"> - визначення місця звука у слові - підбір слів із даним звуком - підбір ілюстрацій на заданий звук - визначення спільного звука в слові - розрізнення слів-паронімів - утворення нових слів, замінивши звуки, -звуковий аналіз. 											
<u>Стан складової структури:</u> <ul style="list-style-type: none"> - відтворення слів різної складової структури - ділення слів на склади - темпо-ритмічні відчуття 											
<u>Стан словника:</u> <ul style="list-style-type: none"> -іменники (узагальнюючі поняття, частини предмета) - прикметники - дієслова - прийменники - антоніми - синоніми - розуміння фразеологізмів 											
<u>Стан граматичної сторони мовлення:</u> <i>1.Словозміна</i> <ul style="list-style-type: none"> - утворення іменників у множині - узгодження іменників з прикметниками у роді, числ., відм. - узгодження іменників із числівниками у роді, числ., відм. - узгодження іменників із 											

дієсловами у роді, числ., відм. - відмінювання іменників. 2.Словотворення - суфіксальне - утворення присвійних і відносних прикметників - префіксальне словотворення дієслів - утворення споріднених слів										
<u>Стан зв'язного мовлення</u> 1.Сформованість розуміння зверненого усного мовлення 2. Сформованість активного усного мовлення 3.Викладання схеми речення з визначенням кількості слів 4.Складання речень із запропонованих слів 5. Складання розповіді за сюжетним малюнком *за запитаннями *самостійно 6. Складання розповіді за серією сюжетних малюнків 7. Складання опису предмета: *за запитаннями *за схемою 8. Володіння переказом										
<u>Стан писемного мовлення</u> - рівень зорового сприймання і										

просторової орієнтації - стан графо-моторних навичок, розвиток дрібної моторики руки - списування - диктант - написання творчого завдання										
<u>Стан читання</u> 1.Техніка читання (за рівнями) - оволодіння звуко-буквеними позначеннями - поскладове читання 2.Розуміння прочитаного - становлення синтетичних прийомів навчання - синтетичне навчання 3.Переказ прочитаного										

Розвиток моторики артикуляційного апарату, поживлення миміки обличчя

Мета цих вправ спрямована на відтворення рухливості м'язів обличчя, артикуляційного апарату, розвиток сили, точності рухів, нормалізація м'язового тону. Вони сприяють симетрії мимічних м'язів, поживляють миміку обличчя. Ці вправи доцільно використовувати при всіх формах дизартрії, особливо для учнів, які мають збіднілу миміку обличчя. Допомагають у цьому зорове сприймання миміки у дзеркалі, картинні символи емоцій, опора на кін естетичні відчуття від роботи м'язів обличчя.

Розвиток моторики артикуляційного апарату (вправи для губ, язика) проводиться в комплексах «Казка про веселий язичок» з використанням вправ: «Смачне варення», «Сходинки», «Конячки» тощо.

Спочатку пропонуються вправи на розвиток м'язів обличчя. Працюємо спочатку над мимовільними, а потім довільними мимічними рухами обличчя. Орієнтовні вправи: закривання очей, прижмурювання одного, другого ока, надування щічок, показування зубок, рухи нижньою щелепою тощо.

Переходимо до мимічної гімнастики, яку супроводжує таблиця (Додаток). Таблиця дає можливість правильно відобразити миміку, порівняти вираз свого обличчя в дзеркалі і за зразком картки. Вчимо дітей передавати емоційні стани людини мимікою свого обличчя.

Вправа 1 (а). «Радість», «Посмішка». Посміхнись собі у люстерко, посміхнись логопеду, друзям.

«Посмішка клоуна».

Слід посміхнутися з напіввідкритим ротом і як можна вище вгору підняти і розтягнути кути рота. Можлива допомога власними руками чи руками вчителя.

Вправа 2 (б). «Злість», «Лють» (це погані відчуття).

Насупити брови, звести їх, стулити губи, кути губ опущені вниз. Це неприємно, все напружено (уяви себе героями казок).

Вправа 3 (в). «Здивування», «Подив».

Брови високо підняті, очі широко розкриті, рот напіввідкритий.

Вправа 4 (г). «Приємне здивування», «Цікавість».

Брови високо підняті, очі широко розкриті, вгадується легка посмішка.

Вправа 5 (д). «Огида» (це погане почуття).

Це неприємно. М'язи напружені.

Вправа 6 (є). «Спокій», розслаблення всіх м'язів. Це приємно.

Голова нахилена вниз, руки опущені, поза «кучера». Очі закриті, думаємо про те, що навіть спокій, несе приємні враження, тепло.

На наступних заняттях пропонуємо дітям показати вираз обличчя людини, яка:

- Скуштувала дуже гарячий суп;
- зраділа приходу матусі;
- їсть кислий лимон;
- їсть солодку цукерку;

- випила гіркі ліки тощо. Варіантів безліч.

Для виховування позиції закритого рота, навичок правильної вимови використовуються сигнальні картки, які лежать на партах і водночас нагадують про правильне положення органів артикуляції, засвоєнні артикуляційні навички (таблиця №4).

Орієнтовний комплекс артикуляційної гімнастики «Жабки»

Демонстраційний матеріал: сюжетний малюнок «Оркестр біля озера».

1. Вправа «Жабки посміхаються»

Люблять жабки посміхатись

Рот у жабок аж до вух.

2. Вправа «Жабки щоки надувають».

Щоки, мов кульку,

Старанно надули.

Здулася кулька -

Щоки втягнули.

3. Вправа «Жабки-сурмачі».

Жабки посміхались,

Щоки надували.

Витягнули губки,

На сурмочках заграли.

4. Вправа «Жабки б'ють в барабани».

Жабки взяли барабани

Жабки голосно співали:

Ба-бо-бу

Бе-би-бі

Вимова складів на одному видиху.

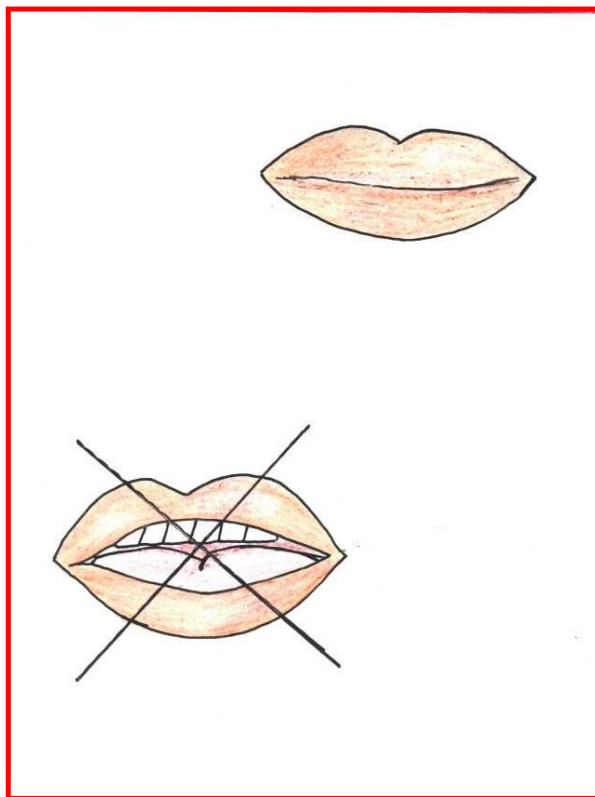
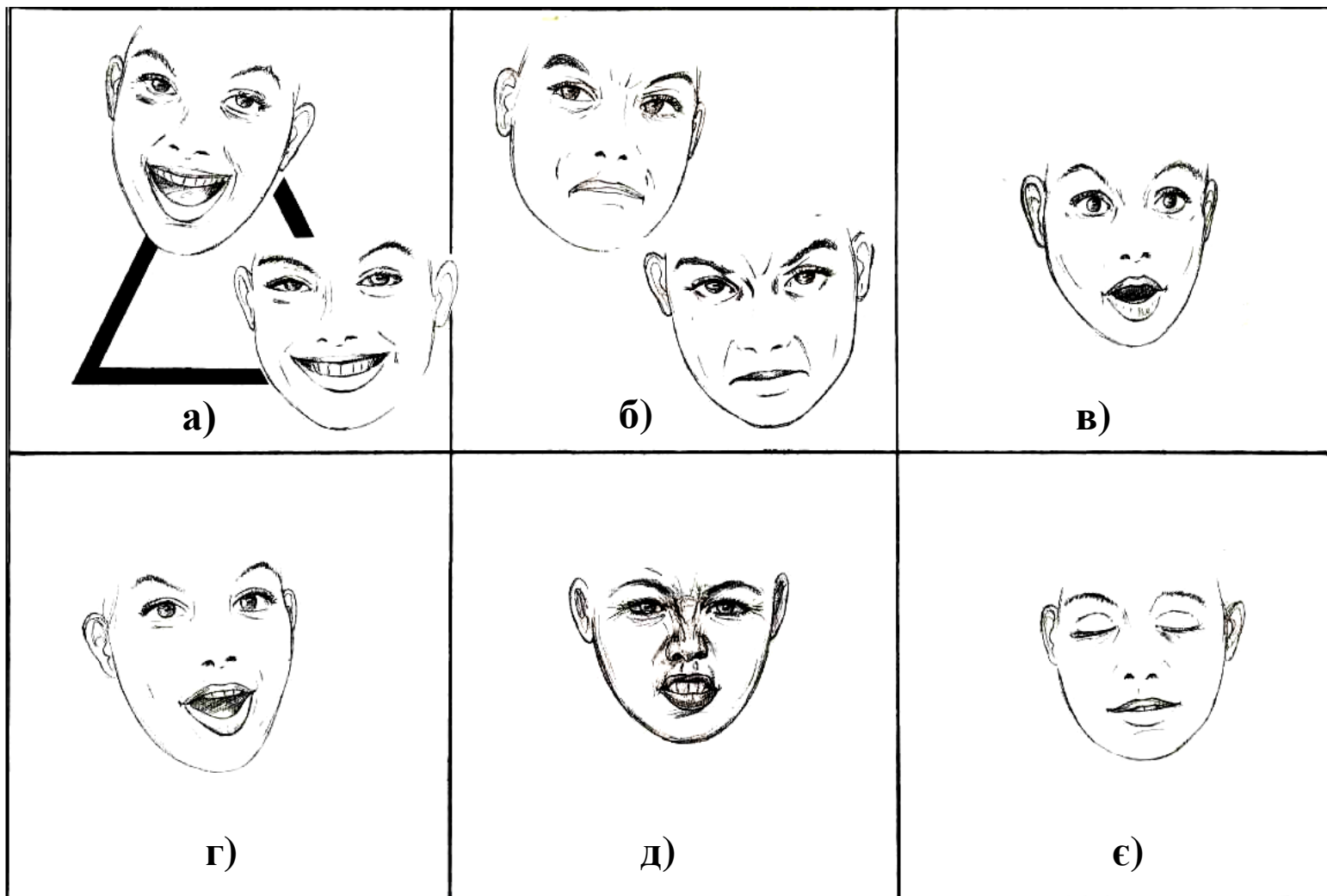

таблица № 4

Таблиця № 3

Розвиток моторики руки

Важливим розділом корекційної роботи в спеціальній школі є поетапне формування функцій руки учнів. Корекційна робота спрямована на розвиток точності, розмірності, опірності, захвату, маніпуляцій, дрібної моторики, синхронності в роботі пальців рук.

Для покращення рухової функції руки користуються комплексами активної і пасивної гімнастики з обов'язковим підключенням сенсорних і мовленнєвих функцій.

Для цієї роботи можна використати таблицю № 1 (додаток), яка супроводжує наочно серію корекційних вправ, ігор для чергування розслаблення і роботи м'язів руки, релаксації.

Вправа 1. «Кулачки» (1 а).

Стискання рук в кулачки під рахунок 1-3. Долоня, пальці, рука напружуються. Це неприємно.

Вправа 2. «Долоньки» (1 б).

Різка відпускання пальців стиснутих у кулак. Настає розслаблення. Це приємно. Вправи 1 і 2 виконую по черзі.

Вправа 3. «Покажи правильно» (1 в).

Відведення прямого вказівного пальця. Великий палець і інші три зібрані в неповний кулак. Вправляємось у визначенні напрямку з одночасним рухом правої чи лівої руки із відведенням вказівного пальця.

Діти з ДЦП мають просторові порушення і вправа допомагає практично закріпити, визначити напрямок (ліворуч, вліво, праворуч, вправо, вгору, вниз, вгорі, внизу тощо).

Вправа 4, 5 (1 г, д). «Повороти».

Відведення великого пальця з одночасними рухами кисті, ліктя, пальців, зібраних в неповний кулак, вгору, вниз.

У дітей, хворих на ДЦП, порочне приведення великого пальця, тому доцільно вправам 4 і 5 приділити достатню увагу.

Вправа 6 (1 є). «Хрест».

Спрямована на схрещення вказівного і середнього пальців. Ця вправа допомагає дитині розвивати м'язи пальців, які утримують ручку.

Вправи повторюємо до 7-10 разів кожною рукою, а потім і обома руками разом. При геміпарезах дитині допомагає дорослий у виконанні вправ хворою рукою чи сама дитина допомагає собі здоровою рукою.

Комплекс вправ можна завершити грою «Вітання пальців». Під час гри кінчик великого пальця лівої руки «вітається» по черзі з кожним пальцем окремо цієї ж руки. Те ж саме виконуємо правою рукою чи двома руками разом.

Це «вітання» можна поєднати з промовлянням, приспівуванням складів, слів із звуками, що вивчаються.

Подобається учням обводити свої долоньки, як трафарет олівцем чи фломастером, а потім обігравати свої малюнки (див. додаток 2 (а, б)).

Можливі декілька варіантів і етапів роботи:

I етап. Діти під час пальчикової гімнастики вивчають назву кожного пальця і вправляються у силі, ритмі, координації рухів.

II етап. Діти вправляються в утриманні олівця, обведені власної руки, як шаблона. Потім контур пальців руки прикрашають. Домальовують прикраси рукавички, веселу сім'ю тощо.

III етап. Обведення власної долоні за контуром і малювання своєї родини. Де великий палець – це тато, вказівний – мати, середній – дідусь, безіменний – бабуся, а мізинець – сама дитина (малюнок 2 б).

IV етап. Обігравання малюнків. Дитина накладає на контур руки «родину» – свою руку, долонею так, щоб затулити всі «портрети».

Вчитель-дефектолог запитує: «Бабусю, де ти?» – дитина піднімає від зображення лише той палець, який затуляє портрет бабусі, решта пальців лежить на малюнку. При чому дитині, хворій на ДЦП, важче відірвати від площини зображення один палець, ніж підняти одночасно два чи три пальці. Ця вправа допомагає дитині розслабити руку, розвести пальці, координувати і перевіряти свої дії.

V етап. Ігри з пальцями.

1. Гра «Родина».

Дитина стискає по черзі пальці однієї руки в кулак і промовляє:

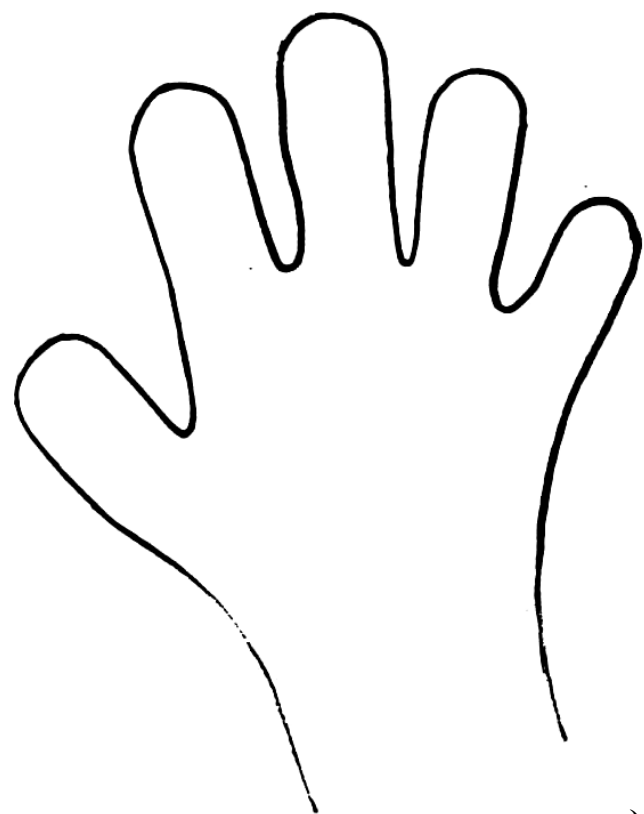
- Цей пальчик – мій дідусь (згинає великий палець);
- Цей пальчик – моя бабуся (згинає вказівний палець);
- Цей пальчик – мій татусь (згинає середній палець);
- Цей пальчик – моя матуся (згинає безіменний палець);
- Цей пальчик – я (згинає мізинець);
- А це вся моя сім'я (показує всі п'ять пальців).

2. Народна гра «Хто приїхав».

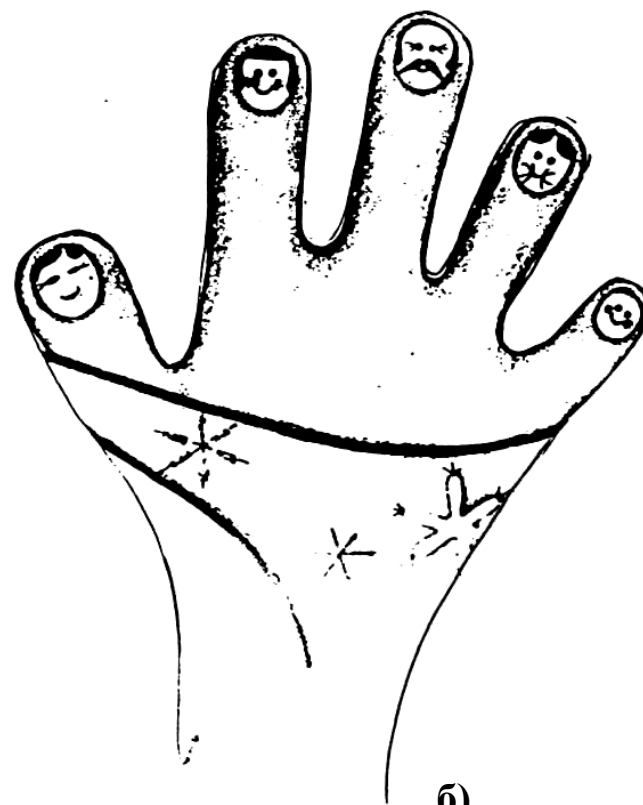
Діти складають долоні обох рук разом і промовляють:

- Хто їхав? (швидко плескають кінчиками пальців);
- Ми, ми! (кінчики великих пальців притиснуті, а кінчики інших пальців одночасно плескають);
- Мамо, мамо, де ти? (плескають кінчиками великих пальців);
- Так, так! (плескають кінчиками вказівних пальців);
- Тато, тато, це ти? (плескають кінчиками великих пальців);
- Так, так! (плескають кінчиками середніх пальців);
- Братику, братику, це ти? (плескають кінчиками великих пальців);
- Так. Так! (плескають кінчиками безіменних пальців);
- Сестро, сестро, це ти? (плескають кінчиками великих пальців);
- Так, так! (плескають кінчиками мізинців);
- Ми всі разом: так, так! (плескають всіма пальцями);

(ігри з гумовими і скляними кульками).

a)

б)

Мал. 2

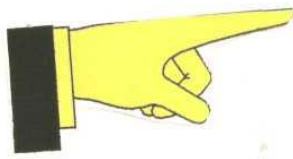

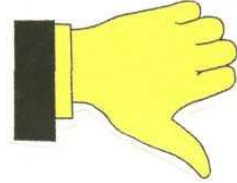

 <p data-bbox="952 534 996 574">а)</p>	 <p data-bbox="1355 534 1400 574">б)</p>	 <p data-bbox="1792 534 1836 574">в)</p>
 <p data-bbox="952 957 996 997">г)</p>	 <p data-bbox="1355 957 1400 997">д)</p>	 <p data-bbox="1792 957 1836 997">е)</p>

таблица № 1

Користування загальноприйнятими жестами

Мета:

- дотримуватися правил спілкування;
- вчити учнів розумінню використання загальноприйнятих жестів;
- користуватися загальноприйнятими жестами:
 - * *я, знайомства* (вказівний жест рукою на себе, мене звать...)
 - * *привітання* (потискання руки, махати долонею зі сторони в сторону чи просто нахилити голову вперед);
 - * *прощання* (рухи долонею згори вниз);
 - * *кількості* (1- 5: показ пальців однієї руки) ;
 - * *згоди* (помах головою «так», «хочу», «буду», «потрібно», «можу»);
 - * *заперечення* (рух головою зліва на право «ні», «не хочу», «не буду», «не потрібно», «не візьму», «не можу» тощо);
 - * *пропозиції* («дай» – стискання пальців розкритої долоні; «на» – показ розкритої долоні до співрозмовника);
 - * *осуду* (коливаючи рухи вказівним пальцем);
 - * *температури* («холодно» – руки обіймають тіло, «жарко» – махати перед собою двома розкритими долонями до себе);
 - * *болю* (мімічне вираження болю з вказівним жестом рукою на хворий орган)⁴
 - * *заохочення* (погладжувальні рухи по голові чи руці розкритою долонею);
 - * *вказуванням напрямку* («там» – показ зібраною долонею в потрібному напрямку; «до мене» – показ зібраною долонею на себе);
 - * *спонукання до дії*(«мий руки», «пити», «їж», «ріж», «пиши», «малюй», «чистити зуби», «крокуй» – показ імітаційних рухів; «спи» – показ складених долонь з притисканням до вуха; «мовчи» – притискання вказівного пальця до губів, «подзвони мені» - показ зібраної долоні біля вуха; «їдь» – імітаційний жест утримування та обертання руля);
 - * *величини* («великий» – розведення рук в сторони та згори до низу широким жестом»; «маленький» – зближення рук з розкритими одна до одної долонями вузьким жестом) тощо;
 - * *все добре* (рука стиснута в кулак, великий палець вказує вгору);
 - * *погано* (рука стиснута в кулак, великий палець вказує вниз).

Орієнтовний тематичний план занять з розвитку мовлення з учнями 1 - 4 класів

Місяць	№ тижня	Кількість годин		Тема	Підтема
		1-2 кл.	3-4 кл		
Вересень	I-II	4	2	Обстеження, заповнення зведеної карти класу на початок навчального року	«Давайте познайомимося» - ввічливе спілкування; - привітання; - подяка, допомога; - клас; - навчальне приладдя.
	III	2	1	Школа	
	IV	2	1	Школа	
Жовтень	I	2	1	Осінь	- сезонні зміни в живій та неживій природі; - збирання врожаю
	II	2	1		
	III	2	1	Осінь	
	IV				
Листопад	I	2		Осінь	- збирання врожаю(овочі,фрукти)
	II		1		

	III IV	2 2	1 1	Сім'я Вбрання	- іграшки; - одяг, взуття.
Грудень	I	2	1	Квартира	- меблі; - побутова техніка; - посуд/поведінка за столом.
	II	2	1		
	III	2	1	Зима	- сезонні зміни в живій та неживій природі - зимові свята/Новий рік, зимові розваги.
	IV	2	1		
Січень	I			Тварини	- свійські тварини і птахи; - дикі тварини; -зоопарк.
	II				
	III	2	1		
	IV	2	1		
Лютий	I	2	1	Моя країна - Україна	- місто/село; - транспорт; - професії.
	II	2	1		
	III	2	1		
	IV	2	1		
Березень	I	2	1	Весна	- весняні свята;

	II	2	1		- сезонні зміни в неживій природі; -птахи.
	III	2	1		
	IV				
Квітень	I	2	1	Весна	- праця людей в природі/село;
	II	2	1		- дерева/квіти;
	III	2	1		- комахи;
	IV	2	1		
Травень	I	2	1	Продукти харчування	- магазин;
	II	2	1		- готуємо обід;
	III			Обстеження,	- звідки хліб до нас прийшов.
	IV			заповнення зведеної карти класу на кінець навчального року.	

Етюди на висловлення основних емоцій

Мета: вчити учнів розумінню емоційних станів інших людей. Сформувати вміння структурувати емоційну ситуацію етюду, виділяти в ньому основні акценти, виражати свої почуття і емоції різними інтонаційними засобами за допомогою міміки, елементів пантоміми, драматизації.

Етюди на вираження уваги, зацікавлення, зосередження

1. «Що там відбувається»

Хлопчики стоять у колі і щось розглядають на землі. Поруч зупинилась дівчинка. „Що відбувається?, - подумала вона, але підійти не наважилась.

Виразні рухи: голова повертається до гурту хлопців, уважно придивляється.

Поза: вага тіла на висунутій вперед нозі, одна рука на стегні, інша опущена.

2. «Зосередженість» Командир сидить за столом і уважно вивчає мапу. Він обмірковує план наступу.

Виразні рухи: ліва рука на столі, підтримує голову, нахилена вліво, вказівний палець правої руки рухається за мапою.

Міміка: злегка примружені очі, нижня губа закушена.

3. «Роздуми»

Хлопчик збирав у лісі гриби і заблукав. Нарешті він вийшов на дорогу. Але в яку сторону йти ?

Виразні рухи: Дитина стоїть, руки складені біля грудей, чи одна рука біля грудей, а інша підтримує підборіддя.

Етюди на вираження здивування

1. «Круглі очі»

Хлопчик зайшов в під'їзд і побачив, що там «бігає» ганчірка. Він підняв ганчірку і побачив кошеня.

2. «Присмне здивування»

За В. Сухомлинським «Чому ж мама так хвалить? »

Мама приходить додому, а донька приготувала смачний борщ.

Поза: Брови і верхні повіки піднімаються, на обличчі сяє посмішка.

Етюди на вираження здивування і радості.

1. «Квітка»

Теплий промінчик впав на землю і зігрів насінину. Із насінини проклюнувся паросток. Із паростка виросла чудова квітка. Ніжить ся на сонечку квітка, підставляє теплу і сонцю кожну свою пелюстку, радіє сонечку.

Виразні рухи: Присісти, голову і руки опустити: піднімається голова, випрямляється тулуб, руки піднімаються в сторони: квітка розквітла; голова злегка відкидається назад, повільно повертається за сонцем.

Міміка: очі напівзаплющені, обличчя розслаблене.

2. «Кошеня»

Дівчинка з посмішкою гладить і притискає до себе пухнасте кошеня. Кошеня прикриває очі від задоволення, муркоче і треться головою об руки дівчинки.

3. «Зустріч з другом»

У хлопчика був друг. Але прийшло літо і хлопчики розсталися. Друг поїхав до бабусі в село, а хлопчик залишився в місті. Сумно йому без друга. Аж раптом він йде по вулиці і бачить, як на зупинці з автобуса виходить його друг. Як вони зраділи!

Виразні рухи: посмішка.

4. «Нова лялька»

Дівчинці подарували ляльку. Вона радіє, весело стрибає, обертається з лялькою...

Рекомендовано проводити під муз. П. Чайковського „Нова лялька”.

5. «Чунга-Чанга»

Мандрівник приплив на своєму кораблі до чарівного острова, де всі веселі і безтурботні.

Як тільки він зійшов на берег, його оточили жителі цього острова. З веселою посмішкою вони танцювали під муз. В. Шайнського „Чунга-Чанга” і співали.

6. «Ключ знайшовся»

Хлопчик прийшов зі школи. Він біля дверей своєї квартири, дзвонить, але вдома батьків немає, у нього є свій ключ. Зараз він витягне з портфеля ключа, і відкриє двері. Але де ключ? Хлопчик шукає ключа в кишнях, портфелі, на підлозі. Немає! Хлопчик засмутився. Що йому робити?

Він вийшов на вулицю і почав шукати ключа. Шукав довго і нарешті побачив (під лавою, в кущах тощо). Хлопчик схопив ключ і застрибав на radoшах, а потім побіг додому.

Етюди на вираження страждання і розпачу.

1. «Північний полюс»

У дівчинки Жені була чарівна квіточка. Захотіла Женя відвідати Північний полюс, відірвала від квіточки пелюстку, підкинула вгору і сказала: „Хочу бути на Північному полюсі.»

Женя опинилася в літньому платті на Північному полюсі, а там мороз 50 градусів.

Виразні рухи: Коліна стиснуті, руки біля рота, дихати на пальці.

2. «Старий гриб»

Старий гриб ось-ось упаде. Його слабка ніжка не витримує важкого капелюшку.

Виразні руки: ноги розставлені, коліна ледь зігнуті, плечі опущені, руки звисають вздовж тулуба, голова хилиться до плеча.

3. «Попелюшка»

Дівчинка грає Попелюшку, яка приходиться додому після балу дуже сумною: вона загубила черевичок...

Виразні рухи: похилена голова, зведені брови, кутки губів опущені, повільна хода.

4. «Острів плакс»

Мандрівник опинився на острові, де живуть плакси. Він намагається заспокоїти одну, потім іншу дитину, але всі відштовхують його і продовжують плакати.

Рекомендована муз. Д. Кабалевського, „Плакса”

Міміка: Брови зведені, рот напіввідкритий.

Етюди на вираження відрази, зневаги

1. «Солоний чай»

Бабуся випадково насипала в цукорницю сіль. Онук захотів чаю. Він налив гарячого чаю в чашку, насипав дві ложечки «цукру», перемішав і ковтнув. Як неприємно стало в роті!

Виразні рухи: голова нахилена назад, брови насуплені, очі примружені, верхня губа підтягнута до носа, ніс зморщений – дитина виглядає так, неначе вона подавилася і спльовує.

2. «Бруд»

Хлопчик взяв нові черевики і пішов в гості до друга. Йому треба перейти вулицю, де робили ремонт і все розкопано. Недавно пройшов дощ і на дорозі було брудно. Хлопчик йшов обережно, намагаючись не забруднити черевики.

Виразні рухи: ступати на кінчиках пальців, роблячи вигляд, що вибирає більш чисте місце.

3. «Гидке каченя»

За казкою Г.Х. Андерсена.

Епізод на пташиному дворі, коли птиця і люди виказують презирливе ставлення до каченяти, яке не схоже на інших.

Виразні рухи: відраза, голова відкинута назад, брови насуплені, очі примружені, ніздрі роздуваються і зморщуються, кутки губів опущені або навпаки, верхня губа підтягується вгору.

Приниженість: голова нахилена донизу, плечі нахилені вперед.

4. «Дюймовочка та хрущі»

За казкою Г.Х. Андерсена.

Епізод, коли хрущ приносить Дюймовочку на дерево, де він живе.

Діти, зображають хрущів, які з презирством розглядають Дюймовочку.

Виразні рухи: дивитися зверху донизу, голова закинута назад, брови підняті, обличчя витягнуте. Висловлюють презирство рухами: відсторонення, неприйняття того, кого зневажають, ніби відчуваючи нудоту.

Етюди на вираження гніву.

1. «Сердитий дідусь»

До дідуса в село приїхав Петрик і зразу пішов гуляти. А якщо з лісу прийде вовк, що буде з Петриком? Дідусь розсердився.

Міміка: брови насуплені.

Рекомендований музичний супровід: музика С. Прокоф'єва із симфонічної казки „Петрик і вовк”.

2. «Гнівна гісна»

Гієна стоїть біля одинокої пальми (стілець). В листі пальми ховається мавпочка. Гієна чекає, поки мавпочка знесилить від голоду і зістрибне на землю. Тоді вона з'їсть мавпочку. Гієна гнівається, коли хтось наближається до пальми, бажаючи допомогти мавпочці.

Виразні рухи: посилене жестикулювання.

Міміка: насуплені брови, зморщений ніс, надуті губи.

3. «Розгнівана Ведмедиця»

На галявині хлопчик побачив маленьке ведмежатко і захотів погратися з ним. Раптом почулося грізне гарчання і хлопчик побачив, що на нього йде, піднявши передні лапи, велика ведмедиця. Хлопчик швиденько заліз на велике дерево. Ведмедиця стала сердито дерти дерево кігтями, гарчати, гнівно дивитись на хлопчика.

Раптом десь заскавчало ведмежатко. Ведмедиця побігла до нього. Хлопчик ще трохи посидів на дереві і побіг додому.

Виразні рухи: зсунуті брови, відставлені губи, зморщений ніс, гарчання, тіло дрижить, посилене жестикулювання.

Етюди на вираження страху

1. «Страх»

Хлопчик боїться самотності. Він непорушно сидить на стільці і зі страхом дивиться на двері... Раптом в іншій кімнаті хтось причаївся?

Рекомендований музичний супровід: М.Мясковський „Тривожна колискова”.

Виразні рухи: голова відкинута назад і втягнута в плечі.

Міміка: брови піднімаються вгору, очі розширені, рот відкритий ніби для крику.

3. «Гроза»

За вікном гроза. Ллє дощ. Блимають блискавки. Гримить грім.

Дитина одна вдома. Вона стоїть біля вікна. Їй страшно.

Рекомендований музичний супровід: М. Раухвергер „Грім”

Виразні рухи: голова закинута і втягнута в плечі, очі широко розплющені, долоні нібито відгороджують від обличчя страшне видовище.

4. «Момент відчаю»

Хлопчик приїхав з батьками до чужого міста. На вокзалі він заблукав. Хлопчик не знає, куди йти.

Рекомендований музичний супровід: М. Лисенко „Момент відчаю”.

Виразні рухи: Голова нахилена вперед і втягнута в плечі, плечі підняті, брови підняті вгору і зсунуті, губи розкриті таким чином, що видно верхній ряд зубів, одна рука з силою стискає іншу.

4. „Нічні звуки”

Каченятко втекло з пташиного двору. Ніч застала його в лісі. Почалася злива, піднявся вітер. Дереву голосно скрипіли і гнулися від вітру майже до землі, а каченяті здавалося, що його хапають мокрі лапи. Кричали сичі, а йому здавалося, що хтось плаче від болю. Довго блукало каченя лісом, доки не знайшло місце, де можна сховатися.

Рекомендований музичний супровід: Ф. Бургмюллер „Балада”.

Поки звучить музика, діти, крім одної дитини, що зображає каченя, зображають дерева, пеньки, завивають, ухають і т.д. Каченятко ховається в маленькій печері (під столом) і ужахається.

Коли закінчується музика, діти підходять до каченятка і слухають, як у нього б'ється серце та заспокоюють його.

Етюди на вираження провини та сорому.

1. «Соромно»

Хлопчик зламав пульт дистанційного управління. Він сказав, що це зробив молодший брат. Брата покарали. Старшому брату було соромно.

Виразні руки: голова нахилена вперед, брови підняті і зсунуті, кути рота опущені.

2. «Винуватий»

Хлопчик розбив вазу і мама його сварить. Хлопчик відчуває свою провину.

Виразні рухи: голова нахилена вперед і втягнута в плечі, плечі підняті, руки висять вздовж тіла.

Міміка: брови йдуть вгору і сходяться, кути губів опущені.

3. «Ваня просить вибачення»

Від хвалька Вані пішли його друзі. Ваня їх кличе:

Де ви, вірні друзі?
Мені допоможіть!
За хвастоці і сміх
Ви мене простіть.

Виразні рухи: перший-другий рядок: повертати голову в різні боки, брови підняті, руки витягнуті вперед.

Третій-четвертий рядок: голова опущена, брови підняті, губи витягнуті і злегка надуті, руки висять вздовж тіла.

Етюди на вираження позитивних рис характеру

1. «Уважний хлопчик»

Вулицею йшла жінка з пакунками. У неї впав згорток, хлопчик побачив, підняв згорток і подав жінці. Жінка йому подякувала.

2. «Добрий хлопчик»

Маленька дівчинка гралася на снігу і загубила рукавичку. У неї змерзли пальчики. Хлопчик це побачив і одягнув їй на руку свою рукавичку.

3. «Загублені гроші та морозиво»

Мама дала дівчинці гроші на морозиво. Дівчинка швиденько побігла і не помітила, як гроші випали у неї з кишені. Хотіла дівчинка купити морозиво, а грошей в кишені немає. Пішла назад цією дорогою і думає, де ж вона загубила гроші. А гроші знайшов хлопчик. Він теж вирішив купити морозиво. Хлопчик йшов назустріч дівчинці і вона його спитала: "Ти не бачив гроші? Мені дала мама, а я їх загубила. „Ось твої гроші!», – відповів хлопчик і повернув дівчинці. „Ти чесний”, – сказала дівчинка. Вона купила морозиво і поділилася з хлопчиком.

4. «Так буде справедливо»

Мама пішла до магазину, а брати зразу почали пустувати : бігали, кидали один одному подушку. Раптом клацнув замок. Старший брат подумав, що це повернулась мама і швиденько сів на диван. А молодший брат не помітив, що прийшла мама і продовжував підкидати подушку. Мама поставила його в куток. Старший брат піднявся з дивана і став поруч з братом.

„Чому ти став в куток, я ж тебе не карала?», – запитала мама. „Так буде справедливо, бо це я придумав гратися подушкою”, – відповів старший син. Мама посміхнулася і пробачила обох.

Етюди на вираження негативних рис характеру.

1. «Нахаба»

Хлопчик сидить на лаві під вікном і барабанить. Із під'їзду вийшла жінка і попрохала його перейти на інше місце: «Ти граєш під нашими вікнами, а в мене спить хвора донечка». „А мені що?», – кризь зуби відповів хлопчик і продовжував барабанити ще голосніше.

2. «Ябедник»

Хлопчик заважає малювати дітям, забирає олівці, креслить в дитячих малюнках. Діти проганяють його. Хлопчик плаче і біжить до вчителя, скаржитись, що його образили.

Рекомендовано музичний супровід: С. Слонимський „Ябедник”.

3. «Хвалько»

Поросятко хвалиться перед поросятами, що не боїться вовка:

Я стукну Вовка по голові.

Я відірву йому в вухо.

Я тягнутому його за хвіст!

Нехай Вовк мене боїться!

Виразні руки: голова повернута і відкинута назад, брови підняті, плечі розвернуті, ноги злегка розставлені, права рука лежить на стегні, ліва робить загрозливі рухи.

4. «Егоїст»

Мама принесла до чаю 3 тістечка. Хлопчик взяв собі одне тістечко і показав пальцем на два інших: ”А ці я з’їм потім”.

Мама подумала: „Мій син – егоїст”.

Ігри на зіставлення різних рис характеру.

1. «Рожеве слово «привіт»

Один хлопчик загубив всі гарні слова і залишилися в нього лише «погані».

Мама відвела хлопчика до лікаря, а лікар сказав: «Відкрий рота, витягни язик, подивися вгору, подивися на кінчик свого носа, надми щоки». І потім звелів хлопчику шукати гарні слова. Спочатку він знайшов слово «не буду!» – погане, потім «відчепись!» – теж погане.

І нарешті він знайшов рожеве слово «привіт», взяв його з собою, навчився говорити багато інших хороших слів і став гарним хлопчиком.

2. «Жахливий перстень»

Злий чарівник вирішив зробити з доброго хлопчика злого і гидкого. Він взяв перстень, якого надіваєш і стаєш злим, кинув його перед хлопчиком. Хлопчик надів цей перстень і став поганим. Йому хочеться всіх бити, все ламати, це він і робить. Нарешті втопившись, засинає. До дітей, яких він образив, підходить добрий чарівник і пропонує зняти жахливий перстень, доки хлопчик спить.

Перстень знімають, хлопчик прокидається. Він знову гарний і добрий, просить у всіх вибачення. Добрий чарівник ламає перстень і злий чарівник гине. Діти веселяться, радіють.

5. «Розмова через скло»

Мета: розвиток невербальних засобів комунікацій.

Одному з дітей повідомляють якусь інформацію для його товариша, той, за допомогою жестів, намагається її передати своєму товаришу, тому що він знаходиться за вікном.

Використана література:

1. Пономарьова К.І. Розвиток зв'язного мовлення молодших школярів // Уроки розвитку мовлення в 1-4 класах. – К.: КІМО, 2006.
2. Лалаева Р.И. Логопедическая работа в коррекционных классах. – М., 1998.
3. Винокур А.С. Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку. – К. : Радянська школа, 1977.
4. Чередниченко Н.В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ). – К.: Слово, 2012.
5. Елецкая О.В., Горбачевская Н.Ю. Организация логопедической работы в школе. – М., 2007.
6. Чистякова М.И. Психогимнастика. / Под ред. М.И. Буянова. – М. 1990.
7. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку: навч.-метод. посіб. для дошкільних закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун; за заг. ред. О.Пометун. – Д. : «Ліра», 2014.
8. Марченко І.С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). Навч. посіб. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – К. : Слово, 2010.
9. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП : навч.-метод.посіб. / Марченко І.С., Тюленєва О.Г. – К.:Слово, 2013.
10. Хорошковська О., Повхан К., Петрук О., Яновицька Н. Мовне забезпечення комунікативної діяльності учнів у процесі формування усного українського мовлення / Початкова школа. – 2005 – 2006.
11. Петрук О.М. До проблеми навчання української мови на функціонально-комунікативних засадах / Нова педагогічна думка. – 2003 – №3. С.70 – 71.
12. Сухіна А.В. Діалогічне мовлення: 1-4 класи : Збірник навчальних і контрольних вправ та завдань. – Х.: Торсінг, 2004.
13. Петрик О., Гриценко О. Формування діалогічного мовлення другокласників / Початкова освіта. – 2008. – № 19. С.14 – 18.
14. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи. – К. Рад. шк., 1989. С. 2, 6 – 14.

